

EESTI PANGA 2023. AASTA ARUANNE

Eesti Pank
EUROSÜSTEEM

	© Eesti Pank, 2024
Aadress	Estonia pst 13, 15095 Tallinn
Telefon	668 0719
E-post	info@eestipank.ee
Veebileht	www.eestipank.ee
Info Eesti Panga üllitiste kohta	trykis@eestipank.ee
Trükis	ISSN 1406-1406
Võrguväljaanne	ISSN 2382-8781
Peatoimetaja	Villu Känd
Toimetaja	Ragne Rambli
Kujundaja	Urmas Raidma
Trükitud trükikojas	Printon AS

SISUKORD

SISSEJUHATUS EESTI PANGA 2023. AASTA ARUANDELE	4
EESTI PANGA MISSIOON, VISIOON JA ÜLESANDED	8
EESTI PANGA NÕUKOGU TEGEVUS	9
LÜHIÜLEVAADE MAJANDUSE OLUKORRAST 2023. AASTAL.....	12
EESTI PANGA TEGEVUS	15
RAHAPOLIITIKA KUJUNDAMINE JA ELLUVIIMINE	15
FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE.....	22
RAHARINGLUSE KORRALDAMINE	30
MAKSEKESKKONNA ARENDAMINE JA JÄRELEVAATAMINE	37
STATISTIKA TEGEMINE	44
UURINGUD, NÕUSTAMINE JA KOOSTÖÖ	49
FINANTSVARA INVESTEERIMINE	62
ORGANISATSIOONI ARENDAMINE	66
EESTI PANGA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE	
31. DETSEMBRIL 2023 LÕPPENUD MAJANDUSAASTA KOHTA	74
LISA 1. EESTI PANGA NÕUKOGU OTSUSED 2023. AASTAL.....	103
LISA 2. EESTI PANGA PRESIDENDI MÄÄRUSED 2023. AASTAL.....	104
LISA 3. PUBLIKATSIOONID 2023	105

SISSEJUHATUS EESTI PANGA 2023. AASTA ARUANDELE

MAJANDUSE SEIS OLI NIGEL KÕIKJAL MAAILMAS

2023. aasta läheb Eesti annaalidesse majanduslanguse ja jätkuva hinnatõusuga. Maailmamajanduse kasv aeglustus 3%ni. Euroalal aga pidurdus majanduskasv 2022. aasta 3,4%-lt koguni 0, 5%ni, sest nõudlus euroalal valmistatud toodete järele oli napp.

Eestis kahanes majandus teist aastat järjest – 2023. aastal ulatus langus 3%ni. Majandusolude paranemist võib loota 2024. aasta teises pooles. Kiiremat, 3% lähedast majanduskasvu on võimalust mööda oodata 2025. ja 2026. aastal.

Endiselt valmistas kogu maailmas muret hindade kallinemine, mida kannustas Venemaa Ukraina-vastane sõda. Kõige suurem mõju avaldus toidu- ja energiahindadele. Võrreldes 2022. aasta tipuga hinnakasv küll aeglustus, kuid oli ikkagi hoogne.

Koguinflatsioon euroalal küündis aasta alguses veel üle 8%, kuid aasta lõpuks pidurdus see 2,9%ni. Aasta kokkuvõttes ulatus hinnakasv 5,5%ni ja sellele aitas kaasa eelkõige energiahindade langus, kuid ka karmima rahapoliitika tulemusel vähenenud nõudlus.

Eestis kallines tarbimiskorv aasta kokkuvõttes 9,2%, kuid seda vedas hinnatõus, mis kestis energiakriisi algusest kuni 2023. aasta kevadeni. Alates aprillist Eestis hinnatase enam ei kerkinud ja keskmise palga ostujõud jätkas kasvu. Teisiti öeldes on Eesti inimeste ostujõud järk-järgult taastumas.

VÕITLUS KIIRE HINNATÕUSUGA EI OLE VEEL LÕPPENUD

Hinnastabiilsuse säilitamine on eurosüsteemi, sh Eesti Panga peamine ülesanne. Kiire hinnakasvu ohjeldamiseks alustas Euroopa Keskpanga nõukogu intressimäärade tõstmisega juba 2022. aasta juulis. Kokku tõsteti intresse 2022. aastal 2,5 ja 2023. aastal 2 protsendipunkti

võrra, kokku seega 4,5 protsendipunkti. Tegemist oli seni kõige kiirema intressimäärade tõstmise perioodiga euroala ajaloos.

2023. aasta lõpus võisime tõdeda, et need sammud on avaldanud tuntavat mõju, st toonud kaasa laenukasvu aeglustumise, hoidnud mõnevõrra tagasi üldist majandusaktiivsust ja aidanud aeglustada hinnatõusu. Intressimäärad olid ka juba jõudnud piisavalt kõrgele, et tagada hinnatõusu aeglustumine 2% lähedale mõistliku aja jooksul. See oli põhjus, miks otsustasime Euroopa Keskpanga nõukogus alates oktoobrikuisest istungist intressimäärasid rohkem mitte tõsta.

On mõistetav, et koos hinnatõusu aeglustumisega kasvasid turuosaliste ootused, et keskpank toob intressimäärad taas madalamale. Kui liigkiire hinnatõus pole enam probleem, siis pole ju ka keskpangal vaja laenukasvu ja majanduse hoogu kõrgete intressimääradega pidurdada.

Intresside langetamisest on 2024. aasta alguse seisuga siiski vara rääkida. Kindlust, et hinnad on stabiliseerunud, paraku veel ei ole. Alusinflatsioon, mis ei arvesta energia- ja toiduainete hindadega, on ikkagi üle 3% ning eriti teenuste hindu vahetult mõjutav palgakasv on märksa kiirem, kui oleks vajalik selleks, et saavutada hinnatõus, mis jääb püsivalt 2% lähedale.

KOOSKÖLAS EUROSÜSTEEMI OTSUSTEGA JÄTKASIME VARAOSTUPROGRAMMIDE KOOMALE TÕMBAMIST

Rahapoliitilise keskkonna kujundamisel tuleb arvestada ka finantssüsteemis ringleva raha hulka. Alates 2008. aasta üleilmsest finantskriisist ja hiljem koroonapandeemia majandusmõju leevendamiseks on eurosüsteemi keskpangad andnud pankadele pikaajalisi laene ja teinud võlakirjapõhiseid, et finantssüsteemi likviidsust lisada. See oli vajalik laenugevuse ja majanduse turgutamiseks ning inflatsioonieesmärgi saavutamiseks. 2022. aastast hoogustunud hinnatõusu tõttu saabus aeg eurosüsteemi bilansimahtu taas koomale tõmmata.

2023. aastal alustas Euroopa Keskpanga nõukogu varaostuprogrammide raames soetatud võlakirjaportfelli vähendamist: juulis lõpetasime laiendatud varaostukava väärtpaberitelt laekuvate põhiosa tagasimaksete reinvesteeringu, detsembris otsustasime 2024. aasta jooksul järk-järgult lõpetada ka pandeemia majandusmõju leevendamiseks mõeldud portfelli reinvesteeringu.

Olukorras, kus kommertspangad hoiustavad keskpankades suuri summasid, väärib märkimist ka otsus lõpetada neile kohustusliku reservi pealt intresside maksmise.

INVESTEERIMISPORTFELLILT TEENITUD TULU OLI VIIMASTE AASTATE SUURIM

Turgude arvamus, et baasintressimäärad enam ei tõuse, kergitas 2023. aasta lõpus nii aktsiate kui ka võlakirjade hindu, tänu millele teenis Eesti Pank varade investeerimiselt kasumit. Investeeringusportfelli teenitud tulu oli aasta lõpu seisuga 98 miljonit eurot, mis on viimase aja suurim.

Meie finantsvara on endiselt paigutatud kvaliteetsetesse väärtpaberitesse. Aasta lõpu seisuga oli Eesti Pangal investeerimisvarasid 2 miljardi euro väärtuses, mis on umbes 5% Eesti sisemajanduse kogutoodangust.

Varade juhtimisel järgib Eesti Pank kolme põhimõtet: säilivus, likviidsus ja tulusus. Samal ajal väärtustame ka selliseid investeerimisprintsippe, mis vastavad kestliku arengu eesmärkidele ning on muu hulgas kooskõlas riiklike ja rahvusvaheliste kliimaeesmärkidega. Sinna alla kuuluvad süsinikuheite vähendamine ja 2050. aastaks kliimaneutraalse investeerimisportfelli saavutamine.

AEG VÕTTA FINANTSJÄRELEVALVE ALLA KA HOIU-LAENUÜHISTUD

Eesti Panga üks eesmärk on tagada finantssüsteemi kui terviku toimimine ja vältida finantssektori stabiilsust ohustavate riskide kuhjumist. Sõltuvalt muutustest majandus- ja finantskeskkonnas peame seetõttu pidevalt hindama kehtivaid makrofinantsjärelevalve meetmeid.

Nii otsustasime jätta paika pankade eluasemelaenuude riskikaalude alammäära, mis aitab tagada, et pankadel oleks eluasemelaenudest tulenevate riskide katmiseks piisavalt kapitali. Samuti hakkas 2023. aasta detsembris kehtima kõrgem vastutsüklilise kapitalipuhvri nõue, et kindlustada pankade tarvilik kapitalivaru varasema kiire laenukasvuga kaasnenud riskide katteks.

Viimastel aastatel on Eesti Pank täheldanud, et hoiu-laenuühistute kiirest kasvust tulenevad riskid on suurenenud. Oleme olnud seisukohal, et kuna need ühistud tegelevad avalikkuselt hoiuste kaasamisega, tuleb nende üle teha finantsjärelevalvet. 2023. aastal toetasime sellekohast rahandusministeeriumi välja töötatud hoiu- ja laenuühistute seaduse muutmise ettepanekut.

OLEME VALMIS TÖÖTAMA NII TAVAOLUDES KUI KA KRIISIS

Raharingluse ja maksete vallas oli Eesti Panga üks 2023. aasta prioriteet arendada kriisivalmidust. Laiendasime elutähtsa teenuse osutajatest pankade ringi, kellel peab olema valmisolek pakkuda Eestis teenuseid ka kriisiolukorras. Elutähtsa teenuse osutajaks sai suuremate pankade kõrval Coop Pank, mis tähendab, et nüüd peavad viis suuremat panka olema valmis kriisiolukorras sularaha- ja makseteenuseid osutama. Lisaks uuendasime makseteenuste ja sularaharingluse hädaolukorra lahendamise plaane, et olla nende valdkondadega seotud kriisideks veelgi paremini valmis.

Toimepidevuse tagamisel on tähtsad ka õppused ja testid. Kasulikud olid nii sularaharingluse osaliste ja riigiasutuste koostöös toimunud sularaharingluse kriisiõppus, makseteenuse õppus koos kõigi elutähtsat teenust osutavate pankadega kui ka USA rahandusministeeriumi korraldatud Põhja- ja Baltimaade küberõppus Northern Bastion.

TEGIME EDUSAMME SUUREMATES RAHVUSVAHELISTES PROJEKTIDES

2023. aastast väärrib kindlasti märkimist digieuro projekt, milles Eesti Pank on algusest peale aktiivselt kaasa löönud. Projekti kahe aasta pikkune uurimisetapp kuulutati Euroopa Keskpannga nõukogus sügisel lõppenuks, kuid samas tähistas see juba uue, digieuro elluviimist ettevalmistava ajajärgu algust.

Digieuro oleks universaalne ühetaoline maksevahend umbes 350 miljonile euroala elanikule ja kasutatav nii internetiühendusega kui ka -ühenduseta keskkonnas inimeselt inimesele makseteks ning ostude eest tasumiseks füüsilises ja digitaalses maksekeskkonnas. Alternatiivina olemasolevatele makseviisidele suurendaks digieuro maksekeskkonna toimekindlust, konkurentsi ja Euroopa maksete autonoomiat.

Koostööd jätkati ka statistikavaldkonnas, et saavutada Euroopa Keskpannga strateegiline eesmärk vähendada pankade aruandluskoormust ja parandada andmete kvaliteeti. Ühtlustatud aruandlussüsteemi arendamisega liigutakse aruannetepõhiselt aruandluselt andmepõhisele aruandlusele, mis oleks pangagruppidele ühesugune igas euroala liikmesriigis.

PANGA ÜKS TEGEVUSPÕHIMÕTE ON KESTLIKKUS

Kestliku organisatsioonina on Eesti Panga jaoks oluline vähendada iseenda tegevuse keskkonnamõju. Meie töös muutub aina olulisemaks kliimamuutustest ning kliimapoliitika eesmärkidest tulenevate muutuste hindamine ja nende mõju majandusele, finantsstabiilsusele, konkurentsivõimele, samuti rahapoliitikale ja reservide investeerimisele.

2023. aastal lõimiti kestliku arengu põhimõtted veelgi tihedamalt keskpanga tegevusse. Üheks ehedamaks ja kogu ühiskonda kaasavaks näiteks oli kahtlemata müntide taasingluse parandamiseks ja nende tootmise keskkonnamõju vähendamiseks korraldatud mündivahetusprojekt koostöös Omnivaga. Postkontoreid täitnud rahavahetajate hulk ja kokku kogutud 3,3 miljonit münti – millest suurem osa 1- ja 2sendised – näitasid selle ettevõtmise populaarsust. Otsus mündikorjet 2024. aastal jätkata on seega õigustatud.

AVALIKKUSE HUVI EESTI PANGA SEISUKOHTADE VASTU KASVAB

Nii nagu varasematel aastatel pidasid Eesti Panga juhatuse liikmed sidet Vabariigi Presidendi ja peaministri ning peamiste koostöövaldkondade ministritega, samuti riigikogu fraktsioonide ning majandus- ja rahanduskomisjoni liikmetega. Peale selle jätkati kohtumisi ettevõtjate ja nende esindusorganisatsioonidega.

Edendamaks majanduspoliitilist mõttevahetust toimusid Eesti Pangas avalikud üritused päevakajalistel teemadel. Mai lõpus korraldatud seminaril arutati kiirete intressitõusude mõju majandusele, sügisel diskuteeriti, kuidas parandada riigi konkurentsivõimet.

Avalikkuse huvi Eesti Panga tegevuse ja seisukohtade vastu on suur; näiteks detsembris saavutasime rekordarvu meediakajastusi. Seda kinnitas ka välispartnerilt tellitud kommunikatsiooni-audit, mis näitas, et keskpanga meediasuhtlus, kõneisikud ja avalikud üritused on kõrgelt hinnatud.

TULEMUSLIKU TÖÖ TAGA ON EESTI PANGA TÖÖTAJAD

Asjaolu, et keskpanga hinnatakse kõrgelt, tõestab ka meie usaldusväärsust. Selle usalduse aluseks on meie avatus ja töötajate professionaalsus. Igapäevatöös ja -suhtluses näitavad meile suunda Eesti Panga väärtused: usaldus, asjatundlikkus, ühtekuuluvus ja paindlikkus. Nende väärtuste mõistmisest, edendamisest ja rakendamisest tuleneb ka Eesti Panga juhtimisfilosoofia – meie jaoks on oluline, et siin töötavad inimesed, kes on rahul nii tööandjaga, töökeskkonnaga kui ka oma töö sisuga.

Selleks, et viia ellu visiooni olla tõhus ja uuendusmeelne organisatsioon, oleme püüdnud oodatavaid tulemusi, eesmärke ja mõõdikuid aina paremini kirjeldada. 2023. aastal sidusime panga strateegia tihedamalt osakondade tööplaanidega, tagades, et igaühe ülesanded ja eesmärgid toetaksid organisatsiooni üldist visiooni ja eesmärke. Nõnda ootame kõigilt töötajatelt aktiivset panust keskpanga strateegia elluviimisse.

*Eesti Panga juhatus: asepresident Ülo Kaasik, president Madis Müller ja asepresident Veiko Tali.
Foto: Eesti Pank*

EESTI PANGA MISSIOON, VISION JA ÜLESANDED

Organisatsioonist

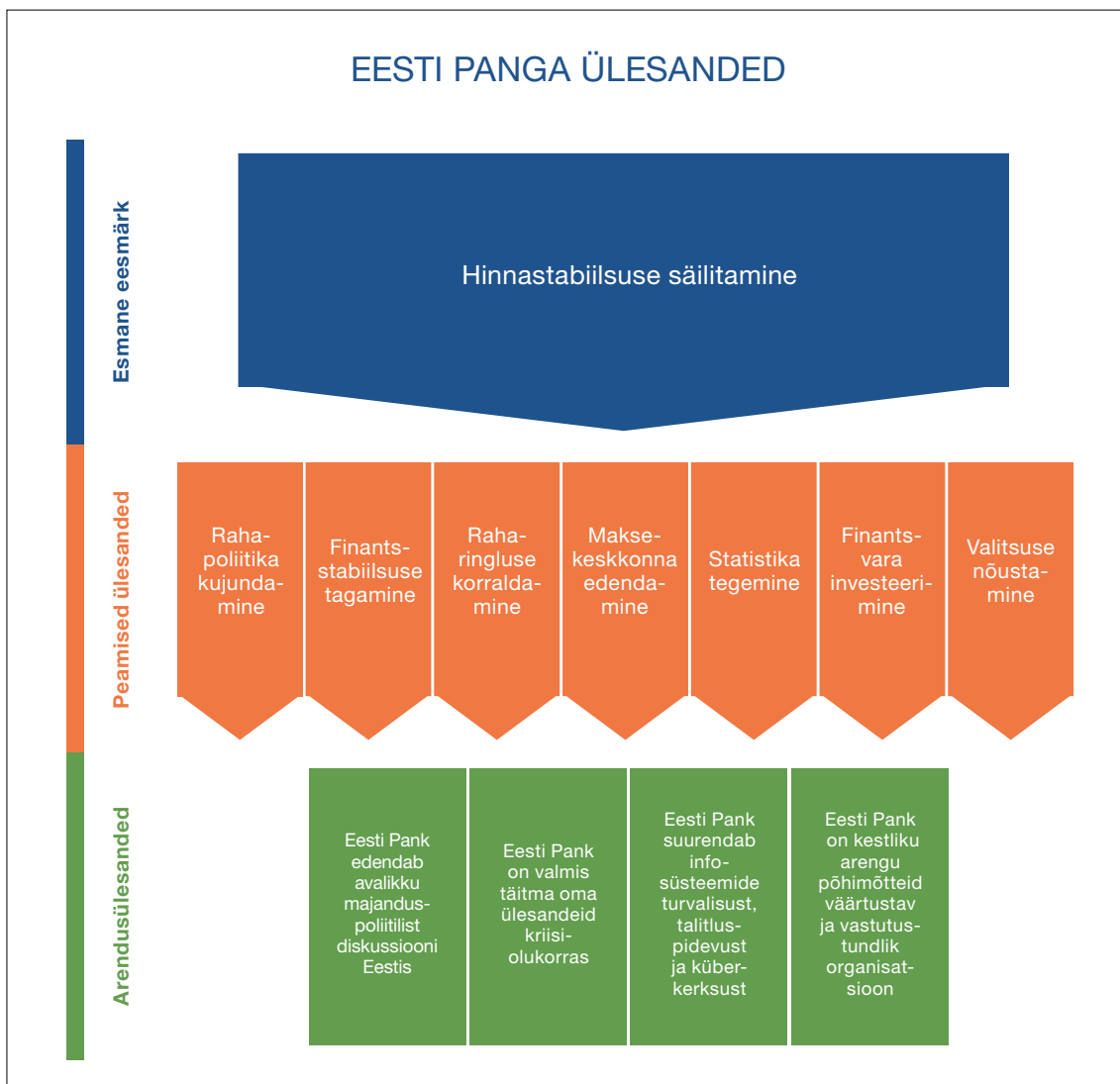
Eesti Pank on Eesti Vabariigi keskpank ja Euroopa Keskpankade Süsteemi liige. Eesti Pank tegutseb muudest riigiasutustest sõltumatult ja täidab talle seadusega pandud ülesandeid. Keskpanga esmane eesmärk on hinnastabiilsuse säilitamine.

Eesti Panga missioon

Eesti Pank euroala keskpangana annab oma panuse Eesti majanduse kestlikku arengusse ja jõukuse kasvu, hoides hinnakasvu mõõdukana, finantssektorit stabiilsena ja raharinglust toimivana.

Eesti Panga vision

Eesti Panga seisukohtadel ja tegevusel on kaalu nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt. Eesti Pank on tõhus ja uuendusmeelne organisatsioon ning Eesti tugevaim kompetentsikeskus makrotasandi majandus- ja finantsküsimustes.

EESTI PANGA NÕUKOGU TEGEVUS

2023. aastat saab kogu maailmas iseloomustada kui jätkuvate pingete ja konfliktide aastat. Sõda Ukrainas kestis intensiivselt edasi. Ukraina abistamise küsimustes tekkisid erimeelsused USA Kongressis ja Euroopa Liidu liikmesriikide vahel. Sellele lisandusid uued pinged Aasias ning konflikt Gazas terroriorganisatsiooni Hamas ja Iisraeli vahel.

Maailmamajanduse jaoks oli seegi aasta keeruline. Energiahinnad olid ikka veel kõrged, mis pingestas riikide majandustegevust ja kahandas ettevõtete konkurentsivõimet. Keskpangad tõstsid intressimäärasid ja see hakkas küll inflatsiooni maha suruma, kuid aeglustuma hakkas ka majanduskasv. Eesti majanduse jaoks oli see mitmikkkriisi aasta: peale välisnõudluse vähenemise tuli ettevõtetel hakkama saada toorme ja investeeringute kallinemisega ning tööjõukulude kiire kasvuga. Eestis jätkus majanduslangus kogu aasta vältel, ja avaldus see eelkõige töötlevas tööstuses.

2023. aasta riigikogu valimistelt sai Eesti uue koalitsiooni, kes hakkas jõuliselt otsima abinõusid riigieelarve tasakaalustamiseks. Näiteks tõsteti käibemaksu ja lähiaastateks kehtestati uusi makse. Eesti Pank hindas valitsuse püüdeid eelarvedistsipliini parandada positiivselt. Eesti Panga nõukogu arutas riigieelarvega seonduvaid küsimusi koos eelarvenõukoguga. Eesti Panga nõukogu nimetas Eesti Panga presidendi ettepanekul eelarvenõukogu uueks esimeheks Peter Lõhmuse ja liikmeks Karin Jõeveeri.

Eesti Panga nõukogu käsitles oma istungitel ja seminaridel kiire inflatsiooniga seotud probleeme nii Eestis kui ka euroalal regulaarselt ning toetas Eesti Panga ja Euroopa Keskpankade Süsteemi pingutusi, mille eesmärk oli aeglustada inflatsiooni ja vältida majandusseisakut. Eesti Panga nõukogu kuulas ülevaateid meie peamiste kaubanduspartnerite (Soome, Rootsi, Läti, Leedu) majandusarengu kohta.

Eesti Panga nõukogu arutas koostöös panga juhatusega panga valmisolekut tegutseda kriisilukorras, pöörates erilist tähelepanu talitluspidevusele ja pangandussektori elutähtsate teenuste toimepidevusele ning võimalikele riskidele küberturvalisuse valdkonnas.

Nõukogu jätkas finantssektori teemade käsitlemist traditsioonilisel koostööseminaril finantsinspektsiooni nõukogu ja juhatusega. Koos kinnitati soovi ja vajadust ühisseminaride traditsiooni jätkata.

Eesti Panga nõukogu pidas 2023. aastal kokku üheksa korralist istungit ja ühe erakorralise istungi. Lisaks istungitele jätkas nõukogu seminaridega; kokku korraldati kolm seminari. Juunis toimus Tartus Delta keskkuses nõukogu kõikide koosseisude liikmete ühine seminar, kus käsitleti maailmamajanduse arengut ja selle mõju Eesti majandusele.

2023. aasta keskel vahetus ka Eesti Panga nõukogu esimees ja suur osa nõukogu liikmetest. Eesti Panga nõukogu alustas 2023. aastat järgmises koosseisus: esimees Mart Laar ja liikmed Jaanus Karilaid, Enn Listra, Rein Minka, Ivri Padar, Ivi Proos, Sven Sester, Andres Sutt, Jaak Valge ja Urmas Varblane. Aasta jooksul nimetas riigikogu ametisse uue nõukogu esimehe ning nii uued riigikogu liikmetest kui ka valdkonna asjatundjatest nõukogu liikmed. Aasta lõpuks kuulusid nõukogu koosseisu esimees Urmas Varblane, riigikogu liikmetest nõukogu liikmed Anti Allas, Ester Karuse, Aivar Kokk, Andres Sutt, Jaak Valge ja Igor Taro ning valdkonna asjatundjatest nõukogu liikmed Krista Jaakson, Karin Jõeveer, Ivi Proos ja Toomas Tamsar.

JÄRELEVALVE EESTI PANGA JUHATUSE TEGEVUSE ÜLE

Nõukogu kuulas ära ülevaate Eesti Panga 2022. aasta finantstulemustest ja kinnitas Eesti Panga presidendi ettepanekul panga 2022. aasta aruande. Rahvusvahelistel finantsturgudel toimunud järskude muutuste tõttu aasta jooksul kogunenud kahjum, mille suurus oli 100 miljonit eurot, kaeti varasematel aastatel kogutud puhvritest. Kinnitatud aruande koos nõukogu enda tegevuse aruandega esitas nõukogu esimees riigikogule.

Eesti Panga nõukogu otsustas jätkata Eesti Panga kasumijaotuse strateegiaga, mille kohaselt kantakse riigieelarvesse igal aastal kuni 25% Eesti Panga kasumist ja ülejäänud osa suunatakse kapitalipuhvri suu- rendamiseks. Tõdeti, et senine Eesti Panga kasumijaotuse strateegia on osutunud väga otstarbekaks,

võimaldades keskpangal koguda piisavaid puhvreid, millega tasakaalustada maailma aktsia- ja võlakirjaturgude volatiilsusest tulenevaid kõikumisi oma tuludes.

Nõukogu kuulas ära juhatuse liikmete aruanded 2022. aasta ja 2023. aasta esimese poole kohta ning avaldas tunnustust tulemusliku töö eest. Eesti Pank on keerulises väliskeskkonnas hästi hakkama saanud.

Nõukogu käsitles Eesti Panga strateegia muudatusi ja võttis need teadmiseks, tunnustades ühtlasi strateegiadokumendi ajakohasust ning toetades olulisi arendusülesandeid. Tähtsamatena toodi välja Eesti Panga roll avaliku majanduspoliitilise diskussiooni edendamisel Eestis, valmisolek täita oma ülesandeid kriisiolukorras ja oma infosüsteemide turvalisuse, talitluspidevuse ja küberkerksuse suurendamine, aga ka kestliku arengu põhimõtete väärtustamine ja käitumine vastutustundliku organisatsioonina.

Nõukogu kuulas ära riskijuhtimise aruande, sh ülevaate talitluspidevusest, kriisideks valmis olekust ja elutähtsate teenuste toimepidevusest. Heast juhtimistavast lähtuvalt kohtus nõukogu Eesti Panga presidendi ja siseauditi osakonna juhatajaga ka mitteametlikult. Aasta eelviimasel istungil tutvus nõukogu panga 2024. aasta eelarve kavandiga ning võttis kavandatava eelarve teadmiseks.

SISEAUDIT

Nõukogu kuulas ära siseauditi osakonna aruanded tööplaani täitmise kohta ja tõdes, et juhatuse ja siseauditi tõhusa ühistegevuse tulemusel on siseauditi soovitude hulk stabiilselt väike ja soovitud täidetakse kokku lepitud tähtaegadel.

Vaatamata muutustele siseauditi juhtimises ja nõukogu enda liikmeskonnas jätkus sisukas ja tõhus koostöö. Lepiti kokku edasise koostöö põhimõtetes ja rutiinides. Nõukogu pöörab pidevat tähelepanu siseauditi kvaliteedile ja peab seda Eesti Panga edukaks toimimiseks väga oluliseks. Nõukogu hindas siseauditi osakonna tööd positiivselt.

PANGA OSALEMINE EUROSÜSTEEMI OTSUSTE TEGEMISEL JA NENDE OTSUSTE ELLUVIIMISEL

Eesti Panga president tegi nõukogule igal istungil ettekande Euroopa Keskpankade Süsteemi tööst. Juhatuse esitles nõukogule koostöös Euroopa Keskpanga ja teiste eurosüsteemi riikide keskpankadega ühise prognoosiprotsessi käigus valminud Eesti Panga majandusprognoose ning kevadel ja sügisel täiendavaid Eesti majandusele keskendunud prognoose.

FINANTSSTABIILSUS

Nõukogu kuulas ära ülevaated majandusarengust, finantsstabiilsusest, majanduse rahastamisest ja tööturust. Arutati hoiu-laenuühistute määruste ümberkorraldustega seonduvaid küsimusi ning vahetati arvamusi pankade kasumite lisamaksustamise teemal.

NÕUSTAMINE JA KOOSTÖÖ MAJANDUSPOLIITILISTES KÜSIMUSTES

2023. aastal tutvustati nõukogule kahel korral eelarvenõukogu tegevust, sealhulgas aastaaruannet ja hinnanguid koostatavale riigieelarvele. Toimus mõttevahetus Euroopa Liidu tasandil kavandatava eelarvenõukogude rolli muudatuse teemal, kus põhisuunana nähakse ette eelarvenõukogude tähtsuse suurendamist. Eesti Panga nõukogu liikmed tunnustasid Eesti eelarvenõukogu head tööd ning märkisid eraldi positiivsena ära eelarvenõukogu mõju poliitilise tahte kujundamisele. Eesti Panga nõukogu julgustas eelarvenõukogu, et viimane tutvustaks oma asjatundlikke seisukohti avalikkusele rohkem.

Nõukogu tunnustas Eesti Panga korraldatavaid kõrgel tasemel avalikke üritusi, mis aitavad hoida Eesti majanduspoliitilise diskussiooni kvaliteeti, ning soovitas nendega kindlasti jätkata. Väga oluline on ka Eesti Panga algatus luua Eestis majanduse konkurentsivõime seire ja selle parandamisega tegelev üksus. Riigikogu majanduskomisjon tegi 2023. aasta detsembris otsuse luua konkurentsivõime eksperdikogu, mille liikmete hulgas on ka Eesti Panga esindajad.

EESTI VABARIIGI ESINDAMINE RAHVUSVAHELISTES ORGANISATSIOONIDES

Nõukogu kuulas ära informatsiooni Rahvusvahelise Valuutafondi kvoodiülevaatus kohta.

ORGANISATSIOON

Nõukogu hoidis end kursis Eesti Panga osakondade tegevusega ning tutvus põhjalikumalt küberkaitse korraldusega Eesti Pangas. Nõukogu oli informeeritud keskastme juhtide tavapärasest suuremast vahetumisest Eesti Pangas.

AMETISSE NIMETAMISED

Nõukogu nimetas Peter Lõhmuse eelarvenõukogu esimeheks, Karin Jõeveeri eelarvenõukogu liikmeks, Veiko Tali finantsinspeksiooni nõukogu liikmeks ning Viljar Alneki siseauditi osakonna juhatajaks.

MEENEMÜNDID JA SULARAHHA

2023. aastal kinnitas nõukogu ühe 2eurose pühendusemündi rahvusliku külje ning kahe hõbedase ja ühe kuldse meenemündi kujundused. Peale selle tutvus nõukogu 2025.–2026. aasta meene- ja pühendusemüntide väljaandmise kavaga.

Nõukogu tutvus mündikorjekampaaniaga, mille pank korraldas koos Omnivaga, et suurendada väikese nimiväärtusega müntide taaskasutust ja vähendada mündiringluse keskkonnakulu.

HINNANGUD EESTI PANGA JUHTIMISTEgevusele 2023. AASTAL

Nõukogu toetab Eesti Panga tegevust valitsuse nõustamisel majanduspoliitilistes küsimustes. Kuulanud ära Eesti Panga presidendi ettekanded euroala majandusest, avaldas nõukogu toetust Eesti Panga presidendi rahapoliitilistele hoiakutele.

Nõukogu pidas jätkuvalt oluliseks panga tegevust talitluspidevuse juhtimisel, elutähtsate teenuste toimepidevuse korraldamisel pangandussektoris, kriisiolukordades tegutsemiseks valmisolekuks ning küberriskide maandamisel.

Nõukogu tunnustas igati Eesti Panga aktiivset ja mitmekesist suhtlust avalikkusega. Eesti Pank korraldas 2023. aastal mitu arutelu ja seminari, mis olid mõeldud laiemale majandushuviliste ringile. Eesti Panga YouTube'i kanalilt saavad seminarid jälgida kõik huvilised. Kõik panga korraldatud avalikud üritused salvestatakse ja neid saab hiljem järele vaadata.

Eesti Panga kodulehelt saab väga mitmekülgset infot Eesti, Euroopa Liidu ja kogu maailma majandusarengute kohta. Lisaks saab panga kodulehelt lugeda panga töötajate blogisid, kus käsitletakse aktuaalseid majandusteemasid hästi operatiivselt ja esseistlikus stiilis.

Nõukogu toetas panga tegevust rohe-eesmärkide saavutamisel ja pidas mündikorjekampaania tulemusi edukaks.

Nõukogu hinnangul kulges keskastme juhtide vahetumine sujuvalt.

LÜHIÜLEVAADE MAJANDUSE OLUKORRAST 2023. AASTAL

MAAILMAMAJANDUS

2023. aastal oli maailmamajanduse kasv kesine

Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangul aeglustus maailmamajanduse kasv 2023. aastal 3%ni. Aastat ilmetas enim üleilmne kiire inflatsioon, mis mõjutas inimeste toimetulekut kõikjal maailmas. Hindade kallinemist hoogustas Venemaa Ukraina-vastane sõda, mis avaldas kõige rohkem mõju toidu- ja energiahindadele. Kiire hinnakasvu aeglustamiseks tõstsid keskpangad rahapoliitilisi intressimäärasid märkimisväärselt. Nende tegurite tulemusena maailmamajanduse kasv küll aeglustus, aga osutus siiski vastupidavamaks, kui mitu rahvusvahelist organisatsiooni aasta alguses prognoosis. Regiooniti oli kasv ebaühtlane: kiireim oli see Aasias ja aeglasim arenenud riikides, kus majandus on kõrgemate intressimäärade suhtes tundlikum.

Kiire hinnakasv hakkas aeglustuma

Viimaste aastakümnete kiireim üleilmne hinnakasv hakkas aasta teises pooles aeglustuma. Peamiselt toimus see eelmise aasta kõrgtasemelt allapoole tulnud energiahindade tõttu. Hoogsa inflatsiooni vastu võitlemiseks jätkasid keskpangad rahapoliitika jõulist karmistamist ja oma bilansimahu vähendamist. Seetõttu tõusid intressimäärad mitmel pool viimaste aastate kõrgeimale tasemele ning hakkasid seeläbi samuti hinnakasvu aeglustama ja majandusaktiivsusele mõju avaldama. Ettevõtete rahastamistingimused muutusid seega rangemaks ja pankade laenuportfelli kasv pidurdus, sest koos rahapoliitiliste intressimääradega tõusid ka majapidamiste ja ettevõtete laenuintressimäärad. Samuti suurenes mitmes riigis ettevõtete pankrottide arv.

Keskpankade peamine ülesanne on saada hinnatõus kontrolli alla

Kuigi koondinflatsioon 2023. aasta lõpus aeglustus, püsis inflatsioon paljudes riikides keskpankade seatud eesmärgist kiirem. Samuti ei aeglustunud piisavalt toidu- ja energiahindasid mitteametav alusinflatsioon, mistõttu ei ole keskpankade võitlus inflatsiooni vastu veel läbi. Keskpangad peavad arvestama, et kui rahapoliitikat lõdvendatakse liiga vara, võib inflatsioonisurve uuesti suurened ja inimeste ostujõud väheneda. Samal ajal võib rahapoliitiliste intressimäärade liialt kõrgel hoidmine majandusaktiivsust märkimisväärselt pärssida. Keskpankade ülesanne on leida õige tasakaalupunkt, mis tagaks hinnastabiilsuse ja inimeste ostujõu taastumise, luues nõnda eeldused majanduskasvuks.

EUROALA

Euroala majanduskasv aeglustus

Euroala majanduskasv aeglustus 2023. aastal 0,5%ni. 2022. aastal oli kasv 3,3%. Kasvu aeglustumise põhjustas eeskätt nõrk välisnõudlus euroalal valmistatud toodete järele. Selle tõttu kannatas euroalal enim tööstus- ja ekspordisektori käekäik ja seda eriti riikides, kus ekspordisektori osakaal on suur – näiteks Saksamaa. Kui aasta alguses loodeti, et Hiina majandus taastub pärast piirangute kaotamist kiiresti ja pakub nõnda tuge ka euroala majandusele, siis tegelikult jäi sealne majanduskasv oodatust tagasihoidlikumaks. See koos riikidevaheliste kaubanduspingete ja pärast

koroonakriisi tekkinud muutustega varem välja kujunenud tarneahelates on osutunud euroala tööstussektori ettevõtetele tõsiseks probleemiks. Peale selle tuleb euroala riikidel ja ettevõtetele aina enam võtta oma tegevuses arvesse kliimamuutuste vastu võitlemiseks mõeldud nõudeid ja piiranguid, mille rakendamiseks on sageli vaja lisainvesteeringuid. Lisaks püsis ebakindlus majanduses suur nii Venemaa ebaseadusliku sõja tõttu Ukrainas kui ka geopoliitiliste pingete eskaleerumise tõttu muu hulgas Lähis-Idas.

Euroala majandust toetas eelkõige teenustesektor

Aasta esimesel poolel toetas euroala majandust suuresti teenustesektor. Nõudlus reisiteenuste järele jätkas hoogsat kasvu, mis algas tänu pandeemia- ja energiakriisi taandumisele. Inimesed kasutasid agaralt võimalust taas vabalt reisida ning sellest võitsid enim Lõuna-Euroopa riigid ehk Euroopa traditsioonilised puhkusepiirkonnad. Aasta teises pooles andis aga nõudluse vähenemine ka teenustesektoris üha teravamalt tunda. Säästud, mida tarbijad olid pandeemia ajal kogunud, hakkasid ammenuma, pikka aega kestnud kiire inflatsioon vähendas jõudsalt euroala majapidamiste ostujõudu ning intressimäärade tõus suurendas nende laenukulusid. Samas püsis olukord euroala tööturul hea, sest töötuse määr oli endiselt väga madal, veidi üle 6%, ning hõive ja palgad kasvasid kiiresti. Tarbijate kindlustunne oli aga sellele vaatamata nõrk ja majanduslanguse kartuses ei julgenud nad eriti kulutada.

Kiire hinnakasv aeglustus aasta lõpuks

Inflatsiooni ohjeldamiseks karmistas Euroopa Keskpank 2023. aastal jõudsalt oma rahapoliitikat, tõstes intressimäärasid ja vähendades bilansimahtu. Seega karmistusid ka euroala ettevõtete jaoks rahastamistingimused ja vähenesid euroala pankade laenumahud. See sundis ettevõtteid omakorda investteeringuid kokku tõmbama. Samal ajal toetasid ettevõtteid veidi sisendihindade langus ning marginaalide ja kasumite varasem kasv, aasta lõpu poole aga üha enam ka hinnakasvu laiapõhjaline taltumine. Kõige rohkem toetas hinnakasvu aeglustumist energiahindade langus. Kui aasta algul ulatus euroala koondinflatsioon veel üle 8%, siis detsembriks aeglustus see vaid 2,9%ni ja aasta kokkuvõttes küündis hinnakasv 5,5%ni. Alusinflatsioon aga aeglustus veel vähem ehk 3,4%ni, mis tähendab, et kiire hinnakasvu surve pole majandusest veel täielikult kadunud.

EESTI MAJANDUS

Hoolimata kestvast majanduslangusest osutus tööturg 2023. aastal vastupidavaks ning alles aasta lõpu poole võis täheldada töötuse suurenemist. Seejuures tingis suurema osa töötuse kasvust elanike tööturul osalemise aktiivsuse suurenemine, mitte aga töökaotus. Läbi aegade kõrgeim hõive määr, hoogsalt kerkinud palgad ja aeglustunud hinnakasv parandasid inimeste elujärge ning võimaldasid hakkama saada ka kiiresti kerkinud intressimäärade ja kopsakamate laenumaksetega. Viivislaenude hulk ja osakaal pankade portfellis aasta jooksul eriti ei muutunud ning püsis väga madalal tasemel. Vinduvaks kujunenud majanduslangus ning selle hilinenult avalduvad mõjud tööturul suurendasid siiski kodumajapidamiste ebakindlust tuleviku ees. See pani kulutustesse säästlikumalt suhtuma, mis paistis välja ka eratarbimise vähenemisest.

Üheks oluliseks märksõnaks möödunud aastal kujunes konkurentsivõime ning ekspordi roll selles, kas majandus pöördub taas kasvule. 2022. aastal Venemaa algatatud täiemahuline sõda Ukrainas ning sellest tulenevad sanktsioonid ja majandussidemetekatkemine andsid tugeva ja kestva hoobi mitmetele tegevusaladele, mis paistis silma ka eelmisel aastal. Ennekõike kannatasid puidu ja puittoodete, aga ka metalli ja metallitoodete tootmine, ent senine ärimudel ei toiminud enam ka transiidi ja mitme veo-teenuse valdkonnas. Teenuste ekspordil läks siiski märkimisväärselt paremini kui

kaupade väljaveol. Kaubaeksporti takistasid ka peamiste sihtturgude kehvem seis kui Euroopa majanduses tervikuna. Lisaks halvendas konkurentsipositsiooni euro vahetuskursi tugevnemine, seda ennekõike Norra ja Rootsi kroonide suhtes. Kuigi ettevõtted asusid Skandinaavia turgudele asendust leidma, on see pikk protsess ning möödunud aastal ei võimaldanud see veel ekspordimahtu kasvatada.

2023. aastal taltus varem probleeme tekitanud kiire hinnakasv märkimisväärselt ja inimeste ostujõud liikus taastumise kursil. Aasta kokkuvõttes kallines tarbimiskorv 9,2%, kuid see oli veetud hinnatõusust, mis kestis energiakriisi algusest kuni 2023. aasta kevadeni. Alates aprillist kuni aasta lõpuni püsis hinnatase muutumatuna. Oluline roll selles oli palgakulude kasvu aeglustumisel ja mitme tootmissisendi odavnemisel, kuid võrdväärselt olulised olid ka majanduse jahenemine ja nõudluse nõrgenemine, mis ei lasknud ettevõtetel enam sama tempokalt hindu kergitada nagu varem. Kuigi aasta lõpuks taandus inflatsioon 4% lähedusse, kujundab inimeste tarbimisvõimet ja see-kaudu ka majandusaktiivsust hinnatase, mis on umbes kolmandiku võrra kõrgem kui vaid kolm aastat tagasi.

EESTI PANGA TEGEVUS

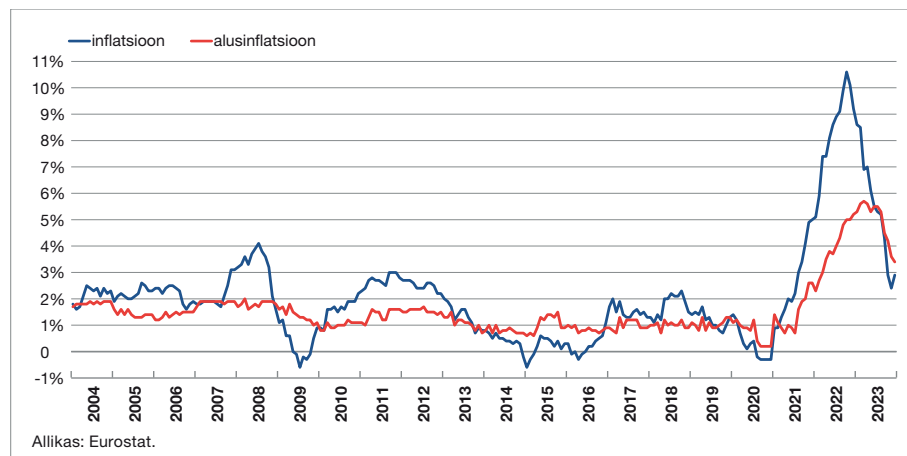
RAHAPOLIITIKA KUJUNDAMINE JA ELLUVIIMINE

Eesti Pank osaleb euroala ühtse rahapoliitika kujundamisel. 2% inflatsioonieesmärgi saavutamiseks jätkas EKP nõukogu 2023. aastal rahapoliitika karmistamist ja intressimäärasid tõsteti aasta jooksul kokku 2 protsendipunkti võrra. Lõpetati laiendatud varaostukava (APP) raames soetatud võlakirjade reinvesteering ja otsustati, et sama tehakse 2024. aasta lõpuks ka pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorralise varaostukava (PEPP) võlakirjadega. Rahapoliitika karmistamisega kaasnesid muudatused rahapoliitiliste meetmete raamistikus, muuhulgas muudeti pankade kohustusliku reservi tasustamise põhimõtteid.

RAHAPOLIITILISED OTSUSED

2023. aastal jätkas EKP võitluses inflatsiooniga rahapoliitika märkimisväärset karmistamist

Kuigi 2022. aasta tipuga võrreldes aeglustus euroala hinnakasv möödunud aastal järk-järgult, püsis inflatsioon endiselt hoogne. Hinnatõusu aeglustumisse panustas eelkõige energiahindade langus, kuid ka karmima rahapoliitika tulemusel vähenenud nõudlus. Samal ajal kiirendas inflatsiooni tööjõukulude jõuline kasv. Kokkuvõttes pidurdus euroala tarbijahindade keskmine aastakasv 2023. aastal 5,5%-le (vt joonis 1). Eurosüsteemi ekspertide 2023. aasta detsembris avaldatud prognoosi kohaselt aeglustub euroala inflatsioon 2% eesmärgi lähedale 2025. aastal.

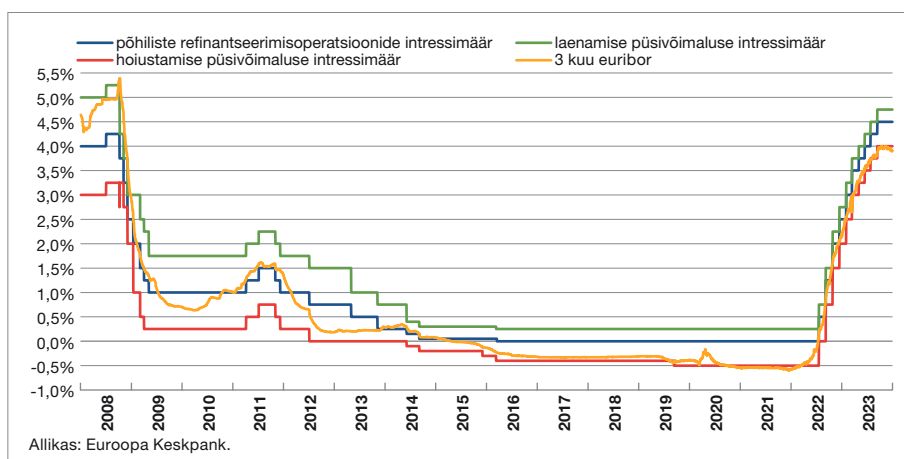
Joonis 1. Euroala inflatsioon ja alusinflatsioon

EKP intressimäärad on 2022. aasta juulist alates tõusnud 4,5 protsendipunkti võrra

Inflatsioonieesmärgi saavutamiseks jätkas EKP nõukogu 2023. aastal karmimal rahapoliitika kursil. Kokku tõsteti intressimäärasid 2 protsendipunkti võrra.¹ Kui aasta esimestel istungitel tõsteti intressimäära 0,5 protsendipunkti võrra, siis aasta jooksul intressimäärade tõstmise tempo aeglustus ning oktoobris ja detsembris intressimäärasid

¹ Rahapoliitiliste intressimäärade tõstmisega alustas EKP nõukogu 2022. aasta juulis ja kokku tõsteti intressimäärasid 2022. aastal 2,5 ja 2023. aastal 2,0 protsendipunkti võrra. Tegemist oli seni kõige kiirema intressimäärade tõstmise episoodiga euroala ajaloos.

enam ei muudetud. Põhiliste refinantseerimisoperatsioonide intressimäär oli aasta lõpus 4,5%, laenamise püsivõimaluse intressimäär 4,75% ning pankadevahelise rahaturu intressimäärasid enim mõjutav hoiustamise püsivõimaluse intressimäär 4% (vt joonis 2). Oktoobri istungist alates on EKP nõukogu viidanud ka sellele, et intressimäärad on juba piisavalt kõrged, et euroala hinnatõus võiks aeglustuda ja jõuda järgmise kahe aasta jooksul 2%ni. Edasistest intressimääraotsustest rääkides toonitatakse siiski endiselt, et tähtis on lähtuda hetkeolukorrast. See tähendab, et otsused sõltuvad nõukogu hinnangust inflatsiooniväljavaatele, pidades silmas laekuvaid majandusnäitajaid, alusinflatsiooni dünaamikat ja rahapoliitika mõju ülekandumise tõhusust.

Joonis 2. Eurosüsteemi rahapoliitilised ja rahaturu intressimäärad

Laiendatud varaostukava (APP) väärtpaberite põhiosa tagasimaksete reinvesteeringimine lõpetati

Rahapoliitilise keskkonna kujundamisel on intressimääraotsuste kõrval oluline roll ka finantssüsteemis ringleval rahahulgal. Alates 2008. aasta üleilmsest finantskriisist ja hiljem koroonapandeemia majandusmõjude leevendamiseks on eurosüsteemi keskpangad lisanud finantssüsteemi likviidsust nii pikaajaliste laenude kui ka varaostude kaudu. See oli vajalik laenugevuse ja majanduse turgutamiseks ning eesmärgile alla jäänud inflatsiooni kiirendamiseks. 2022. aastast kiirenenud inflatsiooni tõttu saab aeg eurosüsteemi bilansimahtu taas koomale tõmmata. Eelkõige on bilansimaht vähenenud seetõttu, et soodsate tingimustega laenuprogrammid on lõpetatud ja pangad on maksnud keskpankadele tagasi suure osa pikaajalistest laenudest, kuid vähenenud on ka võlakirjaportfelli. Bilansimahtu suurendavad võlakirjaostud lõpetati juba 2022. aasta juunis, kuid esialgu reinvesteeringiti kõik aeguvad väärtpaberid. 2023. aastal alustati võlakirjaportfelli tegelikku vähendamist.

Esialgse, laiendatud varaostukava (APP) portfelli maht eurosüsteemi bilansis on piiratud reinvesteeringimise tulemusel kahanenud alates 2023. aasta märtsist. Reinvesteeringimise mahtu vähendati alates märtsist keskmiselt 15 miljardi euro võrra kuus ning APP raames ostetud väärtpaberitelt laekuvate põhiosa tagasimaksete reinvesteeringimine lõpetati 2023. aasta juulist. Osaline reinvesteeringimine toimus üldjoontes varem kehtinud põhimõtete kohaselt, sh oli reinvesteeringimine endiselt varaklasside lõikes proportsionaalne väärtpaberite lunastamise osakaaluga.

Detsembrikuu istungil otsustati, et 2024. aastal hakatakse vähendama ka pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorralise varaostukava (PEPP) raames ostetud varade portfelli. Kui 2024. aasta esimeses pooles reinvesteeringitakse PEPPi raames ostetud ja aegumistähtajani jõudnud väärtpaberitelt laekuvaid põhiosa tagasimakseid endiselt

Rahapoliitilisi otsuseid, mis puudutavad kõiki euroala inimesi, langetatakse EKP nõukogus, kuhu kuuluvad kuus EKP juhatuse liiget ja euroala liikmesriikide keskpankade presidendid. 2022. a novembris külastas Euroopa Keskpanka president Christine Lagarde Eestit. Ta andis Eesti Pangas avaliku loengu euroala rahapoliitikast ja pidas mitmeid kohtumisi, sh peaminister Kaja Kallase ning rahandusminister Annely Akkermanniga. Pildil Lagarde koos Eesti Panga presidendi Madis Mülleri. Foto: Eesti Pank

täies mahus, siis aasta teises pooles vähendatakse reinvesteeringute mahtu keskmiselt 7,5 miljardi euro võrra kuus. PEPPi raames tehtavad reinvesteeringud on kavas lõpetada 2024. aasta lõpus. PEPPi reinvesteeringud on endiselt paindlik, mis tähendab, et ajutiselt võib vastavalt turutingimustele osta mõne riigi või varaklassi võlakirju kas rohkem või vähem.

RAHAPOLIITIKA ELLUVIIMINE EUROALAL

Rahapoliitika karmistamisega kaasnesid 2023. aastal muudatused rahapoliitiliste meetmete raamistikus. Muudatused puudutasid nii varaoste, kohustuslikku reservi kui ka pankadele suunatud pikemaajaliste refinantseerimisoperatsioonide tagasimakseid. Euroala rahapoliitika raamistikust ja selles aasta jooksul tehtud muudatustest annab täpsema ülevaate tabel 1.

Tabel 1. Eurosüsteemi rahapoliitika rakendamise raamistik 2023. aastal

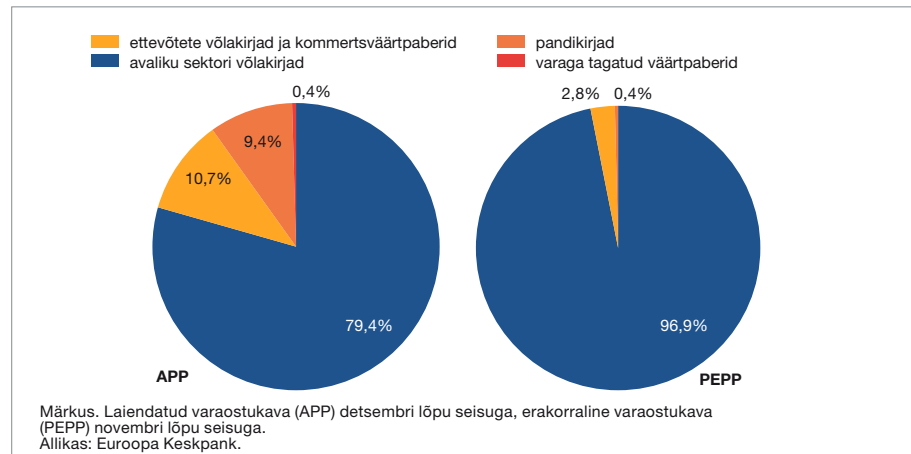
Rahapoliitika standardraamistik	Kestus	Sagedus	Muudatus 2023. aastal
1. Avaturuoperatsioonid			
Põhilised refinantseerimisoperatsioonid (MRO)	Nädal	Kord nädalas	2023. aasta jooksul tõstis EKP kolme baasintressimäära kuuel korral: 8. veebruaril 50 baaspunkti 22. märtsil 50 baaspunkti 4. mail 25 baaspunkti 21. juunil 25 baaspunkti 2. augustil 25 baaspunkti 20. septembril 25 baaspunkti 31.12.2023 seisuga on põhiliste refinantseerimisoperatsioonide intressimäär 4,50%, laenamise püsivõimaluse intressimäär 4,75% ning hoiustamise püsivõimaluse intressimäär 4,00%

Tabel 1. Eurosüsteemi rahapoliitika rakendamise raamistik 2023. aastal

Rahapoliitika standardraamistik	Kestus	Sagedus	Muudatus 2023. aastal
Pikemaajalised refinantseerimisoperatsioonid (LTRO)	3 kuud	Kord kvartalis	
Peenhäälestusoperatsioonid (FTO)	Vastavalt vajadusele	Vastavalt vajadusele	
Struktuurioperatsioonid	Vastavalt vajadusele	Vastavalt vajadusele	
2. Püsivõimalused			
Hoiustamise püsivõimalus (DF)	Üleöö	Iga päev	
Laenamise püsivõimalus (MLF)	Üleöö	Iga päev	
3. Kohustuslik reserv			
Nõue hoida kohustuslikku reservi	Iga päev	Iga päev	EKP nõukogu otsustas 27.07.2023, et alates 20.09.2023 kehtestatakse kohustuslikelt reservidelt makstavaks intressimääraks 0%
Peamised mittestandardised meetmed ja eelnevate aastate kriisimeetmed	Kestus	Sagedus	Muudatus 2023. aastal
Jaotamispiiranguta ja fikseeritud intressimääraga laenurežiim	Alates 2008. a oktoobrist; nii kaua kui vajalik	Pidevalt	
Vahetustehingute ja repotehingute liinid (EUREP) euroalaväliste keskpankadega	25.06.2020–15.01.2024	Vastavalt vajadusele	Alates 16.01.2024 rakendub uus pikaaegne EUREPi raamistik
Sihotstarbeliste pikemaajaliste refinantseerimisoperatsioonide kolmas seeria (TLTRO-III)	September 2019 – detsember 2021	2023. a jõudis kätte nelja operatsiooni aegumistähtaeg	Toimusid kuus TLTRO-III ennetähtaegsete tagasimaksete operatsiooni
Suunamata pikemaajalised refinantseerimisoperatsioonid pandeemia majandusmõjude ohjeldamiseks (PELTRO)	Mai 2020 – detsember 2021	2023. a jõudis kätte ühe operatsiooni aegumistähtaeg	Viimane operatsioon toimus 2021. a detsembris ja selle aegumistähtaeg oli 26.01.2023
Kõlbliku tagatisvara (ajutised) leevendusmeetmed – täiendav kriisimeede	Aprill 2020 – märts 2024	Pidevalt	Järgides EKP nõukogu 2022. a märtsis langetatud otsust, loobutakse leevendusmeetmetest järk-järgult 2024. a märtsiks
USA dollari operatsioonid	Alates 01.07.2020	Kord nädalas	Toetamaks USA dollari likviidsust, viidi USA dollari operatsioone 20.03–01.05.2023 ajutiselt läbi iga päev
Laiendatud varaostukava (APP), mis koosneb kolmandast pandikirjade ostukavast (CBPP3), varaga tagatud väärtpaberite ostukavast (ABSP), avaliku sektori võlakirjade ostukavast (PSPP) ja 2016. a lisandunud ettevõtete võlakirjade ostukavast (CSPP) ja laiendatud varaostukava (APP) võlakirjade reinvesteering	2015. a kuni reinvesteeringu lõpetamiseni 2023. a juulis	Pidevalt	Reinvesteeringu mahtu vähendati alates 2023. a märtsist keskmiselt 15 miljardi euro võrra kuus ja APP raames ostetud väärtpaberitelt laekuvate põhiosa tagasimaksete investeerimine lõpetati 2023. a juulis
Pandeemia majandusmõjude ohjeldamise erakorraline varaostukava (PEPP) ja varaostukava võlakirjade reinvesteering – täiendav kriisimeede	2020. a märtsist kuni reinvesteeringu lõpetamiseni 2024. a lõpus	Pidevalt	EKP nõukogu on otsustanud jätkata PEPPi raames ostetud aegumistähtajani jõudnud väärtpaberitelt laekuvate põhiosa tagasimaksete täies ulatuses reinvesteeringut 2024. a esimeses pooles. Aasta teises pooles plaanib nõukogu vähendada PEPPi portfelli mahtu keskmiselt 7,5 miljardi euro võrra kuus. PEPPi raames tehtavad reinvesteeringud on kavas peatada 2024. a lõpus
Rahapoliitika ülekandemehhanismi kaitse instrument (TPI)	Kiideti heaks 21.07.2022; kasutus vastavalt programmile	Vastavalt vajadusele	

Varaostukavade raames soetatud võlakirjaportfelli maht väheneb

Varaostukavade raames on eurosüsteemi bilansis 2023. aasta lõpu seisuga 4,7 triljoni euro väärtuses varasid, mida on ligikaudu 0,2 triljonit vähem kui 2022. aastal. APPi raames ostetud varade maht vähenes aasta jooksul 3,3 triljonilt 3,0 triljonile eurole. PEPPi raames soetatud varade maht püsis 2023. aasta lõpuks 1,7 triljoni euro juures. Mõlema raamprogrammi ostude jaotus on toodud joonisel 3.

Joonis 3. Varaostukavade portfelli jaotus

Suurima osa varaostudest moodustavad avaliku sektori võlakirjad. Eurosüsteem ostab avaliku sektori võlakirju ainult järelturul; samamoodi jätkatakse ka reinvesteeringisfaasis. Erasektori varaostukavade puhul osaleb eurosüsteem nii esmaturul kui ka järelturul. Varaostukava portfelli maht väheneb mõõdukas ja prognoositavas tempos, kuna APP reinvesteeringimine lõppes 2023. aasta suvel.

Repoturgude likviidsuse toetamiseks laenab eurosüsteem turuosalistele PSPP, CSPP, CBPP3 ja ka PEPPi raames ostetud võlakirju välja; võlakirju saab laenata nii (teiste) võlakirjade kui ka sularaha tagatisel. Turuosalistes kasutavad seda võimalust aktiivselt.

2022. aasta juulis teatas EKP, et astub samme, mis aitavad tal oma tegevuses senisest rohkem kliimamuutustega arvestada. Sealhulgas püüab eurosüsteem ettevõtlussektori võlakirjade portfelliidega seotud CO₂ heidet järk-järgult vähendada. EKP alustas 2023. aasta märtsis ettevõtlussektori võlakirjaportfelli puudutava kliimaga seotud teabe avaldamist. EKP andmed näitavad, et CSPP ja PEPPi raames hoitud ettevõtlussektori võlakirjaportfelli on edukalt süsinikuheite vähendamise teel.

Eurosüsteemi bilasimaht kahaneb

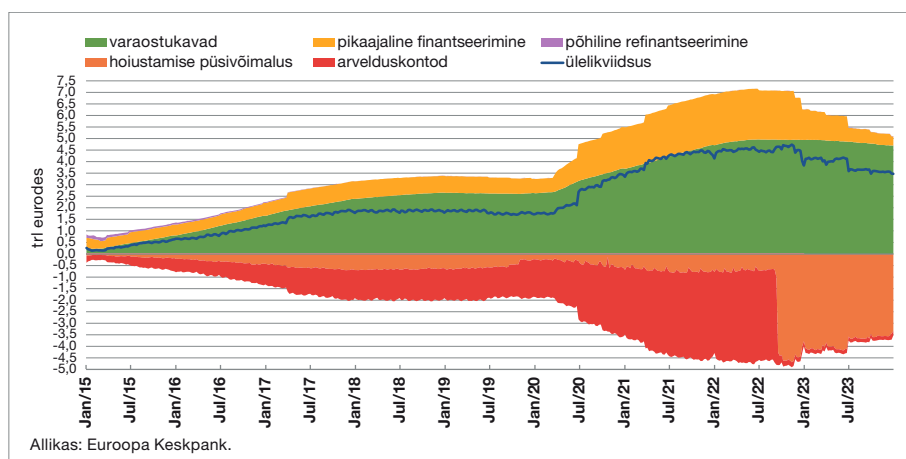
2023. aastal jätkusid sihtotstarbelise pikemaajalise laenumeeetme ja erakorraliste refinantseerimisoperatsioonide vabatahtlikud tagasimaksed ja jõudis kätte mitme refinantseerimisoperatsiooni aegumistähtaeg. Kuna 2022. aasta lõpus otsustas EKP nõukogu muuta kolmanda seeria suunatud pikemaajaliste refinantseerimisoperatsioonide (TLTRO-III) tingimusi ja sellega seoses pakuti pankadele vabatahtlikeks ennetähtaegseteks tagasimakseteks ka teisi kuupäevi, avanes 2023. aastal pankadel võimalus teha täiendavaid tagasimakseid. Refinantseerimisoperatsioonide kogumaht vähenes 2023. aastal 0,9 triljoni euro võrra 0,4 triljonile eurole. Sealhulgas kahanes pikemaajaliste refinantseerimisoperatsioonide kogumaht suuresti ennetähtaegsete tagasimaksete tõttu.

Nädalaste ja kolmekuuliste tavaraamistikku kuuluvate laenuoperatsioonide maht ja tähtsus on mõnevõrra suurenenud, eelkõige kuna väga pikaajalised sihtotstarbelised operatsioonid lõppesid.

Kuna EKP jätkas baasintressimäärade tõstmist, kasutasid krediidiasutused (üleöö) hoiustamise püsivõimalust aktiivselt edasi.

EKP nõukogu otsustas 2023. aasta juulis muuta kohustuslike reserve tasustamispõhimõtteid, kehtestades kohustuslikelt reservidelt makstavaks intressimääraks alates 2023. aasta septembrist 0%.

Kokkuvõttes kiirenes 2023. aastal eurosüsteemi bilansimahu vähenemine rahapoliitika karmistamise, sealhulgas varaostukava lõppemise ja TLTRO-III aegumistähtaegade ning varajaste tagasimaksete tulemusel. Aasta lõpu seisuga oli eurosüsteemi bilansimaht 6,9 triljonit eurot, olles aastaga vähenenud ligikaudu 1 triljoni võrra. Ülelikviidsus² vähenes eurosüsteemis aastaga 0,36 triljoni euro võrra ja ulatus 2023. aasta lõpus 3,47 triljoni euroni. Eurosüsteemi rahapoliitiliste operatsioonide bilansimahtudest annab ülevaate joonis 4.

Joonis 4. Eurosüsteemi rahapoliitiliste operatsioonide mahtude muutused 2015.–2023. aastal

RAHAPOLIITIKA ELLUVIIMINE EESTI PANGAS

2023. aastal muutus Eesti Panga tegevus kooskõlas eurosüsteemi uute rahapoliitiliste otsustega. Rahapoliitiliste operatsioonidega seotud laenu jääk Eesti Panga bilansis kahanes 2023. aastal 150 miljoni euro võrra seetõttu, et vähenes pikemaajaliste refinantseerimistingute maht. Tulenevalt varaostukavade reinvesteeringu vähendamisest kahanes 2023. aastal rahapoliitiliste varade väärtus bilansis 10,5 miljardi euroni. 2022. aastal oli bilansis nende varade väärtus 11 miljardit eurot.

Keskpank lõpetas APP portfelli väärtipaberite põhiosa tagasimaksete reinvesteeringu

Eesti Pank on laiendatud varaostukava raames osalenud pandikirjade kolmandas ostukavas (CBPP3), avaliku sektori võlakirjade ostukavas (PSPP) ning pandeemiaga seotud kriisikavas ehk PEPPis. Kuna 2022. aastal lõpetati nii APPi kui ka PEPPi netoostud, osales Eesti Pank 2023. aastal nende ostukavade refinantseerimises.

Avaliku sektori võlakirjade ostukavas (PSPP) ostab ja reinvesteeringu Eesti Pank oma

² Ülelikviidsuse all mõeldakse vahendeid, mida krediidiasutused hoiavad euroala riikide keskpankades üle kohustusliku reservi nõude.

kapitalivõtme suuruse alusel³ Euroopa institutsioonide võlakirju ning alates 2020. aasta juunist ka Eesti riigivõlakirju. Aasta lõpu seisuga on PSPP raames ostetud väärtpabereid Eesti Panga bilansis 6137 miljoni euro väärtuses, sellest valitsusvõlakirju 123 miljoni euro väärtuses. Valitsuse võlakirjade puhul riske eurosüsteemis ei jagata, need on Eesti Panga enda kanda.

Pandikirjade kolmandas ostukavas (CBPP3) oli aasta lõpu seisuga pandikirju 398 miljoni euro väärtuses.

Eesti Pank on ajutise erakorralise väärtpaberite ostukava (PEPP) raames ostnud põhiliselt Euroopa institutsioonide võlakirju, aga vähesel määral ka valitsusvõlakirju ja pandikirju. Aasta lõpu seisuga on PEPPi raames ostetud väärtpabereid Eesti Panga bilansis 3921 miljoni euro väärtuses.

Varaga tagatud väärtpaberite ostukavas (ABSPP) ja ettevõtete võlakirjade ostukavas (CSPP) Eesti Pank endiselt ei osalenud, kuid jagab riske/tulu teiste eurosüsteemi liikmetega vastavalt EKP kapitalivõtmele.

Pikemaajalise laenumeetme TLTRO-III operatsioonidelt laenatud vahendid maksti tagasi

2020. aastal osalesid kohalikud pangad aktiivselt sihtotstarbelise pikemaajalise laenumeetme (TLTRO-III) operatsioonides. 2022. aastal algasid nende operatsioonide vabatahtlike ennetähtaegsete tagasimaksete operatsioonid. Seoses operatsioonide tingimuste muutmisega 2022. aasta oktoobris lisandus 2023. aastaks kaks vabatahtlikku ennetähtaegse tagasimakse võimalust. 2023. aasta lõpuks maksti kõik TLTRO-III operatsioonide käigus laenatud vahendid tagasi ja laenude maht vähenes aastaga 150 miljoni euro võrra.

Eesti Pangad kasutavad aktiivselt üleöö hoiustamise püsivõimalust

Euroala rahapoliitiliste meetmete hulka kuuluvad ka püsivõimalused (igapäevane võimalus võtta üleöölaenu või hoiustada keskpangas vabu vahendeid).

Lisaks peavad kõik kommertspangad hoidma kohustuslikku reservi. Krediidiasutuste poolt eurosüsteemis hoitavatelt kohustuslikelt reservidelt makstavaks intressimääraks kehtestati varem kasutatud põhilise refinantseerimisoperatsiooni intressimäär asemel 2022. aasta lõpus hoiustamise püsivõimaluse intressimäär. 2023. aasta keskel muudeti tasustamist ja alates 2023. aasta septembrist hakati kohustuslikelt reservidelt maksma 0% intressi.

Krediidiasutused hoidsid 2023. aasta lõpu seisuga keskpangas üleööhoiuseid 8395 miljoni euro eest ja arvelduskontodel hoiti 399 miljonit eurot, millest kohustuslik reserv moodustas ligikaudu 284 miljonit eurot.

³ Kapitalivõtme (capital key) nimetatakse riigi keskpanga osaluse suurust Euroopa Keskpanga kapitalis. Selle arvutamise alus on riigi SKP ja rahvaarvu suhteline võrdselt kaalutud osatähtsus euroalal ja uus arvutus tehakse iga viie aasta järel. Alates 1. jaanuarist 2024 on Eesti Panga osaluse suurus 0,2437%.

FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE

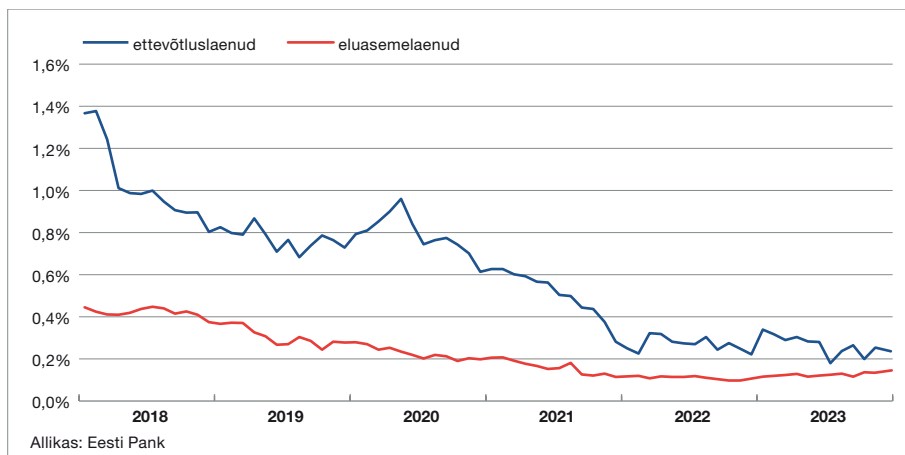
Eesti Panga ülesanne on aidata kaasa finantssüsteemi stabiilsele toimimisele. Selleks hindab keskpank finantsvahenduse toimimist ohustavaid riske ja võtab vajadusel meetmeid, et neid riske vähendada. Peamiselt mõjutasid 2023. aastal finantsvahenduse toimimist majanduslanguse jätkumine, aga ka rahapoliitiliste intressimäärade tõus ning selle ülekandumine finantsturgudele ja majandusse. Sellises keskkonnas oli tähtis kindlustada, et pankade kapitalipuhvrid oleksid ka ettevaates piisavad, kuna varasemate aastate kiire laenukasv tõi kaasa riskide suurenemise. Seega pidas Eesti Pank endiselt vajalikuks nõuda pankadelt baastasemest kõrgema vastutsüklilise kapitalipuhvri hoidmist ning pikendas eluaseme-laenude kapitaliarvestust mõjutava riskikaalu alammäära nõude kehtivust. Laiemalt olid Eesti finantssektori tegevuskeskkonna jaoks 2023. aastal tähtsal kohal valitsuse maksupoliitilised otsused, mille mõju finantssektori vastupanuvõimele ja majanduse rahastamisele võib avalduda alles pikema aja jooksul.

FINANTSSTABIILSUST OHUSTAVAD RISKID

Peamise ohuna püsis ettevõtete ja majapidamiste laenuteenindamisvõime halvenemine

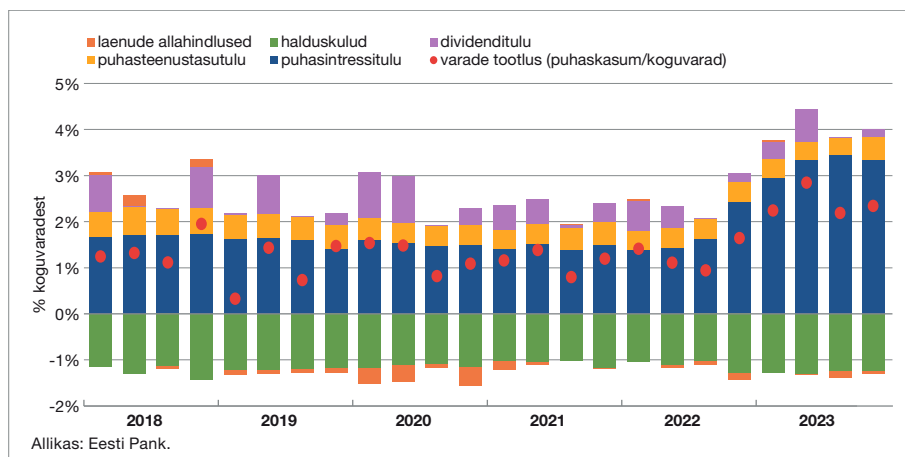
2023. aasta esimeses pooles hakkasid kehvemad majandustingimused ettevõtete majandustulemustest välja paistma ning müügitulu ja kasum pöörasid langusesse. Ettevõtete likviidsus- ja kapitalipuhvrid on nii möödunud aegade kui ka teiste riikidega võrreldes suured. Tänu sellele sai enamik ettevõtetest laenude tagasimaksmisega hästi hakkama ja halbade laenude hulk jäi väga väikeseks. Eesti ettevõtete konkurentsivõime on aga nõrgenenud ja välisnõudluse taastumine võib viibida. Seetõttu kujunes Eesti Panga hinnangul üheks peamiseks ohuks ettevõtete laenuteenindamisele just müügitulu pikemaajaline vähenemine. Kui see juhtub, võivad tagavarad ammenduda ja senisest rohkem ettevõtteid jääb laenude teenindamisega hätta.

Juba mõnda aega kestnud majanduslangusest hoolimata püsis tööturu seis hea. Kuigi tööpuudus hakkas vähehaaval suurenema, jäi see siiski väikeseks. Tänu sellele said ka majapidamised laenude tagasimaksmisega hästi hakkama (vt joonis 5). Eesti Panga prognoosi järgi võtab majanduse taastumine rohkem aega kui varasematel kordadel, mistõttu on oodata viivislaenude mõningast kasvu. Kui aga suur hulk ettevõtteid on sunnitud tegevuse lõpetama ja tööpuuduse määr kujuneb oodatust kõrgemaks, võib ka suurem hulk majapidamisi laenude teenindamisega hätta jääda. Pankade kapitalipuhvrid on piisavalt kõrgel tasemel ja neid toetab suur kasumlikkus, mistõttu ei tohiks viivislaenude mõningane kasv Eesti Panga hinnangul finantssektori toimimisele ja laenude kättesaadavusele erilist ohtu kujutada.

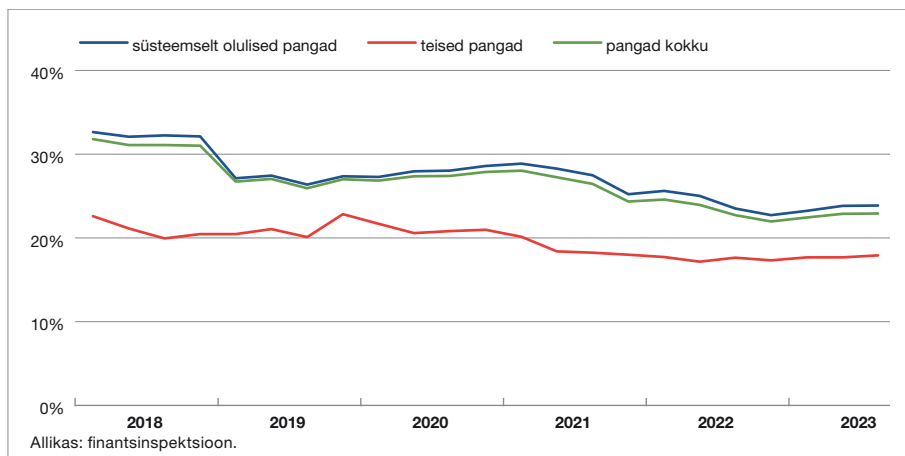
Joonis 5. Üle 60 päeva maksetähtaja ületanud laenude osakaal laenuportfellis

Pankade kasumid kasvasid suurenenud intressitulude toel

Joonis 6. Pangandussektori tulud, kulud ja puhaskasum

Eesti pankade välja antud laenud on valdavalt viitintressimäärast sõltuva ehk muutuva intressimääraga, mistõttu suureneb pankade intressitulu turuintressimäärade tõustes kiiresti, kuid intressikulu poolel võtab turuintressimäärade ülekandumine rohkem aega. Seetõttu teenisid pangad 2023. aastal varasemaga võrreldes tunduvalt rohkem intressitulu ja pankade kasumlikkus suurenes märkimisväärselt. Pangandussektor teenis 2023. aasta kokkuvõttes 940 miljonit eurot puhaskasumit, mis teeb varade tootlikkuseks 2,3% (vt joonis 6). Pankade hoogsalt kasvanud kasumid pälvisid tähelepanu nii Eestis kui ka teistes riikides, kus muutuva intressimääraga laenude osakaal on suur. See tõi kaasa avaliku diskussiooni pankade lisamaksustamise üle.

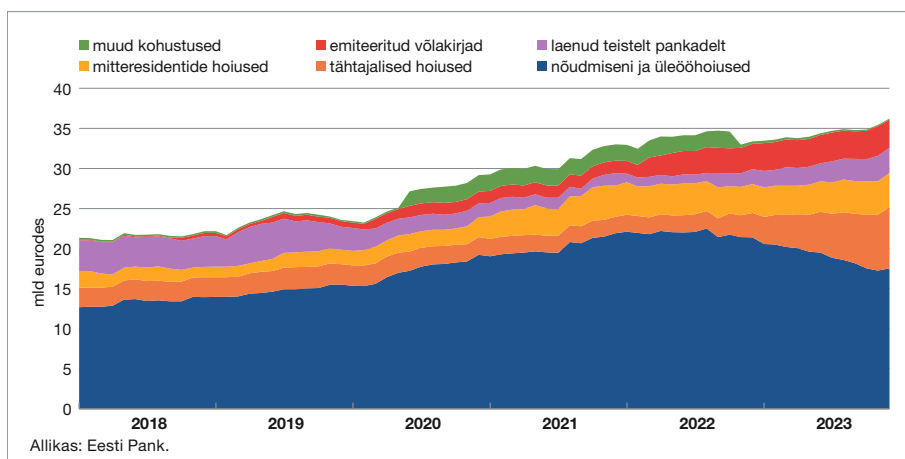
Joonis 7. Pangandussektori omavahendite tase

Eesti maksusüsteemi kohaselt on pangad pidanud alates 2018. aastast maksuma avansilist tulumaksu, mis koos regulaarselt makstavatele dividendidele kehtiva soodusmaksumääraga on motiveerinud panku jooksva aasta kasumeid dividendidena välja maksuma. Kuigi Eesti pangandussektori kapitalipuhvrid olid 2023. aasta lõpus märkimisväärsed, on need viimastel aastatel kahanenud. Samuti on kapitaliseerituse tase pangati erinev: suuremad ja pikema tegutsemisajalooga pangad on jõudnud rohkem puhvreid koguda; lühemat aega tegutsenud ja kiiremini kasvada soovinud pankadel on vähem omavahendeid (vt joonis 7).

2023. aastal otsustas valitsus tulumaksureformi käigus pankade maksukoormust alates 2025. aastast tõsta, see aga motiveerib panku dividendiväljamakseid lähiaastatel veelgi suurendama. Kuigi Eesti Panga hinnangul on pankade kapitalipuhvrid piisavad, et katta ka oodatust suuremaid laenukahjumeid, siis täiendavad dividendiväljamaksed vähendavad pankade võimet kriisilukorras laenukahjumeid katta ja laenuandmist jätkata. Lisaks võib avalik arutelu ootamatute ja senisest maksustamisloogikast lahknevate võimalike muudatuste (nt pangamaksu kehtestamise) üle raskendada pankade võimet raha- ja kapitaliturgudel raha kaasata ja halvendada kogu investeerimiskliimat. See omakorda võib vähendada investeringute tegemist Eesti majandusse.

Intressitõus kergitas pankade rahastuse hinda

Peamise osa Eesti pangandussektori rahastusest on mitu aastat moodustanud nõudmiseni hoiused, mistõttu on pankade rahastamiskulu olnud väga väike. Madalate intressimäärade ajastul polnud ajendit raha tähtajaliselt hoiustada ning nõudmiseni hoiuste maht ja osakaal pankades suurenes järjepanu. Hoiuste kasv aga aeglustus 2022. aastal ja jäi ka 2023. aastal tagasihoidlikuks, mistõttu pidid pangad laenuportfelli kasvu rahastamiseks suurendama nii võlakirjaemissioonide kaudu kui ka välismaistelt emapankadelt kaasatud rahastuse osa. Seega hakkas pankade rahastuse hind ja kättesaadavus varasemast rohkem sõltuma rahvusvahelistel kapitaliturgudel valitsevatest oludest ning välisinvestorite hinnangutest siinse piirkonna riskide kohta.

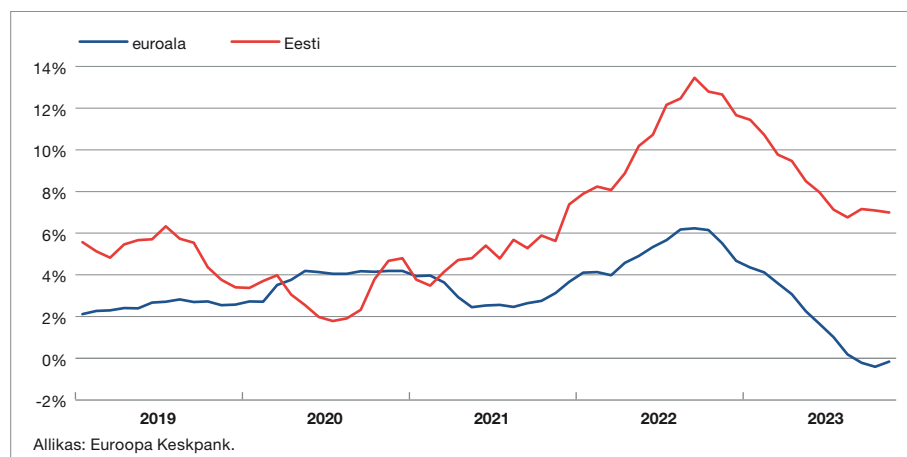

Joonis 8. Pangandussektori kohustuste struktuur

Lisaks sellele, et hoiuste kasv aeglustus, karmistus pankadevaheline konkurentsi-võitlus hoiuste üle ning pangad tõstsid tähtajaliste ja üleõhoiuste intressimäärasid. Selle tulemusel suurenes tähtajaliste ja üleõhoiuste osakaal märkimisväärselt, samal ajal kui nõudmiseni hoiused vähenesid (vt joonis 8). 2023. aastal jätkus ka rahastamise hinna tõus raha- ja kapitaliturgudel, samas kui riskihinnangud siinsete emitentide suhtes tõusid juba 2022. aastal kõrgemale tasemele. Seega pidid pangad hakkama enamiku rahastusallikate eest rohkem maksma, kallimate rahastusallikate osakaal rahastuses aga suurenes. Pankade intressikulu hakkas kasvama ja puhasintressitulu suurenemine pidurdus 2023. aasta teises pooles.

Kinnisvarahindade kiire kasvu ja võlakoormuse suurenemise riskid taandusid

Intressimäärade tõusu ja majanduse edasise arengu suhtes valitseva ebakindluse tõttu vähenesid ettevõtete ja majapidamiste võime ja julgus investeringuid teha, mistõttu kahanesid nii eluaseme- ja ärikinnisvaraturu tehinguaktiivsus kui ka laenu nõudlus.

Joonis 9. Ettevõtete ja majapidamiste pangalaenude aastakasv

Eluasemehindade kasv pidurdus ja laenukasv aeglustus. Seetõttu vähenes mitu aastat olulist rolli mänginud risk, et liigkiire kinnisvarahindade ja laenude kasv jätkub ning võlakooormus suureneb.

Samas jäi laenukasv võrreldes euroala keskmisega endiselt küllaltki tugevaks (vt joonis 9), mis näitab, et keerulistest majandusoludest hoolimata otsustas osa ettevõtetest ja majapidamistest investeerida ning pangalaenu olid endiselt kättesaadavad. Kuivõrd laenuklentide hulk kahanes, paranes konkurentsiolekord pangandusturul veidi ja laenumarginaalid vähenesid pisut.

Varasema kiire laenukasvu tulemusena tõusis aga pankade väljastatud eluaseme- ja kinnisvaraettevõtete laenude osakaal laenuportfellis kõrgele tasemele, tehes pangad eluaseme- ja ärikinnisvarahindade ning turuaktiivsuse järsu languse suhtes haavatavaks. Eesti Pank hindas eluasemehindade järsu korrigeerimise ohu väikeseks, kui võrd tööhõive määr püsib kõrge ja suurt eluasemete müügisurvet ei ole ette näha. Kinnisvaraettevõtetega seonduvaid riske vähendas see, et sarnaselt teiste ettevõtetega olid neil arvestatavad likviidsus- ja kapitalipuhvrid ning nende majandustulemused on isegi majanduslanguses jäänud küllaltki heaks.

Igal aastal leiab aset Põhja-Balti finantsstabiilsuse seminar. Korraldajariik vaheldub tähestikulises järjekorras ja seekord oli võõrustajaks Eesti Panga finantsstabiilsuse osakond. Traditsiooniliselt osalesid seminaril kaheksa keskpanka ökonomistid Eestist, Lätist, Leedust, Soomest, Rootsist, Norrast, Taanist ja Islandilt.
Foto: Eesti Pank

MAKROFINANTSJÄRELEVALVE

Pankade vastupanuvõime parandamiseks rakendus kõrgem vastutsüklilise kapitalipuhvri nõue

Eesti Panga kehtestatud makrofinantsjärelevalve meetmed aitavad tagada, et pankadel oleks oma toimimist ohustavate finantsstabiilsusriskide katteks piisavalt kapitali. 2022. aasta novembris otsustas Eesti Pank tõsta vastutsüklilise kapitalipuhvri nõude määra 0,5 protsendipunkti võrra 1,5%-le, kuna otsusele eelnenud pooleteise aasta jooksul aset leidnud kiire laenukasvu suurendas tsüklilist riski. Laenuaktiivsus on sellest ajast alates kahanenud ja kiire laenukasvuga seotud riskide edasise kuhjumise oht vähenenud, kuid varasema kiire laenukasvu tõttu on riskide realiseerumise võimalus endiselt tavapärasest suurem. Seetõttu pidas Eesti Pank 2023. aastal nõude tõstmist endiselt õigustatuks ja vajalikuks, et aidata kindlustada pankade tarvilik kapitalivaru, katmaks varasema kiire laenukasvuga kaasnenud riske. Uus puhvri nõude määr hakkas kehtima 2023. aasta detsembris. Täpsemalt saab Eesti Panga makrofinantsjärelevalve meetmete kohta lugeda tabelist 2.

Pankade eluasemelaenude riskikaalude alammäär jäi kehtima

Finantsstabiilsuse ja makrofinantsjärelevalve seisukohalt on tähtis, et pankade kapitalinõuete arvutamisel kasutatavad riskikaalud võtaksid adekvaatselt arvesse süsteemse riski võimalikku realiseerumist. Viimase kümnendi hea laenukvaliteet ja soodne majanduskeskkond annavad pankadele, kes kasutavad kapitalinõuete arvutamiseks sise-mudeleid, võimaluse laenudest tulenevaid riske väiksemaks hinnata. Eelmisel aastal halvenes majapidamiste maksevõimet mõjutav keskkond koos üldise hinnakasvu, intressitõusu ja nõrgema majanduskasvu väljavaatega. Lisaks tuleb kapitalivajaduse hindamisel arvestada, et eluasemelaenude kasvutempo kiirenes 2021.–2022. aastal märkimisväärselt ning seetõttu peavad laenuvõtjad tulema toime suurema laenu-maksekoormusega. Kui majandusolukord peaks järsult halvenema, tähendaks see ka pankade jaoks suuremaid laenukahjusid.

Kuivõrd sisemudeleid kasutavad pangad moodustavad märkimisväärse osa Eesti kinnisvaraga tagatud laenude turust, on finantssüsteemi sujuvaks toimimiseks oluline kindlustada nende pankade piisav kapitaliseeritus. Seetõttu leidis Eesti Pank 2023. aasta kevadel tehtud hindamise tulemusena, et 2019. aastal kehtestatud 15% keskmise riskikaalu miinimumnõude rakendamine on endiselt põhjendatud ja otsustas pikendada nõude kehtivust kahe aasta võrra. Riskikaalu alampiiri nõue aitab ära hoida riskide katmiseks vajalike kapitalinõuete vähenemist.

Süsteemselt oluliste pankade nõuded püsisid muutumatuna

Eesti Pank hindab igal aastal pankade turuosade põhjal, millised pangad on Eesti finantssüsteemis süsteemselt olulised, ja kehtestab neile täiendava puhvrinõude. 2023. aasta hindamistulemuste alusel on Eestis neli süsteemselt olulist krediidasutust: Swedbank AS, AS SEB Pank, Luminor Bank AS ja AS LHV Pank. Hindamistulemuste järgi jäid varasema aastaga võrreldes samaks nii süsteemselt oluliseks (O-SII) määratud pangad kui ka neile kehtestatud O-SII puhvrimäärad. Seega jäi kõigile eelnimetatud pankadele kehtestatud puhvrimäär 2% tasemele.

Tabel 2. Eesti Panga makrofinantsjärelevalve meetmed seisuga 31.12.2023

Eesti Panga kehtestatud makrofinantsjärelevalve meetmed	
Meede	Nõude määr
Vastutsükliline kapitalipuhver	1,5%
Süsteemselt olulise krediitiasutuse puhver	Swedbank AS
	AS SEB Pank
	Luminor Bank AS
	AS LHV Pank
Hüpoteeklaenu riskikaalu alampiir*	15%
Eluasemelaenu väljastamise nõuded**	Laenu tagatuse piirmäär
	Laenumaksete piirmäär
	Maksimaalne laenu tähtaeg
	85%***
	50%****
	30 aastat

* Nõue on seatud sisereitingute meetodit kasutavate pankade hüpoteeklaenuportfelli keskmisele riskikaalule.

** Piirmäärasid võib ületada kuni 15% kvartali jooksul välja antud eluasemelaenu puhul.

*** KredExi käendusega antud laenu puhul on piirmäär 90%.

**** Laenumaksete arvutamiseks tuleb kasutada lepingus toodud intressimäära, millele on lisatud 2 pp, või 6%, olenevalt sellest, kumb on kõrgem.

Euroopa finantsjärelevalveasutused hindasid pankade vastupanuvõimet majanduslanguse korral

Euroopa Pangajärelevalve (EBA) ja Euroopa Keskpanga tehtud stressitestid näitasid, et Euroopa pangad suudavad vastu pidada ka makromajanduslike riskide realiseerumise ja sügavama majanduslanguse korral. Seda kinnitas ka asjaolu, et aasta esimeses pooles mõnes USA ja Šveitsi pangas ilmnunud probleemid Euroopa panku eriti ei mõjutanud. Pankade vastupanuvõimet toetasid varade kvaliteedi ja kasumlikkuse paranemine ning stabiilne likviidsusolukord. Ettevaates leidis Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu (ESRB) siiski, et nõrk majanduskeskkond, laenukasvu aeglustumine ja rahastamiskulude tõus panevad pangad varasemaga võrreldes keerukamasse olukorda.

ESRB hinnangul elukondliku kinnisvara riskid ei vähenenud

ESRB hindas Euroopa majanduspiirkonna (EEA) riikide elukondliku kinnisvaraga seotud finantsstabiilsuse riske, keskendudes muutustele kinnisvaraturul, mis toimusid pärast 2021. aastal koostatud hinnangut, ja vahepeal rakendatud makrofinantsjärelevalve meetmete asjakohasusele. Analüüsist nähtub, et kuigi kinnisvarahindade kiire kasv taandus, püsisid majapidamiste võlakooormusest, laenu teenindamisvõime halvenemisest ja eluasemete ülehinnatusest tulenevad riskid enamikus EEA riikides keskmised või kõrged. Kokkuvõttes oli ESRB riskihinnang seega umbes sama kui 2021. aastal.

Mitu riiki rakendas riskide ohjamiseks täiendavaid makrofinantsjärelevalve meetmeid, näiteks suurendasid nad vastutsüklilise või süsteemse puhvri nõudeid või karmistasid laenajapõhiseid meetmeid. Varem soovitusel või hoiatuse saanud riikide võetud meetmeid pidas ESRB piisavaks. Siiski märkis ESRB, et kinnisvaraturu arenguid tuleks tähelepanelikult jälgida ja kui riskid peaksid taas suurenema, võib olla vajalik rakendada lisameetmeid. Eesti eluasemekinnisvaraga seotud riskid olid ESRB arvates keskmisel tasemel, peegeldades eluaseme- ja laenu turu rahunemist, ning rakendatud meetmed piisavad.

Fookuses oli kliimariskide võimalik mõju finantssektorile

Euroopa Keskpank ja ESRB uurisid koostöös kliimariskide ja finantsstabiilsuse seoseid ning makrofinantsjärelevalve raamistiku võimalusi kliimariskide mõju vähendada. Suur osa finantssektori positsioonidest on seotud kliimariski suhtes haavatavate sektorite ja ettevõtetega. Finantssüsteemi mõjutavad mitte ainult kliimariskidele vahetult avatud positsioonid, vaid ka kontsentratsioonirisk ja finants-süsteemi osaliste omavahelised seosed. Selle tõttu peavad kliimariski mõõdikud võtma arvesse nii finantssüsteemi haavatavust kliimariskide suhtes kui ka negatiivsete mõjude ülekandumise riski. Riskide hindamise aluseks on mitu kliimast-senaariumit, mille alusel saab hinnata mitmesuguseid riskiindikaatoreid.

Samuti kaaluti, kas makrofinantsjärelevalve meetmete abil oleks võimalik kliimariske vähendada. Sobivate meetmetena pakuti süsteemse riski puhvrit, laenajapõhiseid meetmeid ja laenuportfelli kontsentratsioonilimiite. Lisaks kirjeldati looduses aset leidvate muutuste mõju majandusele ja nende seoseid finantsstabiilsusega. ESRB välja töötatud kliimariski stsenaariumid on aluseks stressitestile, millega hinnatakse 2024. aastal Euroopa Liidu finantssektori vastupanuvõimet.

FINANTSSEKTORI POLIITIKA

Euroopa Liidus korrastatakse hoiusekindlustuse toimimist

Euroopa Komisjon jätkas pankade kriisiohjamis- ja hoiusekindlustusraamistiku⁴ täiendamist. Senine raamistik, mis tugines liikmesriikide seadustele, keskendus likvideerimisele ja võimaldas turuosaliste rahastatava kriisilahendusfondi asemel kasutada maksumaksjate raha. Eesti Pank toetab sellise pangandusliidu tugevdamist, mis suurendaks hoiustajate kindlustunnet ja jätkaks pankade kriisiohjamise kulud avaliku sektori asemel turuosaliste kanda. Aprillis esitas komisjon ettepaneku uuenduse, mis keskendub peamiselt keskmiste ja väikeste pankade kriisilahendusele, tagades neile parema ligipääsu kriisilahendusmeetmetele, sealhulgas ELi-kesksele kriisilahendusfondile ning liikmesriikide hoiuste tagamisskeemidele. Ettepanek on väga kompleksne ja liikmesriikide arvamused aruteludes lahknevad.

Komisjoni soov hõlbustada liikmesriikide hoiuste tagamisskeemide laialdasemat kasutamist kriisilukordades tekitab vastuolusid. Hoiuste tagamisskeemide põhiülesanne on hüvitatavate hoiuste väljamaksmine, kuid uute ülesannete lisamine võib hoiusekindlustuse kulusid märkimisväärselt suurendada. Samuti poleks sellisel juhul omavahel kooskõlas tagamisskeemide kohustused ja nende rahastamine, sest kriisilahendusraamistik on ELi-ülene, kuid vastutus tagamisskeemide toimimise eest jääks ikka liikmesriikide tasandile. Seetõttu ei toeta Eesti Pank ettepanekut ilma tagamisskeemide rahastamise põhimõtteid ja sihttaseme üle vaatamata.

Komisjoni ettepanek on samuti tugevalt suunatud kriisilahendusraamistiku laiemale kasutamisele võrreldes maksejõuetusmenetlusega, eelkõige keskmiste ja väiksemate pankade puhul, kellele see tähendaks suuremat halduskoormust ja muid võimalikke kulusid. Samal ajal ei ole just muudatustega kaasnevaid kulusid põhjalikumalt analüüsitud, mistõttu leiab Eesti Pank, et sellisel kujul ei saa komisjoni ettepanekut pidada piisavalt kaalutletuks. Lisaks toetab Eesti Pank keskpanga erakorralise likviidsusabi

4 Raamistik tugineb kolmele õigusaktile: kriisilahenduse direktiiv, kriisilahenduse määrus ja hoiuste tagamise direktiiv.

andmist puudutavat täpsustust, et sellise abi saamist ei tohiks pankade finantsseisundi taastamise kavade koostamisel eelduseks võtta, kuna keskpanga likviidsusabi andmine on keskpanga sõltumatu otsus.

HLÜde tegevuse üle peab tegema finantsjärelevalvet

Eesti Pank on viimastel aastatel täheldanud hoiu-laenuühistute (HLÜ) kiirest kasvust tulenevate riskide kuhjumist. Kõikide HLÜde kapitali- ja likviidsuspuhvid ei pruugi olla enam riskide katmiseks piisavad ega kooskõlas kehtiva HLÜ seaduse nõuetega. Näiteks trahvis Euroopa Keskpank aasta lõpus Tartu Hoiu-Laenuühistut kohustusliku reservi miinimumnõude rikkumise tõttu. Samuti on mõne HLÜ likviidsed vahendid piiratud, mis takistab hoiustajatele kiirete väljamaksete tegemist. Seetõttu toetas Eesti Pank rahandusministeeriumi algatust muuta HLÜde seadust.

Eesti Pank on varemgi mitu korda tähelepanu juhtinud asjaolule, et HLÜd tegelevad avalikkuselt hoiuste kaasamisega ja seetõttu tuleb neile teha finantsjärelevalvet. Võrdse kohtlemise ja finantsturu läbipaistva toimimise aspektist toetame lahendust, mille kohaselt peavad hoiuseid kaasavad hoiu-laenuühistud taotlema finantsinspeksioonilt ühistupanga või panga tegevusluba või oma tegevuse muul viisil võimalikult kiiresti ümber kujundama. Samuti peab Eesti Pank oluliseks HLÜdele likviidsusnõuete kehtestamist, hoolsuskohustust juhatuse liikmetele ning laenupiiranguid neile ja nendega seotud ettevõtetele. Ka HLÜd peavad rakendama panganduses levinud põhimõtteid vastutustundliku laenamise ja oma klientide tundmise kohta, lisaks tuleb teha omanikujärelevalvet juhtorgani liikmete suhtes.

RAHARINGLUSE KORRALDAMINE

Eesti Panga ülesanne on tagada nõudlusele vastav kogus kvaliteetset sularaha. Koostöös euroala keskpankade ja Euroopa Keskpangaga emiteerib Eesti Pank euroalal seadusliku maksevahendina kehtivaid pangatähti ja münte ning seisab hea selle eest, et europangatähtede ja -müntide nõudlus oleks rahuldatud. 2023. aastal väljastas Eesti Pank 30,7 miljonit pangatähte väärtusega 1,03 miljardit eurot. 2023. aastal suurenes väljastatud ja tagastatud pangatähtede hulk võrreldes eelneva aastaga vastavalt 7,5% ja 45,2%. Väljastatud müntide maht vähenes 25% ja tagastatud müntide maht kasvas 23%. 2023. aastal täienesid eurokäibemüntide varud ühe 2eurose pühendusmündiga. 2023. aastal emiteeriti kaks hõbedast meenemünti ja ringlusse lasti 2eurone pühendusmünt „Rahvuslind pääsuke“. Üks 2023. aasta olulisemaid projekte oli koostöös Omnivaga korraldatud mündivahetuskampaania, mille eesmärk oli ringlusest kokku koguda eelkõige väiksema nominaalväärtusega euromünte ehk 1- ja 2sendiseid. Projekti käigus vahetati umbes 3,3 miljonit münti. 2023. aastal panustas Eesti Pank veel olulisel määral õppustesse, õigusloomesse ja koostöös sularaharingluses osalejatega ka valdkonna toimepidevuse suurendamisse.

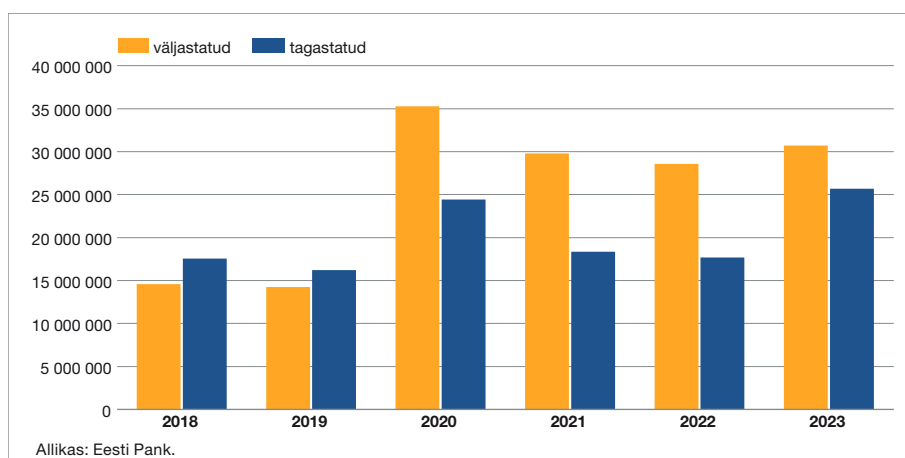
SULARAHARINGLUS

Väljastatud pangatähtede hulk kasvas

Eesti Pank väljastas 2023. aastal 30,7 miljonit pangatähte väärtusega 1,03 miljardit eurot. Enim väljastati pangatähti juunikuus, kui väljastati 3,4 miljonit pangatähte koguväärtusega 107,6 miljonit eurot. Alates sellest ajast, kui Eesti liitus euroalaga, on Eesti Pank väljastanud kuus keskmiselt 2,7 miljonit pangatähte väärtusega 96,2 miljonit eurot. Kõige rohkem väljastati 2023. aastal 50euroseid pangatähti, mis moodustasid 51% kõikidest välja antud pangatähtedest. 50eurosed on sularahaautomaatides levinud pangatähed ja neid kasutatakse ühtviisi nii maksmiseks kui ka säästmiseks. Võrreldes eelmise aastaga kasvas väljastatud pangatähtede kogumaht 7,5% võrra.

Tagastatud pangatähtede hulk suurenes märkimisväärselt

2023. aastal tagastati Eesti Panka 25,7 miljonit pangatähte koguväärtusega 927 miljonit eurot. Enim tagastati pangatähti juunis, kui Eesti Panka toodi 2,6 miljonit pangatähte koguväärtusega 97,4 miljonit eurot. Keskmiselt on Eesti Panka alates Eesti euroalaga liitumisest tagastatud ühes kuus 2,2 miljonit pangatähte koguväärtusega 75,9 miljonit eurot. Kõige rohkem tagastati 50euroseid pangatähti, mis moodustasid 41% tagastatud pangatähtede koguhulgast. Võrreldes 2022. aastaga suurenes Eesti

Joonis 10. Väljastatud ja tagastatud pangatähed 2018–2023 (tk)

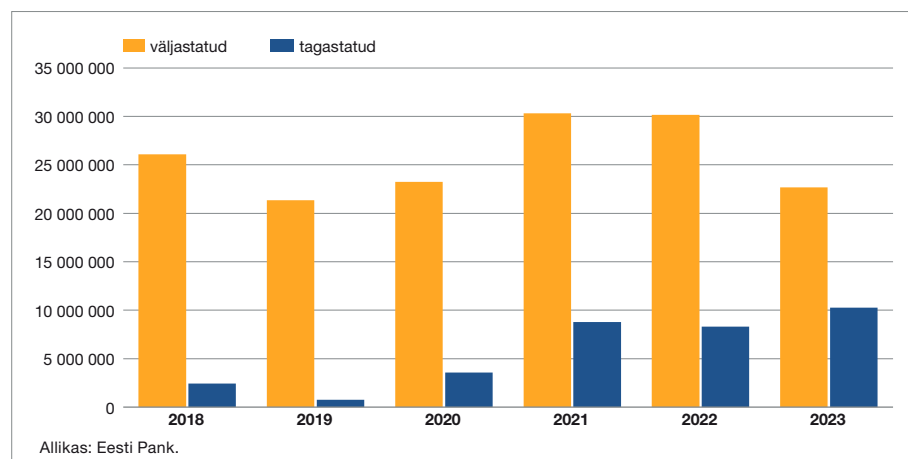
Panka tagastatud pangatähtede hulk 45,2%. Selle kasvu peapõhjuseks on sularahakäitlusteenuse turul toimunud muutused, millest tulenevalt tuuakse Eesti Panka tagasi varasemast rohkem pangatähti (vt joonis 10).

Mün-te väljastati Eesti Pangast vähem

Eesti Pank väljastas 2023. aastal 22,67 miljonit käibemünti koguväärtusega 8,8 miljonit eurot. Kõige rohkem ehk 3,3 miljonit münti väljastati juunis. Alates Eesti liitumisest euroalaga on Eesti Pank väljastanud kuus keskmiselt 2,9 miljonit münti. Kõige rohkem väljastati 1-2sendiseid, mis moodustasid ligi poole kõikidest väljastatud müntidest. Eesti Pangast väljastatud eurokäibemüntide kogumaht oli 25% väiksem kui 2022. aastal. Mullusega võrreldes on nõudlus käibemüntide järele vähenenud kõikides nimiväärtustes. Põhjus on selles, et sularahakäitluse teenuse pakkujad on mün-te senisest tõhusamalt käidelnud ja taasringlusesse suunanud.

Mün-te on hakatud Eesti Panka rohkem tagastama

2023. aastal tagastati Eesti Panka 10,3 miljonit münti koguväärtusega 4,67 miljonit eurot. Kõige rohkem ehk 3,1 miljonit münti tagastati oktoobris. Alates sellest ajast, kui Eesti euroalaga liitus, on Eesti Panka tagastatud kuus keskmiselt 0,51 miljonit münti. Enim tagastati 2023. aastal 2sendiseid (u 2 miljonit tükki). Võrreldes eelmise aastaga oli tagastatud müntide kogumaht 23% võrra suurem. Aastast tagastamishulka ja oktoobrikuist suurt mahtu mõjutas märkimisväärselt Omniva ja Eesti Panga koostöös ellu viidav mündivahetuskampaania (vt joonis 11).

Joonis 11. Väljastatud ja tagastatud mündid 2018–2023 (tk)

Mündivahetuse pilootprojekt kinnitas vajadust kättesaadava mündivahetusteenuse järele

2023. aasta septembris sai koostöös Omnivaga alguse mündivahetuse pilootprojekt. Projekti eesmärk oli tuua rohkem mün-te tagasi ringlusesse, eelkõige toetada 1-2sendiste taasringlust. Sularaharinglus toimib Eestis hästi, kuid pikaajaline mure on eelkõige väikeste punaste müntidega, mida kasutatakse maksmisel vähem. Inimesed saavad mün-te vahetusrahana poodidest, aga kuna müntide väärtus on väike, ei kasuta nad neid uuesti kauplustes maksmisel. Nii annabki Eesti Pank igal aastal ringlusse keskmiselt kahe veoautokoorma jagu 1- ja 2sendiseid mün-te, millest keskpanka tagasi ei jõua peaaegu midagi. Seega tuleb nõudluse katmiseks puuduolevad mündid juurde toota, mis omakorda on arvestatav keskkonnakulu.

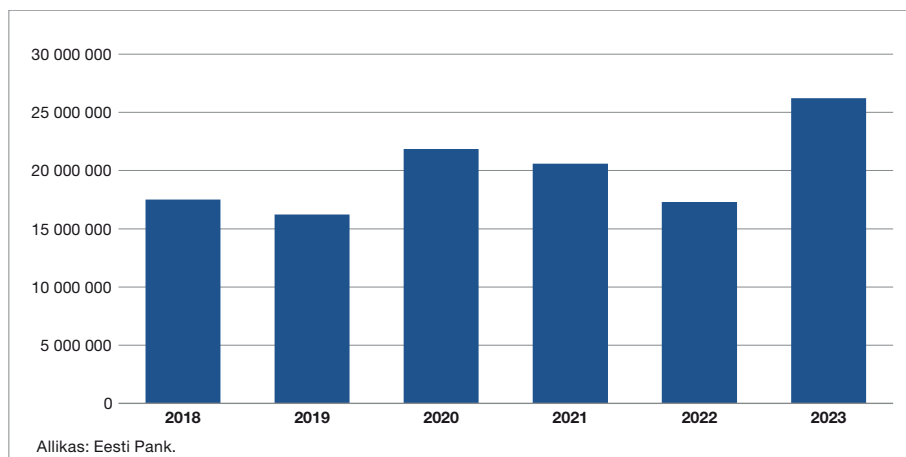
Münite sai vahetada kahes kohas: Tallinnas Järve postkontoris ja Tartus Kvartali keskuse postkontoris. Kampania korras oli müntide vahetus ilma teenustasuta esimese miljoni mündi täitumiseni. Huvi münditeenuse vastu oli suur ja miljoni mündi eesmärk täideti juba üheksa päevaga. Edaspidi rakendus vahetusele teenustasu, mis oli 5% vahetatavast summast. Kokku vahetati 2023. aastal kahes postkontoris u 3,3 miljonit münti, millest 65% moodustasid 1-2sendised. Koostöö Omnivaga jätkub samades kohtades ka 2024. aastal.

1- ja 2sendiste euromüntide tootmine ja emiteerimine avaldab keskkonnale arvestatavat koormust. Et vähendada väikeste müntide kasutamist, pooldab Eesti Pank ümardamisreeglite kehtestamist. 2023. aastal töötas Eesti Pank koos rahandusministeeriumiga välja ümardamisreeglite kehtestamise kontseptsiooni. Eelnõu kohaselt on füüsilistes müügikohtades kaupmehel kohustus ümardada sularahamakse korral ostukorvi maksumus üles- või allapoole lähima viie sendini.

Töödeldud pangatähtede hulk kasvas 2023. aastal poole võrra

Eesti Panga ülesannete hulka kuulub ka ringluses oleva sularaha kvaliteedi tagamine. Eesti Panka tagastatud pangatähti sorteeritakse spetsiaalsete sorteerimismasinatega. Rebenenud, kulunud või määrduvad pangatähed kõrvaldatakse masinate abiga ringlusest. Pangatähed, mille masinad on käibekõlblikuks tunnistanud, pakendatakse ja suunatakse tagasi ringlusesse.

Eesti Pank töötles 2023. aastal kokku 26,2 miljonit pangatähte. Võrreldes eelmise aastaga töödeldi 9 miljonit pangatähte rohkem. Kõlbmatuks sorteeriti 5 miljonit pangatähte. Enim töödeldi 20euroseid ja 50euroseid pangatähti, mis moodustasid 60% kõigist töödeldud pangatähtedest. Eesti euroalaga liitumisest alates on töödeldud kokku 345,2 miljonit pangatähte. Töödeldud pangatähtede hulk kasvas 2023. aastal seetõttu, et Eesti Panka toodi tagasi rohkem pangatähti kui mullu (vt joonis 12).

Joonis 12. Pangatähtede töötlemine 2018–2023 (tk)

Euroopa Keskpanga nõukogu otsusega määratakse igal aastal kindlaks pangatähtede tootmise maht. Iga euroala keskpank peab tagama, et ta suudab toota talle määratud koguse pangatähti. Eesti Pank hangib europangatähed ühishankega, kuhu on koonunud veel kaheksa euroala keskpanka.

Eesti Panga 2023. aasta tootmiskohustus oli 8,4 miljonit 50eurost pangatähte. Tootmiskohustuse täitmiseks vajalikud pangatähed trükiti Prantsusmaal trükikojas Oberthur Fiduciaire ja need tarniti eurosüsteemi ühistesse varudesse.

2023. aastal täienesid eurokäibemüntide varud ühe 2eurose pühendumündiga. Teisi käibemünte ei hangitud.

Sularahakasutus püsib ühiskonnas samal tasemel

2023. aasta sügisel viis uuringufirma RAIT Faktum & Ariko Eesti Panga tellimusel läbi maksekäitumise uuringu, kus osales 1020 vastajat. Uuringu tulemustest selgus, et sularahakasutus püsib ühiskonnas samal tasemel kui viimastel aastatel. Füüsilistes kohtades tasub sularahaga 10% vastanutest – iga päev kasutab sularaha 6% ja igal nädalal 19% vastanutest. Kõige rohkem võetakse sularaha sularahaautomaadist (89%), millele järgnevad pangakontor (3%) ja poekassast sularaha väljastamise teenus (3%). Rahulolu sularaha kättesaadavusega on jäänud viimaste aastatega võrreldes samale tasemele: 49% vastanutest väidab, et kättesaadavus pole muutunud ja 10% väidab, et see on paranenud. Ringluses oleva sularaha seisukorda hinnatakse üldiselt heaks ja see seisukoht pole eelmise uuringuga võrreldes eriti muutunud. 49% vastanutest hindab sularaha seisukorda heaks või väga heaks, 35% rahuldavaks ja 4% halvaks või väga halvaks. Sularahavaba ühiskonna vastu on 51% vastanutest, kuid seda pooldaks 21% vastanutest. Võrreldes eelmise uuringuga on toetus sularahavabale ühiskonnale 6% võrra väiksem. Sularahaostude lõpphinna ümardamine ning 1-2sendiste käibelt kaotamise poolt on 52% ja vastu 30% vastanutest. Võrreldes eelmise uuringuga on osakaalud jäänud samaks. Sularahas hoiab sääste 46% vastanutest. Suurim on sularahas säästjate osakaal 18–29aastaste ja suuremapalgaliste (1600 eurot või rohkem) vastajate hulgas.

Eestis liigub vähe võltsitud rahatähti

Eestis avastati 2023. aastal 263 võltsitud pangatähte, mida on 199 võrra vähem kui 2022. aastal. Statistika põhjal levib Eestis teiste euroala riikidega võrreldes endiselt üsna vähe võltsinguid. Siin on sularahavõltsingute tuvastamise seadmed laialdaselt kasutusel ja samuti on kauplustes hästi juurdunud pangatähtede ehtsuse kontrollimise praktika, mis teeb võltsingute levitamise kurjategijatele raskeks.

Enim tuvastati Eestis 50eurose võltsinguid, kokku 93 pangatähte ehk 35% võltsingute koguarvust. Sellele järgnes 10eurone pangatäht, mille võltsinguid avastati 2023. aastal 60, ja 20eurone pangatäht 38 avastatud võltsinguga.

Kokku avastati 2023. aastal 467 000 võltsitud pangatähte, mis oli 24% ehk 91 000 võrra enam kui 2022. aastal. Levinuimad võltsitud pangatähed olid 50eurone ja 20eurone, mille võltsinguid tuvastati vastavalt 179 328 ja 158 780. Nende nimiväärtuste võltsingud kokku moodustasid üle 72% kõigist võltsitud pangatähtedest. 97,2% võltsingutest avastati euroala riikides, 1,9% euroalavälistes ELi riikides ja 0,9% muudes maailma piirkondades.

Võltsingute osakaal ringluses olevate pangatähtede koguarvus on väga väike. Euroopa Keskpanga aruande põhjal ringleb ühe miljoni pangatähe kohta 16 võltsingut. See arv on pidevalt vähenenud.

Sularahatöötluste seadmeid tõhustatakse ja arendatakse pidevalt ning see aitab võltsinguid edukamalt avastada. Pangatähtede ehtsust saab aga igaüks ka ise kontrollida – selleks tuleb pangatähte vaadata, kallutada ja katsuda. Kuidas seda teha, kirjeldatakse täpsemalt EKP veebilehel ja euroala riikide keskpankade veebilehtedel.

MEENE- JA PÜHENDUSMÜNTIDE EMITEERIMINE

Lisaks meenemüntidele lasti ringlusse rahvuslind suitsupääsukele pühendatud 2eurone

Eesti Pank emiteeris 2023. aastal kaks hõbedast meenemünti: „Eesti taluperenaine ja -peremees“ ja „Konstantin Konik 150“. Eesti taluperenaisele ja -peremehele pühendatud 14eurose hõbedast meenemündi kujundas Riho Luuse. Meenemünt vermiti Leedu rahapajas ja selle tiraaž oli 4000. Konstantin Koniku 150. sünniaastapäeva tähistamiseks välja lastud 15eurone hõbedast meenemünt vermiti Leedu rahapajas ja selle tiraaž oli 3000.

Maikuu esitleti rahvuslind suitsupääsukele pühendatud 2eurost münti PROTO avastuskeskuses, kus osalejaid tervitas Eesti Panga asepresident Ülo Kaasik. Münti kujundust tutvustas kunstnik Kaupo Kangro ja pääsukese elu iseärasustest rääkis Eesti ornitoloogiaühingu nõukogu liige Elle-Mari Talivee. Foto: Rauno Liivrand

Lisaks meenemüntidele lasti ringlusesse 2eurone pühendusmünt „Rahvuslind suitsupääsuke“ ja samateemaline mündikaart. Suitsupääsukele pühendatud pühendusmünt kuulub rahvussümbolite käibemündisarja. Münti kujundas Kaupo Kangro. Münte vermiti miljon tükki, millest 12 000 on kõrgema kvaliteediga ja pakendatud meenetoote mündikaarti. Mündikaardi kujunduse autor on Vladimir Taiger. Mündid vermiti Soome rahapajas.

Lisaks meene- ja pühendusmüntide emiteerimisele hakkas Eesti Pank 2023. aastal ette valmistama uusi meenemündisarju. Kavas on soomepoiste hõbemünt, mis tähistab vastupanule pühendatud meenemüntide sarja algust, ning Lilli Suburgi hõbemünt, mis tähistab silmapaistvatele Eesti naistele pühendatud meenemüntide sarja algust. Uute mündisarjade esimesed meenemündid emiteeritakse 2025. aastal.

Meenemündid „Eesti taluperenaine ja -peremees“ ja „Konstantin Konik 150“

SULARAHARINGLUSE TOIMEPIDEVUS

2023. aastal lisandus elutähtsa teenuse osutajana Coop Pank

Eesti Pank koordineerib sularaharingluse kui elutähtsa teenuse toimepidevust. Teenus peab toimima elanikkonna jaoks ka hädaolukorras ja selle tagamisel mängivad peale Eesti Panga olulist rolli krediitiasutused, kes on teenust osutavad asutused.

2023. aastal suurenes nende krediitiasutuste arv, kes on hädaolukorra seaduse ja Eesti Panga presidendi määruse alusel sularaharingluses elutähtsa teenuse osutajad. Swedbanki, SEB, Luminori ja LHV kõrvale asus elutähtsa teenuse osutajana ka Coop Pank.

Lisaks krediitiasutustele on sularaharingluse toimimise ahelas osalisi, kellelt krediitiasutused ostavad sularahateenuseid ja kelle võimekus mõjutab sularaharingluse toimimist märkimisväärselt. Sularahakäitlejate peamine ülesanne on sularaha sorteerida. Eestis on praegu kaks suuremat sularahakäitluse ettevõtet. Olulist rolli täidavad sularaharingluses ka sularahavedajad, kes korraldavad turvaettevõtjatena sularaha transporti. 2023. aastal tegutses Eestis kolm peamist sularahaveoettevõtet.

Eesti Pank hindas elutähtsat teenust osutavate pankade riskianalüüside ja toimepidevusplaanide ajakohasust

Sularaharingluse toimepidevuse tagamise aluseks on koostöö sularaharingluses osalejate vahel. Sularaharinglust korraldava asutusena nõustab Eesti Pank elutähtsa teenuse osutajate riskianalüüside ja toimepidevuse plaanide koostamist ning lõpuks kinnitab need. 2023. aastal panustas keskpank kõigi viie elutähtsa teenuse osutaja elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüsi ja plaani koostamisse. Need tegevused jätkuvad 2024. aastalgi.

Toimepidevuse tagamisel on tähtsad ka õppused ja testid. 2023. aasta sügisel toimus kõigi oluliste sularaharingluses osalejate ning riigikantselei, rahandusministeeriumi ja Elektrilevi koostöös sularaharingluse kriisiõppus. Õppus oli vajalik ja tõstatas mitu olulist teemat, millega edasi tegeleda.

Samuti toimusid 2023. aastal Eesti Panga talitluspidevuse testid, mille käigus harjutati kriisiaegseid tegevusi ja võimekust. Testid olid vajalikud selleks, et tõsta keskpanga valmisolekut reageerida tõhusalt ja kiiresti kriisiolukordadele, tagades samal ajal sularaharinglusega seotud teenuste toimimise. Testide käigus saadud õppetunnid võtab Eesti Pank arvesse edasistes talitluspidevuslikes arendustegevustes.

Peale selle, et Eesti Pank korraldas õppuseid ja teste ning toetas ETO pankade elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüside ja plaanide koostamist, panustasime ka õigusloomesse. Osalesime nii tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse ettevalmistamisel kui ka Eesti Panga presidendi määruse „Makseteenuse ja sularaharingluse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded“ ajakohastamises. Samuti tegeleti sularaharingluse hädaolukorra lahendamise plaani ajakohastamisega.

MAKSEKESKKONNA ARENDAMINE JA JÄRELEVAATAMINE

Maksekeskkonna valdkonnas oli Eesti Panga üheks prioriteediks 2023. aastal kriisivalmiduse arendamine eesmärgiga uuendada elutähtsa makseteenuse korraldamise raamistikku, laiendada elutähtsa teenuse osutajate ringi ja pakkuda välja varulahendused, millega tagada elektrooniliste maksete toimimine kokkulepitud tasemel mitmesuguste kriiside korral. Kogu kriisivalmiduse kontseptuaalses lähenemises on Eesti Pank saanud eurosüsteemis tunnustatud aramusliidriks, sh aidates kaasa võrguühenduse kaardimaksete levikule ka väljaspool Eestit. Tänu hübriidkriisiõppusele hoogustus koostöö ja kogemuste vahetus USA rahandusministeeriumiga. Ressursimahukaks tööks oli Eesti Panga hallatava maksesüsteemi ja TARGETi teenuste arendusprojekti lõpetamine koostöös turuosalistega ning digieuro uurimisprojekt. Eesti Pank täiendas maksesüsteemide järelevaatamise õiguslikke aluseid, sh piiriülese koostöö vallas, ja uuendas maksekeskkonna digitaliseerimise töökava.

EESTI PANGA HALLATAVAD MAKSESÜSTEEMID

Eesti Pank pakub ligipääsu üleeuroopalistele maksesüsteemidele

Eesti Pank haldab rahaarveldusi pakkuvat TARGET-Eesti maksesüsteemi, mis on üleeuroopalise TARGETi süsteemi osasüsteem. 2023. aastal jõudis lõpuni 2017. aastal alustatud projekt, mille raames liideti ühte kaks eurosüsteemi taristut, TARGET2 ja T2S. Uus taristu alustas tööd 20. märtsil 2023. TARGETi süsteem koosneb eurodes makseid arveldavatest maksesüsteemidest, mis arveldavad keskpangarahas ja pakuvad keskseid likviidsuse juhtimise teenuseid, maksete reaajalist brutoarveldust ja kõrvalsüsteemi arveldusteenuseid ning võimaldavad teha rahamakseid seoses väärt-paberiarvelduste ja välgmaksete arveldusega. 2023. aasta detsembris kasutas Eestis erinevaid TARGETi teenuseid 16 osalejat.

Eurosüsteemi TARGETi teenuste projektid jätkuvad

Turuosaliste likviidsuse haldamise üks hoob on keskpanga antavad laenud tagatiste vastu. Eurosüsteemi tagatishaldussüsteemi (ECMS) arendamisega alustati 2017. aastal ja see lastakse käiku 2024. aasta novembris. ECMSi kasutuselevõtt toetab eesmärgi kasutada eurosüsteemi krediidioperatsioonide tagatiste halduseks ühist süsteemi, mis võimaldab tagatistel kogu Euroopas vabalt liikuda. EKP nõukogu otsustas ECMSi kasutuselevõtu tähtaja 8. aprillilt 2024 edasi lükata 18. novembrile 2024, kuna tulevased kasutajad vajavad rohkem aega, et stabiilsemas süsteemis ECMSi funktsioone katsetada.

MAKSEKESKKONNA ARENDAMINE

Eesti Pank teeb pankade, ettevõtete ja tarbijate esindajatega koostööd, et aidata kaasa maksekeskkonna tõhusale toimimisele ja arengule. 2023. aastal said suuremat tähelepanu digitaalse euro uurimisprojekt, digitaliseerimise töökava uuendamine ja maksekeskkonna õigusraamistik.

Lõppes digieuro uurimisetapp ja algasid ettevalmistused

2021. aastal alanud uurimisetapp digieuro kavandamise ja kättesaadavaks tegemise kohta jätkus Eesti Panga aktiivsel osalusel. Töö kohta jagati infot Eesti avalikkusega ning Pangaliidu ja maksekeskkonna foorumi liikmetega. Digieuroga seonduvat selgitati rahandusministeeriumi ja riigikogu töögruppidele. Digieuro oleks universaalne

ühetaoline maksevahend 350 miljonile euroala elanikule, kasutatav nii internetiühendusega kui ka -ühenduseta keskkonnas inimeselt inimesele makseteks ning ostude eest tasumiseks füüsilises ja digitaalses maksekeskkonnas. Eesti Panga aktiivsel osalusel hoiatakse fookuses kogu projekti kriisivalmiduse narratiivi, et digieuro kasutamist oleks võimalik jätkata ka erinevates kriisiolukordades. See pakub alternatiivi olemasolevatele makseviisidele ning suurendaks seeläbi maksekeskkonna toimekindlust, konkurentsi ja Euroopa maksete autonoomiat. Innovaatilised makselahendused, mis on seni olnud kasutuses pigem ühe riigi piirides, saaksid sellisel juhul vabalt levida kogu Euroopas.

Digieuro uurimisetapp lõppes 2023. aasta oktoobris EKP nõukogu otsusega kinnitada uurimisetapi jooksul välja töötatud digieuro omadused ja funktsioonid ning alustada kaheosalise ettevalmistusetapi esimese osaga. Viimane kestab kaks aastat ja selle eesmärk on saavutada valmisolek digieuro arendamiseks nii keskpanga kui ka turuosaliste poolt – pärast seda, kui digieuro on seadustatud ja EKP nõukogu on emiteerimisotsuse teinud. Ettevalmistusetapi esimese osa jooksul valmib digieuro makseskeemi reeglistik, mille alusel teeksid turuosalised edaspidi vajalikud arendused oma infosüsteemides ning valmistuksid digieurot kasutajatele pakkuma. Siis valitakse digieuro teenuseplatvormi komponentide võimalikud pakkujad ning viiakse läbi lisauuringud ja -eksperimentid.

Euroopa Komisjon esitas 28. juunil 2023 seadusandliku ettepaneku digieuro kehtestamiseks; õigusloomeprotsess jätkub lähiaastatel.

Digitaliseerimise töögrupp keskendus tegevuskava uuendamisele

Eesti Panga, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi ning pankade, ettevõtjate ja tarbijate esindajate koostöös Eesti maksekeskkonna digitaliseerimise toetamiseks asutatud töögrupp keskendus 2023. aastal töögrupi tegevuskava ülevaatamisele ja tegevuskava uuendamisele.

Maikuus külastas Eestit Egiptuse Pangaliidu, e-Eesti esitluskeskuse, Eesti Pangaliidu ning E-riigi Akadeemia koostöös korraldatud digitarkuse ja AI innovatsiooni teemalisel õppereisil üheksaliikmeline delegatsioon. Lisaks korraldajatele Egiptuse Pangaliidust ja esindajatele pangandussektorist osalesid õppereisil Egiptuse keskpanga ja Rwanda keskpanga IT-valdkonna eksperdid. Kohtumisel Eesti Pangas andsid makse- ja arveldussüsteemide osakonna juhataja Rainet Olt ning Teet Puusepp ja Linda Lelumees külalistele ülevaate Eesti Panga rollist maksekeskkonna edendamisel, digitaliseerimise seisust ja küberturvalisusest. Foto: Eesti Pank

2021. aastal kokku lepitud eesmärkide elluviimisel oli töögrupp võrdlemisi edukas ja suur osa tegevusi olid 2023. aastaks lõpule viidud või arendamisjärgus. Tegevused puudutasid nii teadlikkuse suurendamist makselahendustest kui ka nende lahenduste täiustamist.

Väikeettevõtjate vajadustele mõeldes väärib esiletõstmist see, et turule toodi nutiseadmes töötav kaardimaksete vastuvõtmise rakendus, mis suurendab ettevõtjate huvi ja motivatsiooni pakkuda kaardimakseid ka seal, kus kaardimaksevõimalused olid enne tagasihoidlikud. Tarbijatele aga tähendab see, et nad saavad ostude eest tasudes valida, kuidas maksta.

Et ka edaspidi toetada digitaalsete makseviiside kasutuselevõttu, jätkab töögrupp väikemaksel põhineva makselahenduse väljatöötamist. Töögrupi uuendatud tegevuskavva kandusid üle ka tegevused, mille eesmärk on toetada e-arvete ja e-kviitungite laialdast kasutuselevõttu ning ühildada need makseprotsessiga. Samuti lepidi töögrupis kokku, et väikekaupmeeste kordusküsitlusega jätkatakse asjaosaliste vajaduste, võimaluste ja probleemide väljaselgitamist.

Maksekeskkonna arengut toetab uus jaemaksete strateegia ja uuenev õigusraamistik

2023. aastal uuendati eurosüsteemi jaemaksete strateegiat. Eesti Panga aktiivsel osalusel lisati sinna makselahenduste kerksuse siht, et toetada digitaalsete maksete toimemindlat kasutamist isegi kriisiolukordades. Peale selle kirjutati eraldi osa digieuro strateegia kohta ning täpsustati, kuidas aitab digieuro saavutada üleeuroopalise müügi- kohas kasutatava makselahenduse loomise eesmärki. See tähendab, et makseteenusepakkujad saavad praegu keskenduda SEPA väikmaksetel põhinevate lahenduste üles ehitamisele.

Aasta keskel tegi Euroopa Komisjon ettepaneku uuendada Euroopa Liidu õigusnorme, mis puudutavad maksekeskkonda. Eesti Pank osales selles tegevuses rahandusministeeriumile nõu andes, et toetada ajakohaste, turvaliste ja tõhusate makselahenduste kasutamise keskkonna loomist Eestis. Euroopa Komisjoni õiguslik ettepanek kehtestada ühisraha kohta määrus loob aluse digitaalse raha kasutuselevõtuks tulevikus.

Õiguslikud ettepanekud makseteenuste vallas seavad sagenenud maksepettuste tõttu esikohale digitaalsete makseviiside turvalisuse ja klientide kaitse. Lisaks ühis- turul väikmaksete osakaalu suurendamise kokkulepetele jõuti 2023. aastal Euroopa Liidus kokkuleppele ka selles, et muuta tuleb maksesüsteemides osalemise tingimusi. Tegemist on põhimõttelist laadi muudatusega, mis annab võimaluse arvelduste lõplik- kuse direktiivis määratletud maksesüsteemiga liituda nii teistel makseteenusepakku- jatel kui ka krediidasutustel.

Krüptovaraturu seadusega muudetakse senist virtuaalvääringu teenuse osutamise ja krüptovaraturul tegutsemise korda ning järelevalvet krüptovaraturu osaliste üle. Ühtlasi valmistatakse seadusega ELi krüptovaraturge käsitleva määruse rakendamiseks. Kuigi krüptoraha (varapõhiste ja e-raha tokenite) maksevahendina kasutamine ei ole Eestis levinud, aitab seadus suurendada krüptovaraturu läbipaistvust ja usaldusväärsust.

Muudatused maksevaldkonna õigusraamistikus on kasvatanud vajadust maksete tur- valisust toetavate lahenduste järele, aga ka vajadust parandada kasutajate teadlik- kust võimalikest ohtudest. Seda näitavad ka tarbijate ja ettevõtjate seas läbi viidud F-monitori uuringu tulemused.

Ettevõtete jaoks on panka valides olulisim vajalike teenuste olemasolu

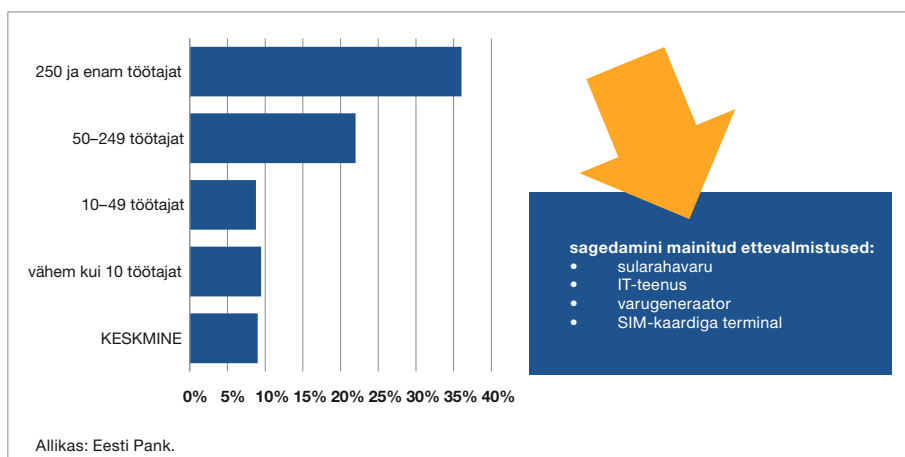
2023. aastal tellis Eesti Pank esimest korda uuringu, mille eesmärk oli vaadelda ettevõtete maksekäitumist ja makseteenustega rahulolu. Senini on taolisi uuringuid tehtud ainult eraisikute seas. Eestis tegutsevad ettevõtted andsid makselahendustele kõrged hinded ning pankade pakutavaid teenuseid peavad nad enamasti heaks ja piisavaks. Viiepallisüsteemis hinnati makselahenduste mugavust 4,3 punkti vääriliseks, turvalisus ja ajakohasus said võrdsest 4,2 punkti.

Uuringust selgus, et panka valides on ettevõtete jaoks kõige olulisemad vajalike teenuste olemasolu (60% vastajatest), teisel kohal on teenuste hind (55%). Väga oluliseks peetakse ka head klienditeenindust, panga positiivset kuvandit ja seda, et laenuitingimused oleksid soodsad ja/või investeerimisvõimalused head. Suurematel ettevõtetel on pankadele suuremad ootused – sobivad laenuitingimused ja soodsad hoiuseintressid ning head investeerimisvõimalused on neile palju tähtsamad kui väiksematele ettevõtetele.

64% ettevõtetest hoiavad arvelduskontot vaid ühes pangas. Ettevõtted, kus on aga 50 või enam töötajat, kasutavad valdavalt vähemalt kahe panga teenuseid. 250 ja enama töötajaga ettevõtetest on aga lausa veerandil konto neljas või enamas pangas. Peapõhjus, miks hoida kliendisuhet mitme pangaga, on see, et toodete ja teenuste hind ja mugavus on eri pankades erinevad. Lisaks peavad ettevõtted oluliseks, et kliendid saaksid kaupade või teenuste eest makstes valida endale sobiva panga.

Uuriti ka, kas ettevõtetel on valmidus teha makseid tõrgete korral ehk näiteks olukorras, kus kassasüsteem ei tööta, puudub elekter ja/või andmeside. Selgus, et vaid 9% uuringus vastanud ettevõtetest on teinud ettevalmistusi, et ka sellisel juhul maksete tegemine õnnestuks. Väiksemate ettevõtete ettevalmistus nendeks olukordadeks on veelgi tagasihoidlikum. Üle 50 töötajaga ettevõtetes on olukord pisut parem. Ettevalmistusi teinud ettevõtted mainisid peamiselt sularahavaru ja IT-teenust nt küberrünnakute vastu. Vähemal määral mainiti varugeneraatorit, mis aitab elektrikatkestuste korral, valmidust minna makseid tegema pangakontorisse kohapeale, ajakriitiliste maksete eelkinnitamist jms. Ettevõtetele endile valmistab kõige suuremat muret petturite rohkus (vt joonis 13).

Eesti ettevõtete uuringu viis läbi Kantar Emor. See kestis 25. septembrist 12. oktoobrini ning vastajateks olid 531 ettevõtet kõikidelt tegevusaladelt.

Joonis 13. Ettevõtted, kes on teinud ettevalmistusi selleks, et makseid saaks teha ka tõrgete korral (kassasüsteem ei tööta, puudub elekter, küberrünnak ettevõtte süsteemidele, tõrge andmesideteenuse pakkuja töös vms)

MAKSESÜSTEEMIDE JÄRELEVAATAMINE

Eesti Pank hindas Nets Estonia kaardimaksete süsteemi vastavust riskimaandamise nõuetele

Kodumaine kaardimaksete süsteem on makseteenuste toimepidevuse seisukohalt oluline ning seetõttu hindas Eesti Pank, kas süsteem vastab järelevaataja kehtestatud riskimaandamisnõuetele.

Hinnati kõiki muudele maksesüsteemidele kohalduvat üheksat valdkonda: õigusraamistik, juhtimise ja valitsemise kord, riskide hindamise raamistik, arvelduse lõplikkus, süsteemiosaleja kohustuste täitmata jätmise protseduurid, tegevusriskid, juurdepääsu ja osalemise kriteeriumid, tõhusus ning eeskirjade ja protseduuride avaldamine.

Hindamise tulemused näitavad, et Nets Estonia vastavus riskide maandamise nõuetele on väga hea – järelevaataja hinnangul vastab Nets Estonia hallatav kaardimaksete süsteem kõikidele süsteemile kehtestatud nõuetele. Sellegipoolest tegi Eesti Pank Nets Estoniale mõned soovitusel õigusraamistiku ja juhtimise korra parandamiseks. Nets Estonia koostab soovitusel täitmise kohta tegevusplaani ning 2024. aastal jälgib Eesti Pank, kuidas soovitusi täidetakse.

Eesti Pank laiendab järelevaatamist makse- ja arveldussüsteemide üle

2023. aasta märtsis jõustus makse- ja arveldussüsteemide seadus, mille peamine eesmärk on reguleerida arvelduse lõplikkuse põhimõtteid süsteemselt olulistest süsteemides. Lisaks reguleerib seadus Eesti Panga ülesandeid makse- ja arveldussüsteemide järelevaatamisel ja annab Eesti Pangale volitusnormi kehtestada süsteemide järelevaatamise täpsemad tingimused ja korra. Selle volitusnormi täitmiseks kehtestas Eesti Pank detsembris määruse, mis määrab kindlaks järelevaatamise peamised töökorralduslikud põhimõtted, kehtestab regulaarse aruandluskohustuse järelevaadatavatele süsteemidele ja näeb ette võimaluse laiendada vajadusel järelevaatamise ulatust piiriüleste süsteemide suhtes. Esimeseks töövõiduks on see, et Eesti Pank hakkab ametlikult koguma andmeid kaardimaksete süsteemi kohta ja järelevaatamine muutub läbipaistvamaks. Järelevaatamise ulatust laiendab Eesti Pank sellega, et hakkab tegema eesmärgistatud koostööd piiriüleste süsteemide järelevaatajatega.

KRIISIKS VALMISTUMINE

Eesti Pank korraldab elutähtsate makseteenuste toimepidevust ja tegutses 2023. aastal aktiivselt selle nimel, et makseteenuste osutamine oleks kriisideks valmis.

Elutähtsa makseteenuse korraldamine ja kriisiolukordadeks valmistumine on Eesti Panga jaoks strateegilise tähtsusega

Eesti Pank laiendas võimalike elutähtsate makseteenuse osutajate ringi. Kõigepealt muudeti põhimõtteid sellega, et seni kehtinud lävendit alandati: nüüd on see 1% elutähtsate makseteenuste turuosast. Lävendi alandamise vajadus tulenes makseteenuste olulisusest Eesti elanikkonnale. Lävendi alandamisega anti selge signaal, et makseteenused on elutähtsad enamikule inimestest, kes Eestis finantsteenuseid kasutavad. Lävendi alandamine võimaldas elutähtsa makseteenuse osutajaks nimetada Coop Panga. Nüüd katavad elutähtsat makseteenust osutavad pangad vähemalt 95% elutähtsatest makseteenustest.

Elutähtsate makseteenuste korraldamises tehakse seadusandlikke muudatusi

Eesti Pank seisis selle eest, et elutähtsate makseteenuste korraldamise raamistik kehtiks võrdselt kõigile makseteenusepakkujatele (sh makseasutused) ja ka pankadevahelisele kaardimaksete töötlemise taristu operaatorile Eestis. Eesti Pank tegi selleks konkreetsed ettepanekud õigusraamistiku muutmiseks ja osales aktiivselt elutähtsa teenuse osutajate toimepidevust käsitleva Euroopa direktiivi ülevõtmises ja hädaolukorra seaduse muutmise ning tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse loomise aruteludes, mis jätkuvad 2024. aasta jooksul.

Pangaklientide varulahenduste valmimine on prioriteet kriisiolukordade lahendamiseks

Aasta algul arutas Eesti Pank aktiivselt riigi varulahenduse loomise vajalikkuse analüüsi tulemusi rahandusministeeriumiga. Riigi varulahendus aitaks pankadel makseteenuseid pakkuda juhtudel, kui Eesti on muust maailmast ära lõigatud või teenuste pakkumiseks vajalik kohalik IT-taristu on ajutiselt kasutuskõlbmatuks muutunud või lausa hävinud. Eesti Pank tegutses Soome eeskujul, kes on rahandusministeeriumi eestvõttel keskke riikliku varulahenduse juba välja töötanud. Arutelu tulemusena teadvustati, millised on puudused elutähtsa makseteenuse toimekindluse tagamisel. Eesti Pank jätkab elutähtsa makseteenuse toimepidevuse korraldaja rollis võimelünkade ja varulahenduste alternatiivide analüüsi, et anda sisend riigi tasemel otsuste tegemiseks.

Jätkati arutelusid Eesti Panga ja elutähtsat teenust osutavate pankade vahel eesmärgiga olla ka kriisiolukordades valmis makseteenuseid pakkuma. Keskenduti kolmele võimalikule stsenaariumile:

1. massmaksete algatamine siis, kui tavapärane failimaksete lahendus ei toimi;
2. digitaalne isikutuvastus ja maksete kinnitamine, kui esineb tõrkeid riigi sertifitseerimisteenuse pakkuja töös;
3. võrguühenduseta kaardimaksed, kui kaardimaksetaristu on suurema tõrke või kriisi tõttu täiesti rivist väljas.

Massmaksete teemal kaasas Eesti Pank ettevalmistustesse need pangakliendid, kellest sõltub pensionite, riiklike toetuste ja suure hulga elanikkonna palkade väljamaksmine. Aasta lõpus jõudsid pangad ja eelmainitud asutused juba konkreetsemate kokkulepeteni ja alustasid katsetustega.

Digitaalse isikutuvastuse vallas tegi Eesti Pank koostööd Riigi Infosüsteemi Ameti, siseministeeriumi ning majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumiga, et tekiks riiklik varulahendus, mis võimaldaks makseid kinnitada juhul, kui on tekkinud tõrked digitaalallkirjastamise teenuses.

Võrguühenduseta kaardimaksete lahenduse loomiseks tegi Eesti Pank koostööd pankade ja kaardiskeemidega. Lahendus võimaldaks teha kaardimakseid ka siis, kui kaupmehe pank või pankadevaheline kaardisüsteem ei ole kättesaadav või internetiühendus puudub. Lahenduse toimimiseks peavad pangad seadma pangakaardile limiidi, mille piires tehinguid teha saab.

Võrguühenduseta kaardimakse lahendus võimaldaks hädaolukorras teha kaardimakseid nii deebet- kui ka krediitkaartidega, aga ainult hädavajalike ostude, st toidukaupade, kütuse ja ravimite soetamiseks valitud kaupmeeste juures ja piiratud summas. Võrguühenduseta kaardimakse tegemisel tuleb kasutada füüsilist pangakaarti, sest digitaalse rahakoti tehinguid (mobiliil, käekella või muude seadmetega) ei saa ilma võrguühenduseta teha. Lahenduse funktsionaalsus on osapooltega läbi arutatud ja seda kavandatakse rakendada 2025. aastal.

Kuna pankade edusammud ja pingutused varulahenduste rakendamisel on olnud ebaühtlased, otsustas Eesti Pank varulahenduste realiseerimist võimaldavad nõuded kehtestada tehnilise valmisoleku nõuetena kõikidele elutähtsat makseteenust osutavatele pankadele. Seda peeti eriti oluliseks just võrguühenduseta kaardimaksete puhul, sest selle lahenduse rakendamiseks peavad reegleid muutma ka kaardiskeemid. Neil aga on oma reeglite muutmiseks vaja selgeid ja kindlaid lähtealuseid. Lisamõju tuleb meie naaberriigist Lätist, kes on võrguühenduseta kaardimakse rakendamise nõude pankadele oma määrusega juba kehtestanud. Sedasi astub Eesti Pank piirkondlikult ühte sammu, arvestades, et mitu panka tegutseb mõlemas riigis. Ka võrguühenduseta kaardimakse realiseerimise tähtaeg on Eestis sama kui Lätis.

Kriisivalmiduse kontekstis uuendas Eesti Pank ka makseteenuste hädaolukorra lahendamise plaani. Plaani peaeesmärk on hädaolukorras või selle ohu korral korraldada kriisijuhtimist ja elutähtsa makseteenuse jätkumist minimaalsel tasemel.

STATISTIKA TEGEMINE

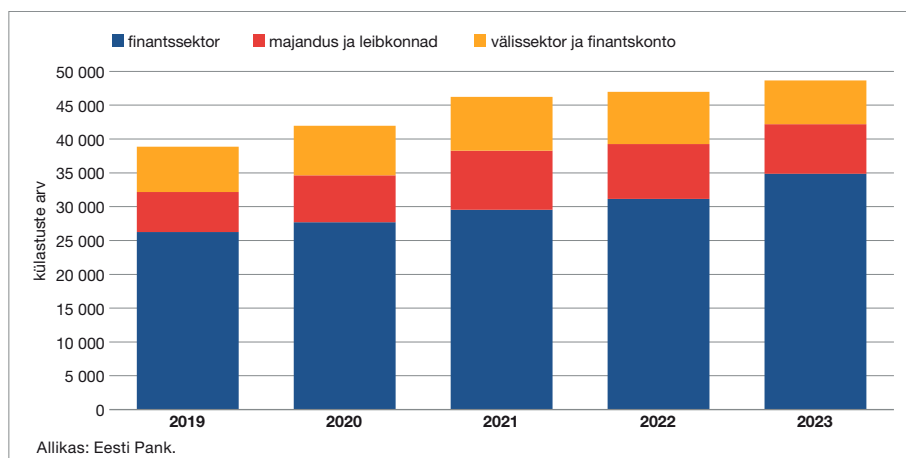
Eesti Panga statistikavaldkonna põhitähelepanu oli 2023. aastal pööratud statistika kättesaadavuse parandamisele: veebi lisati uusi aegridu ja näitajaid pankadevälise finantssektori kohta. Uuenduskuuri läbisid statistikateated, et neid oleks lihtsam lugeda ja statistikat nõnda parem kasutada. Palju tähelepanu pühendati ettevalmistustele rahaliiduülese pankade ühtlustatud aruandlusraamistiku kasutuselevõtuks. Pikas vaates aitab see vaos hoida pankade aruandluskoormust. Lisaks alustati statistikategemise uue infosüsteemi arendamist, mis teeks senised tööprotsessid tõhusamaks ja automatiseeritumaks. Peale selle algasid leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste 2024. aasta uuringu ettevalmistused.

STATISTIKA TEGEMINE JA LEVITAMINE

Kõik statistika tegemise protsessid toimusid 2023. aastal laitmatult. Statistika avaldamise ja rahvusvahelistele organisatsioonidele edastamise tähtaegadest ei kaldunud kõrvale ühegi statistikatöö puhul. Rahvusvaheliste organisatsioonide koostatud kvaliteediaruannetes tunnistati Eesti Panga statistika usaldusväärseks ja kvaliteetseks.

Kasutajatele kättesaadava statistika maht kasvas ja lisandus uut statistikat

Keskpanga veebilehe statistikarubriigi külastuste arv kasvas aasta varasema ajaga võrreldes taas. Endiselt pakub kõige rohkem huvi finantssektori statistika, mida avaldataksegi veebilehel suurimas mahus (vt joonis 14).

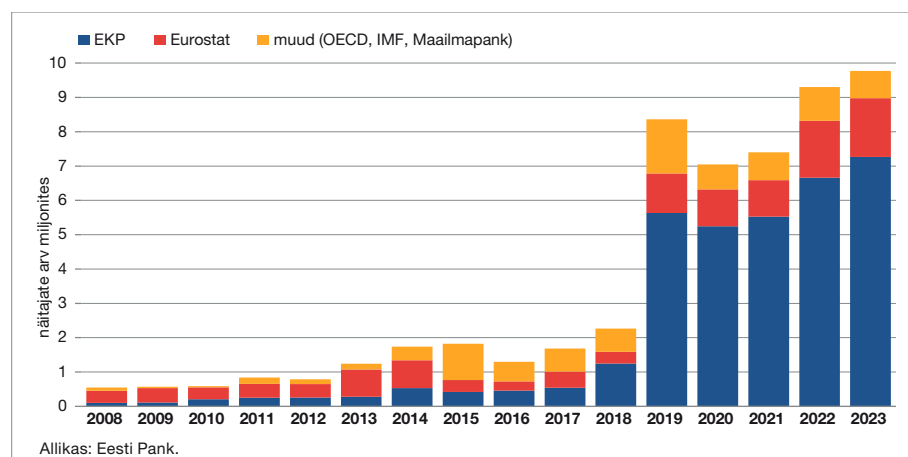

Joonis 14. EP välisveebi statistika kasutus valdkonniti 2019–2023

Kõige rohkem külastati 2023. aastal intressimäärade statistika tabeleid. Pankade antud laenuvõtte valdkond, mis on mitmel eelneval aastal kõige rohkem huvi pakkunud, taandus teisele kohale.

Finantssektori analüüsi kvaliteedi parandamiseks on seatud eesmärgiks laiendada Eesti pangandusvälise finantssektori kohta tehtavat ja avaldatavat statistikat. Seda silmas pidades asusime 2023. aastal koguma ja avaldama senisest üksikasjalikumaid andmeid hoiu-laenuühistute kohta. Lõppjärgus on ka ettevalmistused avaldamaks detailsemat statistikat krediidiandjate laenuvõtte kohta. Olemasolevatest veebilehel avaldatavatest statistikavaldkondadest täienes 2023. aasta alguses maksete statistika.

Rahvusvahelistele organisatsioonidele edastatavate andmete maht kasvas peamiselt seetõttu, et lisandusid EKP-le saadetavad maksestatistika andmed (vt joonis 15).

Joonis 15. Välissektori, finantssektori ja väärtpaberistatistika edastus rahvusvahelistele organisatsioonidele

Statistikeated läbisid uuenduskuuri

2023. aasta jooksul uuendati statistika avaldamisega kaasnevaid statistikeateid. Muudatuste eesmärk oli ühtlustada viimaste aastate jooksul juurutatud statistikeade sisu ja vormi ning tõhustada teadete koostamise tehnilist protsessi. Ühetaolise lähenemise tagamiseks töötati välja põhimõtted, millega teate koostajad peavad arvestama. Nende põhimõtete rakendamise tulemusena on teated sisult ja välimuselt ühtlasemad, lihtsamad ja lühemad. Alustati ka teadete koostamisel kasutatavate tehniliste lahenduste automatiseerimisega ja see annab juba mitme teate puhul koostamisele kuluvas ajas märgatava võidu.

STATISTIKAVALDKONDADE ARENDAMINE

Euroala pankade ühtse aruandlusraamistiku väljatöötamine hoogustus

EKP strateegiline eesmärk on vähendada pankade aruandluskoormust ning parandada andmete kvaliteeti ja võrreldavust. Selleks algatati 2021. aastal integreeritud aruandlusraamistiku (*Integrated Reporting Framework*, IReF) rakendamist ette valmistav projekt. 2023. aastal jõudis projekt etappi, kus EKP koostöös euroala keskpankadega tegeles nii IReFi andmekoosseisu täpsema määratlemisega kui ka uue raamistiku ülesehituse põhielementide ja statistika äriprotsessi tõhusama korralduse väljatöötamisega. IReFi andmekoosseisu täpsemaks määratlemiseks viidi keskpankade abiga läbi täiendav tasuvusuuring.

Toimus kogurahvatulu inventuuri kontrollvisiit

2023. aasta sügisel külastasid Eestit Euroopa Komisjoni esindajad. Visiidi eesmärk oli täpsustada kogurahvatulu andmestikku ja allikaid puudutavaid selgitusi ning kontrollida statistika koostamismetoodika vastavust Euroopa statistikastandardile ESA 2010. Visiidi põhiraskus oli statistikaametil, kuid rahvatulu arvestustega kokku puutuvatel teemadel jagasid üksikasjalikke selgitusi ja taustainfot ka Eesti Panga statistikaosakonna töötajad.

Algasid leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste 2024. aasta uuringu ettevalmistused

Et uurida euroala, sealhulgas Eesti majapidamiste varanduslikku seisu ja tarbimisharjumusi, viivad euroala keskpangad iga kolme aasta tagant läbi leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu (*Household Finance and Consumption Survey*, HFCS). Kuigi viimane uuring viidi läbi 2021. aastal, jätkus nende andmete kontrollimine ja imputeerimine 2023. aasta esimeses pooleski. Uuringu lõpptulemused edastati EKP-le. Koostöös rahapoliitika ja majandusuuringute osakonna ökonomistidega valmistasime ette uuringu tulemustel põhineva teemapaberi, mis ilmus Eesti Panga veebilehel koos asjakohase statistikaga. Aasta teises pooles alustati 2024. aasta uuringu ettevalmistamist. Eesti uuringus kasutatakse intervjuumeetodina peamiselt veebi- ja telefoniintervjuud. Leibkonna- ja isikuküsitluse ankeete täiendati: sinna lisati küsimusi majanduses aktuaalsete teemade kohta, nagu energiatarbimine ja kestlik käitumine. Intervjueeritavate vastamiskoormuse vähendamiseks on kavas koguda lisaks registriandmetele (nt maksu- ja tolliametilt, kinnistusregistrilt, ehitisregistrilt, liiklusregistrilt jt) statistilise vaatlusega andmeid ka krediitdialustustelt, tarbijakrediidi andjatelt, liisinguettevõtetest ja elukindlustusseltsidelt.

Jätkus rahvusvaheliste statistikastandardite tänapäevastamine

Majandusprotsesside paremaks mõistmiseks ja jälgimiseks aina rohkem üleilmas-tuval majandusmaastikul on tähtis roll statistikal, mis peab aitama poliitikakujundajatel, ettevõtetel ja teadlastel teha informeeritud otsuseid. Seetõttu on aeg-ajalt vaja uuendada ja ajakohastada kehtivaid statistikastandardeid. IMFi eestvedamisel valmistavad rahvusvahelised organisatsioonid ette üleminekut uutele rahvusvaheliste standarditele maksebilansi ja rahvamajanduse arvepidamise kontode arvestuses. Valdkonnaekspertidest koosnevad töögrupid töötavad välja uusi tänapäevastatud juhiseid, mis lõppjärgus jõuavad kommenteerimiseks ja soovitude tegemiseks ka rahvusvahelise üldsuse ette. Tööst võtsid 2023. aastal osa ka keskpanga statistikaosakonna metoodikud, vastates küsimustikele, analüüsides väljapakutud ettepanekuid ja neid kommenteerides.

Rahvusvahelised statistikastandardid teevad läbi uuenduskuuri

2020. aastal alustasid ÜRO ja IMF teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja riikide statistikaasutusi (sh keskpanku) kaasates rahvusvaheliste statistikastandardite uuendamist – ajakohastamine oli majandusnäitajate täpsuse, usaldusväärsuse ja võrreldavuse tagamiseks muutunud mõõdapääsmatuks. Nii rahvamajanduse arvepidamise raamistiku (*System of National Accounts*, SNA) kui ka maksebilansistatistika käsiraamatu (*Balance of Payments Manual*, BPM) uued versioonid peaksid ilmavalgust nägema 2025. aasta märtsis.

- Statistikastandardite uuendamisel keskendutakse sel korral peamiselt digitaalmajanduse, globaliseerumise, rohepöörde ja sotsiaalse heaolu teemadele. Suurim katsumus on leida viise, kuidas neid kiiresti arenevaid valdkondi täpselt mõõta ja klassifitseerida.
- Digitaalmajanduse integreerimine arvepidamisse. Uus sektor, mis hõlmab kõike alates e-kaubandusest ja sotsiaalmeediaplatvormidest kuni krüptovaluutadeni, tuleb liita traditsioonilisele statistikaarvepidamisele. Uued standardid peaksid pakkuma lahenduse, kuidas mõõta ja hinnata andmete loodud väärtust või digitaalsete platvormide majanduslikku mõju.

- Rohemajanduse mõõtmine. Kavandamisel on mitme rohemajanduse ja jätkusuutliku arengu näitaja lisamine, et saada parem ülevaade taastuvenergiasektori panuse ja loodusvarade jätkusuutliku kasutamise kohta. Senised traditsioonilised SKP-põhised mõõdikud ei pruugi keskkonnasäästlikkuse ja kestlikkusega seotud pingutusi adekvaatselt kajastada.
- Muutunud tööturuga arvestamine. Töötegemise viisid ja võimalused on märkimisväärselt muutunud – lisandunud on kaugtöö ja palju väärtust luuakse vabakutseliste tegevustega, aga ka platvormipõhiste jagamismajanduse ärimudelitega, mille mõõtmist soovitakse täpsustada.
- Globaliseerumise mõjude parem arvestamine. Ettevõtete ja finantsvoogude rahvusvahelistumine nõuab detailsemat ja täpsemat arvestust, et kajastada keerukaid rahvusvahelisi majandussuhteid ja tarneahe-laid, mis on eriti olulised piiriüleste finantsvoogude, sh krüptovaluuta- ja tuletistehingute ning muude digitaalsete finantsinstrumentide kasvava kasutamise kontekstis.
- Sotsiaalmajanduslikud näitajad. Uued standardid peaksid loodetavasti paremini arvestama ka sotsiaalse heaolu mõõtmise vajadust, mis esitab väljakutse senisele, peamiselt finantstulemustele keskenduvale arvepi-damisele tootmise vaatenurgast. Senine SKP ei mõõda heaolu, selle jaotumist ega ühiskonna edenemist üldisemalt, mistõttu soovitakse senisest rohkem keskenduda sissetulekutele, tarbimisele ja majapidamiste heaolule.

Lisaks standardite uuendamisele koostatakse selle uuenduskuuriga ka harmo-neeritud andmesõnastik, mille eesmärgiks on ühtlustada SNAs ja BPMis kasuta-tavat terminoloogiat ja definitsioone. See aitab vältida segadust ja tagab, et kõik asjaosalised mõistavad termineid ühtmoodi.

Euroopa Liidus kavandatakse uutele standarditele üleminekut alates 2029. aastast.

STATISTIKA INFOSÜSTEEMIDE ARENDAMINE

Alustati uue andmetöötlus- ja analüüsisüsteemi arendamisega

Nii nagu kahel eelmisel aastal oli ka 2023. aastal fookus uue statistika andmetöötlus- ja analüüsisüsteemi arendamisel. Aasta esimesel neljal kuul korraldati riigihanget, mis hõlmas nii laekunud pakkumuste läbitöötamist, nende hindamist kui ka vaidlust pak-kumuste hindamise õigsuse üle. Riigihangete vaidlustuskomisjon andis kõigis vaidlus-tatud punktides õiguse Eesti Pangale. Niipea kui sai selgeks, et hanke vaidlustanud pakkuja loobus vaidlustuse halduskohtusse edasi kaebamisest, alustati projekti käivi-tamise ja hankelepingu sõlmimise ettevalmistusi.

Leping sõlmiti maikuu keskel, analüüsikoosolekutega alustati aga poolteist nädalat varem. Aasta jooksul peeti 59 analüüsikoosolekut ja kaks juhtrühma koosolekut. Aasta lõpu seisuga oli projekt enam-vähem graafikus. Analüüsitöid tehti plaanipäraselt, kuid väike mahajäämus tekkis arenduse poolel, mis oli põhjustatud sellest, et hanketule-muse vaidlustamise tõttu sattus arenduse käivitamine suvepuhkuste ajale. Arendaja on kaasanud projekti lisaressurssi ja plaanib arendusega graafikusse jõuda 2024. aasta esimeses pooles.

Uus süsteem peaks valmis saama 2025. aasta suveks. Peale seda algab mitmeaas-tane juurutamisperiood.

Statistika edastamisel omab üha suuremat tähtsust andmete visualiseerimine, kuna see võimaldab teha keerukad andmekogumid arusaadavamaks ja kergemini tõlgendatavaks. Pildil kommenteerib Eesti Panga statistikaosakonna juhataja Jaanus Kroon oma tiimile andmejoonist finantskontos kajastatavate rahavoogude näitlikustamiseks. Foto: Eesti Pank

KOOSTÖÖ TEISTE ASUTUSTEGA

Jätkus mikroandmete jagamise arendamine statistikaameti ja Eesti Panga vahel

Jätkus 2022. aastal alanud statistikatöö „Eesti Panga prognoosi- ja majandusanalüüsimudelite teenindamine“ ja sellega seotud mikroandmete statistikaametist Eesti Panka toomise projekt. Töö eesmärk on teha panga analüütikutele vajaduspõhiselt kättesaadavaks statistikaameti andmebaasides asuvad juriidiliste ja füüsiliste isikute anonümiseeritud mikroandmed mitmesugustest valdkondadest, nagu ettevõtete majandustegevus, maksundus, tööhõive, haridus, kodumajapidamiste heaolu jne. Aasta jooksul töötati välja andmejagamisteenuse tehniline lahendus, testiti andmevahetuskanalit ja failide edastamise protsessi ning valmistati ette ja allkirjastati asutustevaheline andmevahetusleping. Alustatud on ka andmete kasutamist ja haldamist reguleerivate dokumentide ja protseduuride ajakohastamist.

Koostöö rahapesu andmebürooga tihenes

Peale regulaarse andmevahetuse teeb Eesti Pank rahapesu andmebürooga (RAB) tihedat koostööd ka virtuaalvääringu teenuse pakkujate (VASP) aruandluse vallas. Aasta esimeses pooles panustati aruandluse väljatöötamisse, mis päädis aruandlust kehtestava rahandusministri määruse väljaandmisega septembris. Tegemist on integreeritud aruandlusega, millega kogutavaid andmeid kasutab RAB järelevalveks ja Eesti Pank riikliku statistika tegemiseks. Vastavalt asutustevahelisele kokkuleppele hakkab aruandlust koguma Eesti Pank.

Kuna tegemist on uue aruandlusega ja VASPide jaoks on panga aruandluskeskkond võõras, otsustati andmekogumise sujuvamaks käivitamiseks pakkuda neile võimalust tutvuda nii aruannete visuaalide kui ka andmekogumisportaaliga testkeskkonnas. Selleks tehti vajalikud tehnilised ettevalmistused ja koostöös RABiga täpsustati andmeesitajate nimekirja. VASPidele anti aruandluskohustuse kehtestamisest ja aruannete esitamise testimise võimalusest teada rahandusministeeriumi infokirjaga.

Kõnealune aruandlus rakendub VASPidele alates 2024. aasta algusest ja esimesed aruanded esimese kvartali kohta tuleb esitada hiljemalt 20. aprilliks.

UURINGUD, NÕUSTAMINE JA KOOSTÖÖ

Eesti Pank osaleb euroala rahapoliitika kujundamisel ja on valitsuse peamiseks nõustajaks majanduspoliitika alal. Selleks jälgib ja analüüsib keskpank majanduse seisundit ja teeb prognoose võimalike arengusuundadest. Üldine prognoosikorraldus 2023. aastal ei muutunud ja kokku koostati neli majandusprognoosi. Uurimistööd keskendusid peamiselt rahapoliitika ja finantsstabiilsuse teemadele ning inflatsioonile. Keskpanga spetsialistid osalesid euroala keskpankade leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste võrgustiku, majanduse modelleerimise töörühma ja majandusprognooside töörühma tootlikkuse eksperdirühma töös. Jätkati aruteludega avalike seminaride vormis, mis käsitlesid kiirete intressitõusude mõju majandusele ning konkurentsivõimet.

ANALÜÜS JA SEIRE

Analüütilise töö tulemused avalikustatakse keskpanga ülevaadetes

Eesti Panga seiretegevuses võib eristada kolme valdkonda: majanduse analüüs koos rahapoliitilise vaatega, finantsstabiilsuse tagamist toetav analüüs ja sularaharingluse ning maksesüsteemide arendamisega seonduv.⁵

Eesti Panga korraliste üllitiste nimistu on juba aastaid olnud püsiv. 2023. aastal avaldati Eesti Panga veebilehel järgmised ülevaated:

- Veebruaris ilmunud majanduse rahastamise ülevaade käsitles asjakohast statistikat, analüüsides nii reaalsektori ettevõtete, leibkondade kui ka pankade endi rahastamise võimalusi. Samuti vaadeldi selles üllitises laenuintressi tõusu mõju laenukasvule ning anti ülevaade roheliste ja keskkonnasõbralike finantstoodete levikust Eesti pangandussektoris.
- Märtsis avaldatud Eesti konkurentsivõime ülevaade keskendus kliimapoliitika ja reaalsektori ettevõtete konkurentsivõime seostele ning kirjeldas ka energiakriisi leevendamiseks rakendatud toetusmeetmeid.
- Aprillis valminud tööturu ülevaade kirjeldas hariduse ja tervishoiu vallas sõlmitud palgalepete mõju ning Ukraina sõjapõgenike rolli Eesti tööturul. Novembris avaldatud ülevaates kõrvutati Eesti töötleva tööstuse tööjõukulusid samade näitajatega teistes Euroopa riikides ning uuendati loomuliku töötuse määra hinnangut.
- Finantsstabiilsuse korralised ülevaated avaldati mais ja novembris. Need sisaldasid peale finantssüsteemi stabiilsust ohustavate riskide hinnangu ning Eesti Panga makrofinantsjärelevalve meetmete ülevaade veel mitut lisateemat. Nii käsitleti mõlemas ülevaates rahapesu tõkestamist ja laenukasvu. Samuti analüüsiti nendes üllitistes hoiuste kasvu ja pankade rahastamiskulu ning töö- ja eluasemeturu seoseid.
- Igas kvartalis ilmunud sarja Rahapoliitika ja Majandus numbrid sisaldasid kogu majandust haaravaid käsitlusi ning uuendatud ettevaadet Eesti majanduse käekäigu kohta.

Peale nende üllitiste avaldas Eesti Pank korrapäraselt Eesti majanduse põhinäitajate kommentaare ja pressiteateid ning blogipostitusi päevakajalisemate teemade kohta.

⁵ Kolme viimati nimetatud valdkonna kohta loe täpsemalt peatükkidest „Finantsstabiilsuse tagamine“, „Raharingluse korraldamine“ ja „Maksekeskkonna edendamine“.

Kord aastas tutvustab Eesti Pank majanduse rahastamise ülevaadet, mis käsitleb ettevõtete ja majapidamiste rahastamist ning laenu- ja liisingustatistika. Veebruaris toimunud pressikonverentsil tutvustasid ülevaadet Eesti Panga ökonomistid Taavi Raudsaar ja Mari Tamm. Foto: Eesti Pank

PROGNOOSIMINE

Eesti Pank aitas koostada ka euroala majandusprognoose

Aastas koostab Eesti Pank neli majandusprognoosi. 2023. aastal avalikustati Eesti majanduse väljavaate põhinäitajad märtsis, juunis, septembris ja detsembris. Kahel korral valmis prognoos koostöös EKP ja teiste eurosüsteemi keskpankadega. Euroala tervikprognoos, mis aitab EKP nõukogu rahapoliitiliste otsuste kujundamisel, põhineb liikmesmaade keskpankade juunis ja detsembris tehtud riigipõhistel prognoosidel. Märtsi- ja septembrikuised euroala prognoosid koostatakse samuti riigipõhiselt, ent EKP poolt, kes peab koostamise käigus nõu rahvuskeskpankadega. Euroala prognooside koostamist korraldab EKP juures tegutsev rahapoliitika komitee, mille alluvuses toimetavad prognoosimise, riigirahanduse ja majandusmodelite arendamise töörühmad. Eesti Panga esindajad osalevad nii rahapoliitika komitees kui ka selle töörühmades.

Sarnaselt varasemaga panustasid Eesti Panga eksperdid nii Euroopa Komisjonis kui ka OECDs Eesti majanduse kohta tehtud prognooside koostamisse.

Majanduskeskkond oli ikka veel väga ebakindel

Venemaa sõjalise kallaletungi tõttu Ukrainale oli üldine ebamäärasus endiselt suur ja makroprognoose koostada oli keeruline. Eriti raske oli hinnata välisnõudluse võimalikku muutumist. Tagasivaates võib öelda, et juba alates 2022. aasta teises pooles tehtud prognoosidest kaldusid väliskaubandusega seotud eeldused olema majanduskasvu mõttes liiga optimistlikud.⁶ See on suurendanud prognoosivigu. Peale selle valmistasid eksportiva sektori kohta prognooside tegemisel probleeme tootmissisendite heitlikud hinnad ning euro kallinemine mitme Eesti jaoks tähtsa kaubanduspartneri vääringu suhtes, mis vähendas meie konkurentsivõimet.

⁶ Tehniliselt on tegemist EKPSist pärit prognoosisisendi ehk ühiselt kokku lepitud eeldusega.

Eesti-keskse vaate juures oli esimesel poolaastal koostatud prognoosides peateemadeks kallinenud energiahindade ülekandumine teistesse tarbijahindadesse ja see, mis toimus maailma toidutoorme turul. Aasta edenedes vähenesid järjest euroala rahapoliitika toimekanalite tõhususega seotud kartused ja jooksev seire kinnitas, et Eesti inflatsioonitempo aeglustub eeldatud tempos. Esiplaanile kerkis küsimus selle kohta, kui kiiresti väljub Eesti majandus oma langusfaasist.

Sisenõudluse poolel oli olulise tähtsusega tööturu näitajate prognoosimine, sest need mõjutavad elanike tulusid ja selle kaudu tarbimist. Aasta jooksul tugevnes järjest enam veendumus, et hõivenäitajad kujunevad ka majanduse langusfaasis kardetust tugevamateks ja reaalspalga kasv taastub umbes nii nagu oodatud. Tavapärasest raskemaks kujunes aga leibkondade säästukäitumise prognoosimine. Pandeemia ajal oli majandus teatavasti suletud ja tarbimisvõimalused piiratud. Järgnes majanduse kiire taastumise aasta koos leibkondade kasutatavat tulu suurendava pensionireformiga⁷, millele omakorda järgnes tarbijahindade hüppeline kallinemine 2022. aastal ning jaemüügi jõuline kasv elukalliduse järsust tõusust hoolimata.

Samuti ei olnud kindlust selles, kuidas on suure üldise ebakindluse juures muutunud ettevõtete investeerimisaktiivsuse ja majandustsükli seosed. Eri sektorite ja tegevusalade kohta laekuvad jooksvad andmed andsid ettevõtjate kavatsuste kohta vastakat infot.

Neid aspekte prognoosist, mis kõige rohkem diskussioone tekitasid, aitasid avada Rahapoliitika ja Majanduse taustateemad.

Eelarvepoliitika mõju majanduskasvule oli keeruline hinnata

Prognooside koostamist raskendas eelarvepoliitikaga seotud kindlusetus. Aasta esimestel kuudel ei olnud veel teada, milliseks kujuneb valitsuse lähiaastate eelarvepoliitiline hoiak või kuidas muutuvad ettevaates euroala ühised eelarvereeolid ning Eesti sisemaine raamistik, mis oli toona veel muutmisjärgus. Kevadel uuendatud riigi eelarvestrateegiaga pani valitsus küll paika eelarvepositsiooni parandamise arvilised eesmärgid, kuid nende saavutamiseks vajalikud meetmed jäid välja töötamata. Aasta jooksul järgnenud eelarvepoliitilised otsused puudutasid peamiselt vaid 2024. aastat.

UURINGUD

Uurimistööd keskendusid peamiselt rahapoliitika ja finantsstabiilsuse teemadele

Eesti Panga rahapoliitika ja majandusuuringute osakond keskendus uurimisprojekti-des peamiselt rahapoliitika ja finantsstabiilsuse teemadele ning mudelite arendamisele. Mitu uuringut keskendusid inflatsioonile. Näiteks analüüsi, kuidas mõjutab isiklikult tajutud inflatsioon majandusagentide tarbimist ning koostöös Läti ja Leedu keskpanga kolleegidega hinnati erinevusi ettevõtete hinnakujunduses kiire ja aeglase inflatsiooni tingimustes. Leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu uute andmete avaldamisega seoses anti ülevaade muutustest Eesti leibkondade varalises seisus, finantshaavatavusest ja krediidi pii-rangutest. Sama andmestiku põhjal käsitleti süvitsi ka Eesti varalist ebavõrdsust ja selle võimalikke põhjuseid. Finantsstabiilsuse osakonna tellimusel valmis uuring, kus analüüsi intressimäära muutuste mõju laenukäibe-le.

7 2021. aastal muutis toonane valitsus kohustusliku kogumispensioni (nn II samm) vabatahtlikuks ja kogutud säästud oli võimalik välja võtta. Reformi järel loobus pensioni kogumisest ligi 30% süsteemis osalejatest ning kahe aasta jooksul suurenes elanike kasutatav tulu ligi 2 miljardi euro võrra (peaaegu 3% selle perioodi SKPst).

Panga ökonomistide ja külalisuurijate uurimistööde põhjal avaldati 2023. aastal seitse Eesti Panga toimetist ja kaks Eesti Panga teemapaberit (vt lisa 3). Lisaks sellele, et uuringuprojektide tulemused publitseeriti toimetiste ja teemapaberitena, avaldati artikleid eelretsenseeritud teadusajakirjades. Eesti Panga ökonomistide ja külalisuurijate autorluses või kaasautorluses avaldati 2023. aastal või aktsepteeriti avaldamiseks 12 artiklit (vt lisa 3). Neist kuus aktsepteeriti avaldamiseks juba 2022. aastal ja kajastusid ka Eesti Panga eelmise aasta aruandes. 2023. aastal lisandus veel kuus artiklit. Uurimistööde tulemusi tutvustati rahvusvahelistel teaduskonverentsidel. Jätkusid ka teadusseminarid, mille raames esines pangas seitse külalislektorit. Panga rahapoliitika ja majandusuuringute osakonna ökonomistid tutvustasid pangas tehtud uurimistöid neljal teadusseminaril.

Jätkus rahvusvaheline ja kodumaine koostöö uuringute vallas

Majandusuuringute allosakonna spetsialistid osalesid 2023. aastal euroala keskpankade leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste võrgustiku (*Household Finance and Consumption Network*, HFCN), majanduse modelleerimise töörühma (*Work Group on Econometric Modelling*, WGEM) ja majandusprognooside töörühma tootlikkuse eksperdirühma töös. Tegevust alustas ka uus EKPSi keskpankade vaheline uurimisvõrgustik, mis keskendub rahapoliitika ülekandumise analüüsile – seal osalevad Eesti Panga majandusuuringute allosakonna ökonomistid samuti. Võrgustiku nimi on „Rahapoliitika ülekande väljakutsed muutuv maailmas“ („Challenges for monetary policy transmission in a changing world“, ChaMP).

Külalisuurijate programmi kaudu töötas pangas neli külalisuurijat. Urmas Sepa mälestusele pühendatud Eesti Panga teaduspreemia võitis 2023. aastal Artemi Beljakov, kes analüüsis oma magistritöös töötajate haridustaseme vastavust töökohtade vajadustele Eesti tööturul. Teaduskoostöö raames viisid panga töötajad Tartu Ülikooli ja Eesti Panga vahelise koostöölepe kohaselt Tartu Ülikoolis läbi kaks loengutsükli mone-taarökonomikast ja ökonomeetriast.

Eesti Pangas on akadeemilisi majandusuuringuid tehtud pea 30 aastat

Eesti Pangas tehtavad teadusuuringud aitavad keskpangal poliitikaotsuseid teaduspõhiselt langetada ning annavad taustateadmisi, mille alusel koostada majandusprognoose ja hinnata finantsstabiilsust. Teadustöid avaldatakse peamiselt panga toimetiste sarjas. Uuringute kõrge teadusliku taseme hoidmiseks avaldatakse uurimusi ka rahvusvahelistes eelretsenseeritavates teadusajakirjades ja esitletakse teaduskonverentsidel. Panga rahapoliitika ja majandusuuringute osakond teeb tihedat koostööd Eesti ja välismaiste teadusringkondadega ning osaleb Euroopa tasandi uurimisvõrgustikes.

Viimase kümne aasta jooksul, 2014–2023, on Eesti Panga toimetiste sarjas avaldatud 90 teadusuuringut. Panga peamiste uurimisvaldkondade – mudeliarenduse ning rahapoliitika, finantssektori ja reaalmajanduse uuringute – lõikes on kõige rohkem avaldatud reaalmajanduse ja finantssektori uuringuid, vastavalt 39% ja 34% kõigist toimetistest. Ligi veerand (22%) toimetistest käsitlevad rahapoliitika teemasid. Mudeliarendust käsitlevaid toimetisi avaldati ootuspäraselt vähe (4%), kuna teadustöö selles valdkonnas on pigem praktilist laadi ning mõeldud panga majandusmodelite loomiseks ja parandamiseks. Reaalmajanduse

valdkonna toimetistes on kõige rohkem kajastatud tööturu teemasid (hõive ja tööpuudus, tööturu institutsioonid, tööjõu tootlikkus) ning majanduskasvu ja väliskaubandusega seotud küsimusi. Palju on käsitletud ka ebavõrdsuse ja soolise palgalõhe teemat. Finantssektori teemadest on uuritud peamiselt majapidamiste finantsolukorra ja -käitumise, finantskriiside ja kinnisvarasektoriga seonduvat. Ligi kolmandik toimetistest käsitletakse Euroopat või selle osa (31%), veerandi toimetiste puhul vaadeldakse konkreetselt Eestit (25%) ning Kesk- ja Ida-Euroopa regiooni uurib 16% toimetistest. Kahel kolmandikul toimetiste sarjas avaldatud uurimustest on mitu autorit; ühel kolmandikul üks autor. Rohkem kui poolte toimetiste autorite ringi kuuluvad naised. Külalisautorite ainu- või kaasautorluses on avaldatud 24 toimetist 90st, kusjuures välismaised külalisuurijad on panga toimetiste sarjas avaldanud poole rohkem uurimistöid kui kodumaised külalisuurijad. Toimetistest on kõige rohkem tsiteeritud uurimusi, mis käsitlesid Venemaale kehtestatud sanktsioonide mõju, pangandussektori konkurentsi ja finantsstabiilsust Balti riikides ning finantsarengu ja institutsioonilise raamistiku mõju vaesuse leevendamisele.

Eelretsenseeritavates teadusajakirjades on viimase kümne aasta jooksul avaldatud 128 panga osalusel valminud teadusartiklit. Veidi üle poole artiklitest on kirjutatud reaalmajanduse ja ligi veerand rahapoliitika teemadel. Kokku on teadusartikleid avaldatud 67 teadusajakirjas. 2014.–2023. aastal Eesti Panga osalusel avaldatud teadusartiklitest on teadusajakirjade prestiiži näitava pingerea SJR (*SCImago Journal Rank*) alusel maailma 25% kõige prestiižsema teadusajakirja hulka kuuluvates väljaannetes (nn tase Q1) avaldatud 17 artiklit (13% panga osalusel avaldatud teadusartiklitest) ning vahemikku 25–50% jäävates ajakirjades (tase Q2) 42 artiklit (33% panga osalusel valminud teadusartiklitest). SJRi alusel kõige kõrgema tasemega ajakiri, kus panga töötajate artikleid on avaldatud, on *European Economic Review*. Seal ilmus Jaanika Meriküllil ja Alari Pauluse teadusartikkel „Were jobs saved at the cost of productivity in the COVID-19 crisis?“, mis aktsepteeriti avaldamiseks 2023. aastal.

NÕUSTAMINE

Seaduse järgi on Eesti Pank majanduspoliitika vallas peamine valitsust nõustav põhiseaduslik asutus

Eesti Panga huvisfääris on eeskätt majanduse tasakaaluline areng ja Eesti finantssektori stabiilsus ning viimasega seonduvalt ka Euroopa majandus- ja rahaliidu arendamine. Samuti eeldavad Eesti Panga põhiülesanded, et osaleme finantsinnovatsiooni ja krüptovarade ning digitaalse keskpangaraha ehk digieuro loomise aruteludes.

Ka soovib Eesti Pank kaasa aidata kliimapoliitika eesmärkide saavutamisele. Kus võimalik, on Eesti Pank valmis panustama üleminekumõjude hindamisse ja analüüsi ning osalema roherahanduse aruteludes.

Eesti Pank toetab jätkuvalt iseseisva eelarvenõukogu tegevust. Alates 2023. aasta novembrist osaleb Eesti Pank tootlikkuse ja majandusarengu alast ekspertiisi koondavas konkurentsivõime eksperdikogus.⁸ Lisaks aitavad Eesti Panga eksperdid välja töötada kliimaseadust.

Oma nõuannetes kasutab Eesti Pank nii pideval seiretegevusel ja korrapäraselt üllitatavatel makroprognoosidel põhinevat kui ka eurosüsteemi töös osalemisel põhinevat teavet. Samuti on pea igal aastal majandusuuringute allüksuses töös ka rakenduslikud projektid.

⁸ Eksperdikogu tööd korraldavad riigikogu majanduskomisjon ja Arenguseire Keskus.

Keskpanga seisukohalt peavad pangad olema hästi kapitaliseeritud

Viimase paari aasta jooksul toimunud suured ja järsud muutused suhtelistes hindades ja rahapoliitikas tähendasid, et ettevõtluskasum jaotus tegevusalade vahel ümber. Koos 2022. aasta keskel alanud rahapoliitika karmistamisega kallinesid pankadevahelisel turul võetavad laenud ning tulu, mida pangad teenivad euriboriga seotud laenudelt, hakkas kiiresti kasvama. Pankade kasumlikkuse suurenemisega seoses tõstusid erinevad maksustamisteemad. Eesti Panga meelest ei ole põhjendatud, et pankade kiiresti kasvanud kasumit tuleks teiste ettevõtetega võrreldes eraldi maksustada. Keskpanga seisukohalt peavad pangad olema hästi kapitaliseeritud ja koguma headel aegadel lisapuhvreid. Kui pangad ei talleta piisavalt kasumit kapitalina, ei ole neil kriisi ajal varusid, et tulla toime probleemsete laenudega. Samuti kannataks uute laenude väljastamine ja see pidurdaks omakorda majanduse taastumist.

Eesti Pank soovitas pidada eelarvepoliitika kavandamisel silmas ka pikemat ettevaadet

Kriisiaastail tuli valitsusel teha erakorralisi kulutusi, et saada jagu koroonapuhangust ja leevendada hüppeliselt kasvanud energiahindade mõju. Paraku tõstsid neil aastail langetatud eelarvepoliitilised otsused püsivalt mõne kululiigi, sh tervishoiu- ja kaitsekulude taset. Kriisist väljumisel sai prognoose tehes selgeks, et ilma lisa-meetmeteta püsib valitsemissektori eelarve puudujääk ettevaates 3–4% SKPst ning võlakoormus koos intressikuludega hakkab kiiresti kasvama. See nõrgendab riigi võimet majandust toetada, kui puhkeb uus kriis. Seetõttu soovitas Eesti Pank valitsusel taastada eelarve tasakaal võimalikult ruttu.

Riigi eelarvestrateegiat uuendades seadis valitsus eesmärgiks vähendada valitsemissektori eelarve puudujääki nelja aastaga 1% lähedale SKPst nii nominaalses kui ka struktuurses mõttes. Eesti Pank tunnustas valitsuse soovi asuda eelarvepositsiooni parandama. Valeks pidas keskpank seda, et eelarvestrateegia kavandamisel piirduti vaid maksutulude suurendamise ja kulude kasvutempo aeglustamise arvu-liste eesmärkide püstitamisega ning konkreetsete meetmete väljatöötamine lükati järgmisse aastasse.

Eesti eelarvereesid peaksid lähtuma eesmärgist saada võlakoormuse kasv kontrolli alla ja tekitada puhvreid

Kogu aasta jooksul oli endiselt päevakorral arutelu Euroopa Liidu majandusjuhtimise raamistiku reformimise üle ja rahandusministeeriumi eksperdid tegelesid Eesti sisemaiste reeglite täiustamisega. Rahapoliitika seisukohalt on Eesti Panga jaoks oluline eeskätt selle raamistiku eelarvepoliitikat reguleeriv osa. Eesti Pank rõhutas, et Eesti sisemaised reeglid, mis ei pea üksüheselt kattuma majandusliidu üleselt kokku lepitud reeglitega, peaksid lähtuma võlakoormuse kasvu kontrolli alla saamise eesmärgist ka siis, kui Euroopa ühtsed eelarvereesid peaksid ettevaates muutuma väiksema võlakoormusega riikide jaoks lõdvemaks. Lisaks peaksid eelarvereesid suunama eelarvepoliitikat reserve loomise suunas.

Riigikogu kiitis uuendatud Eesti eelarvereesid heaks detsembri alguses. Need ühendasid endas osiseid nii varasemast sisemaisest kui ka euroala ühisest reeglistikust. Et täpsemad otsused Euroopa Liidu majandusjuhtimise raamistiku muutmise kohta olid tolleks ajaks veel langetamata, siis polnud võimalik hinnata, kas ja kuivõrd olid tehtud muudatused kooskõlas muutuva euroala raamistikuga. Võimalik, et tehtud uuendused ei ole Eesti olude jaoks piisavalt nõudlikud.

Eesti Panga asepresident Ülo Kaasik ja rahapoliitika ja majandusuuringute osakonna juhataja Martti Randveer selgitamas riigikogu majanduskomisjoni konkurentsivõime eksperdikogus riigi majanduse hetkeseisu. Foto: Erik Peinar, riigikogu

Juhatuse liikmed kohtusid regulaarselt valitsuse liikmete ja erasektori esindajatega

Nii nagu varasematel aastatel pidasid Eesti Panga juhatuse liikmed sidet Vabariigi Presidendi ja peaministri ning peamiste koostöövaldkondade ministritega, samuti riigikogu fraktsioonide ning majandus- ja rahanduskomisjoni liikmetega. Samuti toimus regulaarne infovahetus ning arutelu peamiste koostööministeeriumidega erinevates mitmepoolsetes töövormides.

Jätkusid korrapärased kohtumised erasektori esindajate, ettevõtete ja pankade juhtide ning nende esindusorganisatsioonidega, et ühiselt arutada Eesti majanduse väljavaateid. Panga juhtkond ja eksperdid olid nõutud esinejad erinevatel konverentsidel ja seminaridel nii Eestis kui ka piiri taga.

Eesti Pank jätkas olulistel teemadel avalike arutelude korraldamist

Rahapoliitilisi intressimäärasid hoiti pikka aega väga madalal ning sellele järgnenud järsk tõusutsükel võis olla paljudele turuosalistele ootamatu ja ebakindlust tekitada. Seda silmas pidades korraldas Eesti Pank maikuu seminaril „Uus ajastu: odava raha lõpp“, mille teema oli kiirete intressitõusude mõju finantssektorile, aga ka ettevõtetele, peredele ja majandusele üldiselt. Eesti Panga president Madis Müller selgitas Euroopa Keskpanga valikuid intressimäärade tõstmisel. Äris tegevate tippjuhtide osavõtul otsiti vastuseid küsimusele, kuidas mõjutab intressimäära tõus pankade tegevust ning ka pangavälist rahastust reaalsektori ettevõtete vaatenurgast.

Üks 2023. aasta eripära oli see, et nii Euroopas kui ka mujal maailmas kasvas väliskaubandus silmatorkavalt aeglasemalt kui sisenõudlus. Eesti väliskaubanduse maht vähenes samuti kogu aasta jooksul. See andis põhjuse küsida, kas edaspidi saab lootma jääda välisnõudluse taastumisele, mis ka Eesti majanduse kasvule tõmbaks, või tuleb Eesti konkurentsivõime parandamiseks leida lisavõimalusi. Sellele küsimusele otsiti vastust detsembris Eesti Pangas toimunud avalikul seminaril „Millisel kursil on

Mai lõpus toimunud avalikul seminaril „Uus ajastu: odava raha lõpp“ arutati kiirete intressitõusude mõju finantssektorile, aga ka ettevõtetele, peredele ja majandusele üldiselt. Aruteludes osalesid Põhjamaade Investeerimispanga, Tööandjate Keskliidu, Coop Panga, LHV Panga jt finantsettevõtete esindajad. Diskussioone juhatas Eesti Panga asepresident Veiko Tali. Foto: Eesti Pank

Eesti majanduse konkurentsivõime?" Soome kogemustest konkurentsivõimet toetava majanduspoliitika kujundamisel rääkis Meri Obstbaum Soome Pangast.

RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Eesti Panga peamine rahvusvahelise koostöö partner on Euroopa Keskpank

Eesti Panga president kujundab Euroopa Keskpanga nõukogus koos teiste euroala keskpankade juhtidega euroala rahapoliitikat. Paljud Eesti Panga töötajad osalevad EKP komiteede ja nende allüksuste töös. Suuremate projektide jaoks, nagu näiteks pankade integreeritud aruandlusraamistiku loomine või digitaalse euro võimalik käibele toomine, on loodud kõrgetasemelised töögrupid, kus osalevad juhtkonna liikmed.

EKP tegevuses oli 2023. aastal oluliseks verstapostiks otsus jätkata digitaalse euro ettevalmistusi. Rahapoliitikas jätkus normaliseerumiskurss.

IMFis esindab Eesti Vabariiki Eesti Pank

Teine Eesti Panga jaoks oluline koostööpartner on Rahvusvaheline Valuutafond (IMF), kes jälgib liikmesriikide majandusarengut, annab majanduspoliitilist nõu ja vajadusel finantsabi. IMFi juhtorgan on 24 direktorit. Eestit esindab seal Põhja- ja Baltimaade valijaskonna direktor.⁹ 2023. aasta jaanuaris sai Põhja-Balti valijaskonna direktoriks esimest korda Balti riikide esindaja, kelleks nimetati Leedu keskpanga endine president Vitas Vasiliauskas. Balti direktori kolmeaastase ametiaja jooksul osaleb valijaskonna juhtimises esimest korda koos Leedu ja Lätiga ka Eesti. 2023. aastal oli oluline teema Ukraina abiprogrammi suhtes kokku leppimine, mis on märgiline

9 Peale Eesti kuuluvad Põhja- ja Baltimaade valijaskonda veel seitse riiki: Läti, Leedu, Soome, Rootsi, Norra, Taani ja Island.

seetõttu, et mitte kunagi varem ei ole IMF teinud majandusprogrammi sõjas olevale riigile. Lisaks on koroonaviiruse kriisi ning Venemaa Ukraina-vastase sõja tõttu kasvanud energia- ja toiduainehinnad pannud arenevad riigid keerulisse olukorda – võlakoormused on kasvanud tasemeteni, mis pole enam jätkusuutlikud. Selleks, et olla paremini valmis liikmesriike toetama, vaatab IMF üle oma laenupoliitika ja panustab aktiivselt globaalse riigivõla restruktureerimise raamistiku parandamisse.

Eesti Pank osaleb haavatavate riikide toetamises IMFi kaudu. 2021. aastal liitus Eesti Pank IMFi arvestusühikute SDRide¹⁰ vabatahtliku kauplemislepinguga, mille raames on Eesti Pank valmis tegema SDRidega ostu-müügitehinguid IMFiga varem kokku lepitud tingimustel. 2023. aastal pikendas Eesti Pank IMFiga sõlmitud laenulepingut ühe aasta võrra 31. detsembrini 2024. Lisaks otsustas Eesti Pank, et paneb osa 2021. aastal Eestile jagatud SDRidest IMFi fondi, kust antakse vaestele riikidele soodustingimustel laene (*Poverty Reduction and Growth Trust*, PRGT), ja IMFi uude fondi, mis pakub pikaajalist investeerimist struktuursete makromajanduslike väljakutsete lahendamiseks, eelkõige kliimainvesteeringuteks (*Resilience and Sustainability Trust*, RST). Eesti Pank liitus fondidega 2023. aasta märtsis. Hoiusekontodel säilitavad keskpanga varad IMFis riigi reservvarade omadused ehk vajadust mööda saab neid kasutada Eesti maksebilansi toetamiseks.

2023. aasta detsembris kiideti heaks kolm aastat kestnud IMFi kvoodiülevaatuse lõpetamise resolutsioon. Kvoodiülevaatuse tulemusena suureneb IMFi kvootide maht 50%, mis jaguneb liikmesriikide vahel vastavalt praegustele kvoodiosadele. Kvoodisuurenduse jõustumiseks ja sissemakseks peavad liikmesriigid nõustuma oma kvoodimahu suurendamisega. Kvoodiülevaatuse jõustumisel suureneb Eesti kvoodi maht IMFis 121,8 miljoni SDRi võrra 365,4 miljoni SDRini. Vastavalt seadusele peab Eesti kvoodi suurendamise heaks kiitma riigikogu, ent sissemakse teeb Eesti Pank. Kvoodiülevaatuse tulemusena säilib IMFi laenuvõimekus praegusel tasemel, sest samal ajal kui suurendatakse kvoodiressursse, aeguvad liikmesriikidelt saadud kahepoolsed laenud (sh laenukokkulepe Eesti Pangaga) ning vähendatakse suuremate liikmesriikidega sõlmitud mitmepoolse laenuleppe (*New Arrangement to Borrow*, NAB) osakaalu.

Kiire hinnakasv ohustab Eesti majanduse konkurentsivõimet

IMFi delegatsiooni visiit Eestisse toimus IMFi põhikirja IV artikli konsultatsioonide raames 2023. aasta mai kuus. IMFi hinnangul on Venemaa sõda Ukrainas põhjustanud majanduses pakkumispoolse šoki, mis koos eratarbimise märkimisväärses kokkutõmbumisega ja ekspordisektorit mõjutava nõrgema välisnõudlusega on viinud Eesti majanduse laiapõhjalisse majanduslangusesse. Lisaks on meie inflatsioon hoogsam kui euroala keskmine ja see on toonud kaasa surve konkurentsivõimele. Inflatsiooni pidurdamiseks ja konkurentsivõime hoidmiseks tuleks kaaluda märksa väiksemat eelarvepoliitilist ergutust ja rakendada neutraalset eelarvepoliitikat, säilitades toetuse kõige haavatavamale osale ühiskonnast. Pikaajalise jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu saavutamiseks soovitas IMF rakendada Eestis struktuurireforme, mis lahendaksid tööturupingeid ja suurendaksid tootlikkust. Erasektori teadus- ja arendustegevuse osakaalu kasvatamine, nii et see oleks lähemal ELi keskmisele (nt ülikoolide ja ettevõtete töhustatud koostöö kaudu), aitaks kiirendada riigi arengut suurema lisandväärtusega tootmise ja ekspordi suunas.

10 *Special Drawing Rights* (SDR) on IMFi arveldusühik, mis loodi eesmärgiga tekitada kunstlik reservvaluuta, mida riigid saaksid kasutada ka omavahelistes arveldustes. Täpsemalt saab SDRide kohta lugeda 17. novembril 2021 Eesti Panga kodulehel avaldatud blogipostitusest.

Balti- ja Põhjamaade riikide keskpankadega on Eesti Pangal tihedad otsekontaktid. Nendega korraldatakse ühiseid seminare nii juhtkonna kui ka ekspertide tasandil mitte ainult IMFi, vaid ka teiste ühist huvi pakkuvate teemade käsitlemiseks. Eestis toimub keskpanga ja ministeeriumide pidev koostöö rahvusvahelistes küsimustes ning olulisemates majanduspoliitilistes küsimustes arutatakse IMFis esitatavaid seisukohti Euroopa Liidu ja Euroopa Keskpankade Süsteemi komiteedes.

Osalemine Euroopa Liidu organisatsioonide töös

Eesti Panga töötajad osalevad koos rahandusministeeriumi kolleegidega Euroopa Liidu Nõukogu koostöökogudes. Panga president võtab osa paar korda aastas toimuvast mitteametlikust ELi majandus- ja rahandusnõukogu kohtumisest.

Euroopa Liidu aruteludest olid 2023. aastal Eesti Panga jaoks olulisemad Ukraina sõja mõju, ELi konkurentsivõime, euroalal ühtse digitaalse valuuta loomine, ELi digirahanduse ja jaemaksete strateegia elluviimisega seotud eelnõud, aga ka pangandusliiduga seotud teemad. Samuti on keskpanga ühtse rahapoliitika vaatest tähtis teema ELi majandusjuhtimise raamistiku reform, mille suhtes liikmesriigid pikkade arutelude järel 2023. aasta lõpuks kokkuleppeni jõudsid.

Eesti Panga osalus teistes rahvusvahelistes organisatsioonides ja töörühmades

Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioonis (OECD) on Eesti Panga eksperdid kaasatud majandus- ja finantssektori poliitika aruteludesse. Eesti Panga president osaleb Rahvusvaheliste Arvelduste Panga (BIS) kohtumistel, kus on kesksel kohal finantssüsteemi normide väljatöötamine. Alates 2020. aastast on Eesti Pank ka keskpankade ja finantsjärelevalveasutuste loodud finantssüsteemi keskkonnahoidlikuks muutmise võrgustiku (NGFS) liige. Eesti Panga eksperdid osalevad teemavaldkondades, kus koostatakse tulevikutsenaariume kliimamuutuste mõju kohta majandusele, finantssektorile ja hinnastabiilsusele, tehakse ettepanekuid rahapoliitika ja teiste keskpanga põhiülesannete koostöölla viimiseks muutunud väliskeskkonnaga ning analüüsitakse looduskeskkonna ja elurikkuse kahjude riske. Eraldi on kujunemisyrgus Euroopast pärit NGFSi liikmete tihedam koostöö.

Ülevaade organisatsioonidest, mille töös Eesti Pank osaleb, on tabelis 3.

Tabel 3. Eesti Panga töötajate osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide ja institutsioonide töös 2023. aastal

Euroopa Keskpankade Süsteem	
Euroopa Keskpanga nõukogu	Madis Müller, Ülo Kaasik
Euroopa Keskpanga üldnõukogu	Madis Müller, Ülo Kaasik, Veiko Tali
Euroopa Keskpanga järelevalvenõukogu (SSM)	Veiko Tali
Pankade integreeritud aruandlusraamistiku kõrgetasemeline rakkerühm	Veiko Tali, Jaanus Kroon
Jätkusuutliku ja vastutustundliku investeerimise kõrgetasemeline töörühm	Ülo Kaasik
Euroopa Keskpanga digiraha kõrgetasemeline rakkerühm	Veiko Tali, Rainer Olt
Avalike suhete komitee	Viljar Rääsk, Hanna Jürgenson
Eelarvekomitee	Helen Riitsaar, Pille Parmas
Finantsstabiilsuse komitee	Jaak Tõrs
Infotehnoloogia komitee	Ahti Roosa, Jarmo Inkinen
Finantskontrolli komitee	Helen Riitsaar, Pille Parmas
Turu infrastruktuuri ja maksete komitee	Rainer Olt, Kaire Torsus
Organisatsiooni arendamise komitee	Anu Randveer, Pille Parmas
Pangatähtede komitee	Rait Roosve, Margot Luukas

Tabel 3. Eesti Panga töötajate osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide ja institutsioonide töös 2023. aastal

Personalikomitee	Kadi Kapral, Helina Dorbek
Raamatupidamise ja monetaartulu komitee	Liivi Teder, Merle Ilvest
Rahapoliitika komitee	Martti Randveer, Peeter Luikmel
Rahvusvaheliste suhete komitee	Maris Leemets, Reet Reedik
Riskijuhtimise komitee	Kaari Kumari, Helis Šanin
Siseaudiitorite komitee	Henn Oit, Janno Kase, Viljar Alnek
Statistikakomitee	Jaanus Kroon, Ain Paas
Turuoperatsioonide komitee	Kristel Leo, Kersti Harkmann, Fabio Filipozzi
Õiguskomitee	Meelis Mark, Marek Feldman
Euroopa Keskpanka kliimamuutuste foorum	Gertrud Koiduste, Margot Luukas
Euroopa Liidu Nõukogu	
Mitteametlik majandus- ja rahandusajade nõukogu (mitteametlik ECOFIN)	Madis Müller
Majandus- ja rahanduskomitee	Veiko Tali, Indrek Saapar
Euroopa Komisjon	
Raha-, finants- ja maksebilansistatistika komitee	Jaanus Kroon
Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD)	
Majanduspoliitika komitee	Lauri Matsulevitš
Finantsturgude komitee	Taavi Raudsaar
Rahvusvaheline Valuutafond (IMF)	
Aktsionäride nõukogu	Madis Müller
Põhja- ja Baltimaade valijaskonna rahandus- ja finantskomitee	Ülo Kaasik, Maris Leemets, Madis Müller
Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu (ESRB)	
Juhtkomitee	Madis Müller
Haldusnõukogu	Madis Müller, Ülo Kaasik
Nõuandev tehniline komitee	Jana Kask
Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA)	
Järelevalvenõukogu	Timo Kosenko
Rahvusvaheliste Arvelduste Pank (BIS)	
Aktsionäride nõukogu	Madis Müller
Keskpankade statistika komitee (Irving Fisher Committee)	Jaanus Kroon
Keskpankade turvajuhtide komitee	Rait Roosve
Finantssüsteemi keskkonnahoidlikuks muutmise võrgustik (NGFS)	
Plenaaristungil esindaja	Veiko Tali

Märkus. Tabelis on toodud ainult need komiteed ja koostööfoorumid, mis pidasid 2023. aastal istungeid ja arutelusid.

AVALIK SUHTLUS

Eesti Panga avalik suhtlus põhineb avatusel, sõnumite selgusel ja usaldusväärsusel

Eesti Panga ülesannete edukaks täitmiseks on oluline, et võimalikult paljud inimesed mõistaksid keskpanga tegevusi ja eesmärke. Sellepärast keskendubki Eesti Panga avalik suhtlus sellele, et panga seisukohad ja arvamused oleksid selgesõnalised ja usaldusväärsed ning jõuaksid aegsasti inimesteni. Sõnumites selgitab keskpank nii oma tegevuse eesmärke kui ka pöörab tähelepanu sellele, et lugejal oleks lihtne mõista teema olulisust enda vaatevinklist.

Lisaks regulaarsetele statistika- ja majanduskommentaariidele tutvustas Eesti Pank oma majandus- ja finantssektori analüüse 12 ajakirjanikele mõeldud briifingul, mida

said veebis otseülekandena jälgida kõik huvilised. Kõikidel esitlustel said kuulajad esitada ka veebi vahendusel reaajas küsimusi. Keskpanga tegevuse eri tahke ning majanduse ja panganduse analüüse lahkasid meie eksperdid 22 blogikandes. Nende seas jätkas Eesti Panga president artiklisarjaga, kus ta annab pärast iga Euroopa Keskpanga nõukogu rahapoliitikaistungit ülevaate, milline on euroala hinnakasvu väljavaate seis ja mida nõukogu seetõttu otsustas teha. Eesti Panga juhatuse liikmed ja eksperdid esinesid erinevatel üritustel, et selgitada keskpanga vaadet majandus- ja finantsküsimumustes.

Keskpanga tegevus keskendus rahapoliitika kujundamisele, et taltsutada kiiret hinnakasvu

Kui ühiskond – investorid, ettevõtjad ja majapidamised – teab, mida keskpangalt oodata, võib eeldada, et nende pikaajalise hinnatõusu ootused koonduvad optimaalseks hinnatud 2% tasemele lähemale. Ootused mõjutavad inimeste majanduskäitumist ja see väljendub lõpuks ka tegelikes majandusnäitajates.

Eesti Pank jätkas avalike seminaride korraldamist, et pakkuda aruteluplatvormi keskpanga vaatest olulistel majanduspoliitilistel teemadel. 2023. aastal olid fookuses intressitõus ja majanduse konkurentsivõime (vt lähemalt nõustamise peatükist).

Eesti Panga muuseumis tehti ettevalmistusi uuenduskuuriks

Terve aasta vältel tehti pangas ettevalmistusi muuseumi põhjalikuks uuendamiseks. Toimusid arvukad kohtumised ja arutelud ideekonkursi väljakuulutamiseks. Samal ajal jätkus tavapärane muuseumitöö, sh eriürituste korraldamine. Muu hulgas korraldati noorte laulu- ja tantsupeole pühendatud näitus, vabariigi sünnipäeva tähistamine, mitu õpetajate majandusseminari ja rahatarkuse perepäevi. Neile lisandusid

2022. aastal möödus meie lõunapoolsetel naabritel rahvusvääringute lati ja liti kasutuselevõtust 100 aastat. Kaks juubelit andsid ajendi meenutada kõikide Balti riikide vääringuid rahvusvahelise rändnäitusega, mida esitleti esmalt Vilniuses, siis Riias ja lõpuks 2023. aastal Tallinnas Eesti ajaloomuuseumi Maarjamäe lossis.
Foto: Eesti Pank

kaks uut üritust: e-koolitund koostöös MTÜga Tuleviku Tegijad ja koolinoorte majandusteemaline väitlus.

Muuseumi külastatavus oli suurem kui eelmisel aastal: 2023. aastal külastas muuseumi üle 15 000 inimese, haridusprogramme ja ekskursioone tellis 152 gruppi.

Rändnäitused „Margast kroonini“, „Euroraha“ ja „Rahareform 30“ rändasid sellel aastal üheksas kultuuri- või haridusasutuses, sh Narva Keskraamatukogus, Jõhvi Keskraamatukogus, Tabasalu koolis, Pärnumaal Lindi lasteaed-alkkoolis ja mujal.

Eesti Panga muuseumikogu põhikogus on kokku 20 181 museaali ning 2023. aastal lisandus 342 objekti (pealmiselt mündikavandid).

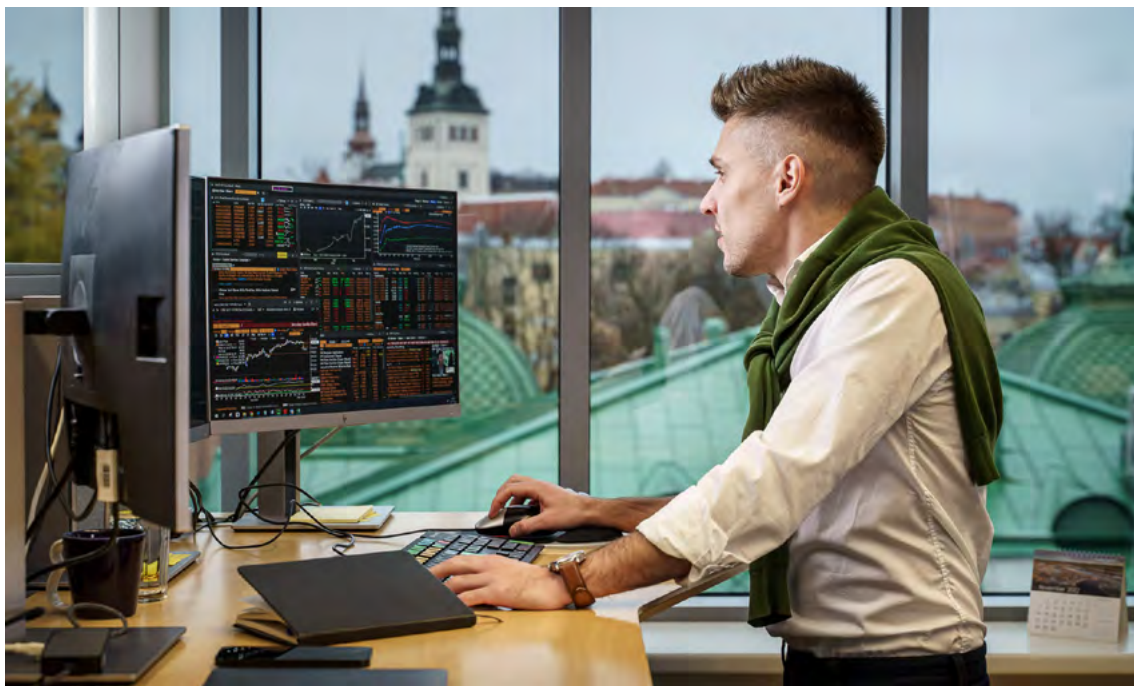
FINANTSVARA INVESTEERIMINE

Arenenud riikide inflatsioon oli ka 2023. aastal keskpankade eesmärgist märkimisväärselt kiirem, mistõttu jätkasid nad rahapoliitika karmistamist. Globaalseid aktsiaturge hoidis üleval tehisintellekti buum. Aasta neljandas kvartalis aga andsid keskpangad sõnumi, et kui inflatsioon kiirenema ei hakka, on baasintressimäärade tõstmise tsükel selleks korraks läbi. See viis tõusule nii aktsiate kui ka võlakirjade hinnad, tänu millele teenis Eesti Pank varade investeerimiselt kasumit. Eesti Panga finantssvara on endiselt paigutatud kvaliteetsetesse võlakirjadesse, osa sellest ka arenenud riikide aktsiaturgudele. Varade juhtimisel kehtivad kolm peamist põhimõtet: säilivus, likviidsus ja tulusus. Eesti Pank väärtustab investeerimisprintsipe, mis vastavad kestliku arengu eesmärkidele ning on kooskõlas riiklike ja rahvusvaheliste kliimaeesmärkidega.

RESERVIHALDUS

Eesti Pank hoiab reserve selleks, et tagada eurosüsteemi usaldusväärsus, toetada Eesti majandust ja finantssüsteemi ning kaitsta Eesti Panga rahalist sõltumatust. Eurosüsteemi usaldusväärsuse tagamiseks vajab eurosüsteem piisavalt välisvaluutas nomineeritud likviidseid varasid, et teha rahapoliitika teostamiseks tarvilikke välisvaluutatehinguid. Sellesse panustamiseks investeerib Eesti Pank osa reservidest euroalavälisestesse varadesse, mille puhul jäetakse valuutarisk teadlikult maandamata.

Teist osa Eesti Panga reservidest, mille eesmärk on toetada Eesti majandust ja finantssüsteemi ning kaitsta Eesti Panga rahalist sõltumatust, hallatakse aktiivsemalt. See moodustab Eesti Panga investeerimisvarade portfelli. Eesti Panga rahaline sõltumatus tagab keskpanga võime saavutada rahapoliitika peamine eesmärk: hinnastabiilsus. Maastrichti lepingu kohaselt peab rahapoliitika teostamine toimuma valitsustest

Eesti Panga finantsturgude osakonna põhiülesanneteks on teostada eurosüsteemi rahapoliitilisi operatsioone ja hallata Eesti Panga reserve. Osakond vastutab rahaliste vahendite investeerimise eest mitmesugustesse varaklassidesse. Investeerimisel saadud tulust kaetakse keskpanga igapäevase toimimise kulud. Osakonna töötajad peavad pidevalt jälgima ja analüüsima finantsturgudel toimuvat. Fotol portfelli-haldur Alexander Grigoriev. Foto: Eesti Pank

sõltumatult. Eesti Panga investeerimistegevuse pikaajaline eesmärk on teenida piisavalt tulu, et parandada oma kapitaliseeritust ja võimet kanda kahjumeid, mis võivad tekkida riskistsenaariumite realiseerumisel.

EESTI PANGA INVESTEERIMISPOLIITIKA

Otsuse nii investeerimisvarade portfelli suuruse kohta kui ka sobiva strateegilise vara-jaotuse kohta varaklasside ja regioonide kaupa, mis väljendab muu hulgas Eesti Panga üldist pikaajalist riskitaluvust, vaatab juhatus üle vähemalt korra aastas. Juhatusel annab nõu normportfelli komisjon, kuhu kuuluvad portfelli- ja riskihaldurid, ökonomist ning roheinvesteeringute ekspert.

Keskpanga reservid on üldjuhul paigutatud arenenud riikide kvaliteetsetesse võlakirjadesse ning aktsiaturgudele, kus kapitali kaotuse risk on väike. Investeerimisvarade portfelli suuruse määramisel lähtutakse eurosüsteemi keskpankade vahelisest netofinantsvarade lepingust (*Agreement on Net Financial Assets*, ANFA). See annab rahvuslikele keskpankadele raamistiku, kus hallata finantsvarasid vastavalt enda seatud eesmärkidele. Reservide suurust hinnatakse regulaarselt, et need täidaksid eesmärgi paremini. Reservid peavad olema piisavalt suured, et kriitilises olukorras rahasüsteemi või majandust toetada. Lähemalt saab Eesti keskpanga investeerimispoliitikast lugeda Eesti Panga kodulehelt.

2023. aasta lõpus oli Eesti Panga investeerimisvarade portfelli suurus 2031 miljonit eurot, mis on umbes 5,6% sisemajanduse kogutoodangust (2022. aasta SKPga võrreldes).

Suurem osa keskpanga investeerimisvaradest on paigutatud võlakirjadesse

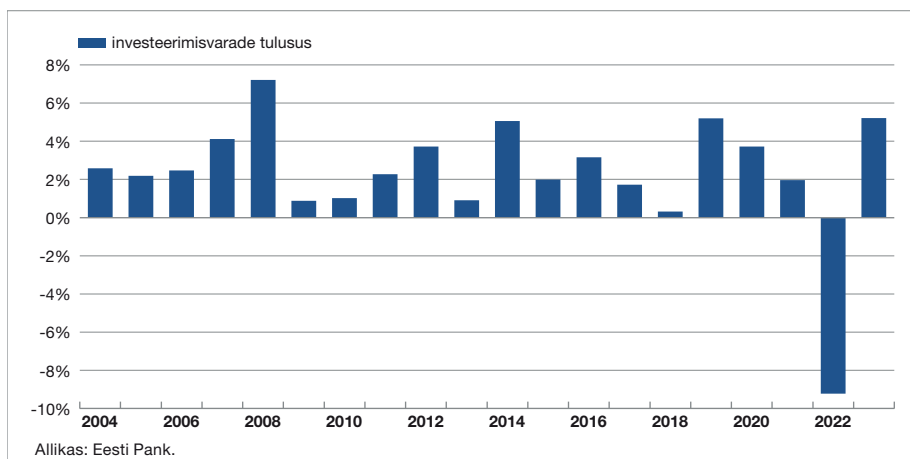
Eesti Panga investeerimisvarad olid 2023. aasta lõpu seisuga paigutatud valdavalt kvaliteetsetesse võlakirjadesse; osa neist arenenud riikide aktsiaturgudele. Võlakirjaportfelli suurus oli aasta lõpus 1794 miljonit eurot ja aktsiaportfelli suurus 237 miljonit eurot (vt tabel 4). Võlakirjaportfelli moodustasid USA, Austraalia, Kanada ja Ühendkuningriigi riigivõlakirjad.

Fondiinvesteeringud koosnevad börsil kaubeldavatest fondidest, mille alusinstrumentid on hüpoteegiga tagatud väärtpaberid ning Rahvusvahelise Arvelduste Panga (Bank for International Settlements, BIS) hallatav fond BIS G2. See BISi ja keskpankade loodud fond investeerib vaid rohelistesse võlakirjadesse. Suurima osa võlakirjaportfelli moodustasid USA valitsuse võlakirjad. Aktsiainvesteeringuid on tehtud peamiselt riskide hajutamiseks, aga ka selleks, et teenida lisatulu.

Lisaks on pangal 15,4 miljoni euro väärtuses kulda. Kulda on Eesti Pangal kokku 256,6 kilogrammi ehk 8250 untsi ning seda on Eesti Pank säilitanud pigem ajaloolistel

Tabel 4.

Eesti Panga finantsvarad mln eurodes	31.12.2022	31.12.2023
Kuld	14	15
Reservid	1762	2031
USD-nomineeritud võlakirjad	537	586
AUD-nomineeritud võlakirjad	247	293
CAD-nomineeritud võlakirjad	244	286
GBP-nomineeritud võlakirjad	180	184
JPY-nomineeritud võlakirjad	100	-
Võlakirjafondid	275	445
Aktsiafondid	179	237

Joonis 16. Investeeringisvarade tulusus

kui finantsilistel põhjustel. Taasiseseisvumisaja algul müüdi suurem osa Eesti Panga kullavarudest, et soetada selle asemel võlakirju, mis võimaldasid reservidega seatud eesmärgi paremini täita.

Aasta lõpu optimism inflatsiooni seljatamise üle tõi keskpangale tulu

Eesti panga investeeringisvarade tootlus oli 2023. aastal 98 miljonit eurot ehk 5,2% (vt joonis 16). Positiivsesse tulemusse panustasid ligikaudselt võrdselt nii võlakirja- kui ka aktsiaportfell. Kuigi inflatsioon hakkas arenenud riikides aeglustuma juba 2022. aasta lõpus, oli see keskpangade eesmärgist märkimisväärselt kiirem, mistõttu jätkati rahapoliitika karmistamist. Selle tulemusena liikusid intressimäärad aasta esimese kolme kvartali jooksul ikka veel ülespoole, kuigi mitte enam sellise tempoga kui 2022. aastal.

Globaalseid aktsiaturge hoidis üleval tehisintellekti buum. Neljandas kvartalis aga andsid keskpangad sõnumi, et kui inflatsioon taas ei kiirene, on baasintressimäärade tõstmise tsükkel selleks korraks läbi. See süstis turgudesse kõvasti optimismi ja viis tõusule nii aktsiate kui ka võlakirjade hinnad. Tänu sellele teenis Eesti Panga investeeringisvarade portfell viimaste aegade suurima tulu.

Normportfell määrab ära suurema osa Eesti Panga investeerimistulemusest, kuid panga portfelli haldurid saavad varem kindlaks määratud riskipiirangute ulatuses võtta normportfelli suhtes ka aktiivseid positsioone, et parandada investeerimisportfelli üldist riski ja tulu suhet. Normportfelli suhtes positiivne oli ka aktiivse investeerimise lisatulu.

Eesti Pank väärtustab kestliku arengu eesmärkidele vastavaid investeerimisprintsipe

2022. aastal avalikustas Eesti Pank esimest korda oma mitterahapoliitilise investeerimisportfelli kliimanäitajad, luues sellega võrdlusaluse tulevase aruandluse jaoks. Alates 2023. aastast avaldab Eesti Pank igal aastal investeerimisportfelli kliimaga seotud teavet vastavalt eurosüsteemi ühisele metoodilisele lähenemisviisile ja andmeallikatele.

Eesti Panga strateegias on seatud pikaajaline eesmärk saavutada 2050. aastaks kliimanetraalne mitterahapoliitiline investeerimisportfell. See on kooskõlas Euroopa Liidu CO₂ heite vähendamise eesmärkide ja Pariisi kliimakokkuleppe eesmärgiga hoida ülemaailmne kliima soojenemine eelistatavalt allpool 1,5 °C – võrreldes tööstus-revolutsioonieelse tasemega.

Põhjalikumalt saab Eesti Panga kliimaga seotud investeerimistegevusest lugeda eraldiseisvast aruandest, mis avaldatakse 2024. aasta kevadel.

Eesti Pank osutab Tagatisfondile varahaldusteenust

Eesti Pank haldab koostöölepe alusel Tagatisfondi investeerimisportfelli. Tagatisfondi eesmärk on kaitsta hoiustajate, investorite ja kohustusliku pensionifondi osakuomanike raha. Fondi investeerimisportfelli maht oli 2023. aasta lõpus 340 miljonit eurot.

Koos Soome Pangaga haldab Eesti Pank osa Euroopa Keskpanga välisvaluutareservidest.

Euroopa Keskpangal on oma välisvaluutareserv, mille haldus on jagatud eurosüsteemi keskpankade vahel. Eesti Pank haldab koostöös Soome keskpangaga üle miljardi USA dollari suurust osa Euroopa Keskpanga välisvaluutareservidest. Euroopa Keskpanga reservide haldamisel on põhirõhk likviidsusel ja säilivusel, et need oleksid vajadusel igal ajal kasutatavad eurosüsteemi valuutainterventsioonideks. Täpsemalt saab Euroopa Keskpanga reservihaldusest lugeda EKP aastaaruandest.

ORGANISATSIOONI ARENDAMINE

2023. aastal hinnati regulaarse ülevaatuse käigus Eesti Panga strateegiat. Hindamisel tõdeti, et strateegias püstitatud arendusülesanded pädevad endiselt. Et tagada valmisolek tegutseda kriisiolukorras, toimus aasta jooksul neli õppust sularaharingluse ja makseteenuse toimepidevuse kontrollimiseks. Lisaks kaasajastati Eesti Panga talitlus- ja toimepidevuse juhtimise raamistikku. Eesti Pank jätkas võrdse kohtlemise, mitmekesisuse ja kaasamise arendamist organisatsioonis – kinnitati võrdse kohtlemise põhimõtted ja tegevuskava ning parandati töötajate teadlikkust. Ka koolituste märksõnad olid kriisijuhtimine, küberhügieen, keskkonnateadlikkus, eetiline käitumine ja organisatsiooni väärtused.

EESTI PANGA STRATEEGIA

Strateegia ülevaatuse käigus hinnati panga arendusülesanded ajakohasteks

Strateegias aastani 2028 on Eesti Pank tähtsamate arendusülesannetena püstitanud avaliku majanduspoliitilise diskussiooni edendamise, valmisoleku täita oma ülesandeid ka kriisiolukorras, infosüsteemide turvalisuse ja küberkerksuse suurendamise ning kestliku arengu põhimõtete väärtustamise. Strateegia iga-aastase ülevaatuse käigus hindasime need ülesanded jätkuvalt ajakohasteks.

Lisaks laiendasime valdkondi, mille kohta tehakse finantssektori statistikat, ning täpsustasime, et Eesti Panga tuleb suurendada elutähtsa teenuse osutajate ringi, uuendada neile kehtivaid nõudeid ning kindlustada nende toimepidevusplaanide kohasus. Ühtlasi kinnitasime kestliku investeerimise vahe-eesmärgiks aktsiaporfelli investeerin-gute süsinikumahukuse kaalutud keskmise vähendamise vähemalt 25% kolme aasta jooksul.

Prioriteet on suutlikkus täita põhiülesandeid ka kriisiolukorras

Eesti Panga ja teiste finantsturuosaliste suutlikkus täita oma põhiülesandeid kriisio-lukordades on viimastel aastatel muutunud üha olulisemaks. Seda nii kriisiolukorras elu-tähtsate teenuste – makseteenuse ja sularaharingluse – toimepidevuse korraldamisel, panganduskriisis likviidsusabi pakkumisel kui ka keskpanga enda finantsilise sõltu-matuse ja usaldusväärsuse tagamisel. Talitluspidevuse juhtimine on osa Eesti Panga riskijuhtimise süsteemist. Selle eesmärk on tagada keskpanga toimimine nii, et selle tegevus ja eesmärkide saavutamine on katkematud ja võimaliku kriisi mõju pangale minimaalne.

Valmisoleku analüüsimiseks korraldati 2023. aastal neli õppust sularaharingluse ja mak-seteenuse toimepidevuse testimiseks ning 32 pangasisest testi, millega pandi proovile Eesti Panga protsesside talitluspidevus. Samuti vaadati üle ja kaasajastati Eesti Panga talitlus- ja toimepidevuse juhtimise raamistik. Koos kommertspankade ja koostöö-partneritega parandati ka 2023. aastal valmisolekut nii tsiviil- kui ka riigikaitsekriisideks (vt ka „Sularaharingluse toimepidevus“ lk 35 ja „Kriisiks valmistunime“ lk 41).

Eraldi tähelepanu pöörab Eesti Pank küberkerksuse parandamisele, et tagada kesk-panga jätkusuutlik toimimine ka küberrünnakute puhul. Kus võimalik, kasutatakse aina rohkem teenusepõhiseid pilvelahendusi.

22. septembril, kui mitmel pool üle Eesti tähistati rahvusvahelist autovaba päeva, oli Eesti Panga parklas näha vähe sõidukeid, kuid see-eest rohkesti jalgrattaid. Foto: Eesti Pank

Kestliku arengu põhimõtted lõimiti veelgi rohkem keskpanga tegevusse

Keskpanga kestliku arengu ja vastutustundlikkusega seotud tegevused on Eesti Panga strateegia üks arendusülesandeid. 2023. aastalgi lõimiti neid teemasid Eesti Panga igapäevasesse tegevusse kogu organisatsioonis ja osakondade vastutusalades. Keskkonna- ja kliimakomisjon jätkas oma tegevusega juhatuse toetamist.

Eesti Panga kodulehele lisati rubriik, kus kirjeldatakse keskpanga tähtsamaid tegevusi kestlikkuse vallas. Keskpank analüüsib ja avaldab kliimamuutustest ning kliimapolitika eesmärkidest tulenevate muutuste ja riskide mõju majanduskeskkonnale, finantsstabiilsusele, majanduse rahastamisele ja konkurentsivõimele, samuti rahapoliitikale ja reservide investeerimisele. Kestliku organisatsioonina on Eesti Panga jaoks oluline vähendada iseenda tegevuse keskkonnamõju ning võtta arvesse sotsiaalseid ja vastutustundlikke juhtimiskriteeriumeid. Lisaks otsime võimalusi, kuidas vähendada sularaha keskkonnamõju.

Peamised tegevussuunad on järgmised:

1. Iga Eesti Panga töötaja on kursis kliima- ja keskkonnateemadega vähemalt ulatuses, mis haakub tema tööülesannetega. Nii nagu varem, toimusid ka 2023. aasta jooksul Eesti Panga töötajatele mõeldud regulaarsed keskkonnaseminarid, kuhu kutsuti majaväliseid esinejaid. Teadlikkust parandati nii üldharivatel teemadel kui ka ametkondlikel kohtumistel (näiteks USA inflatsiooni vähendamise seadusest). Töötajatele pakuti eneseharimiseks koostöökogudes osalemise kaudu omandasid töötajad rohkem eksperditeadmisi ja said neid ka praktikas rakendada.
2. Eesti Pank järgib rohelise kontori põhimõtteid. 2023. aastal jätkus rohelise kontori töögrupi ja majasiseste ekspertide töö, mille eesmärk on saavutada keskkonnajuhtimise süsteemi algtasemest järgmine tase. Eesmärgi

saavutamist hinnatakse 2025. aastal. Keskkonnasõbralikuma töökeskkonna huvides oli suvekuudel sisehoovis avatud rohenurk-puhkeala, mis leidis tunnustust ka keskpanga aasta teo konkursil. Rahvusvahelist auto-vaba päeva tähistati alternatiivsete liikumisviiside tutvustusega ja maailmakoristuspäeval osalenud kolleegidelt oodati fotojäädvustusi. Teadlikkust taaskasutuse võimalustest ja ringmajanduse toimimisest aitas suurendada Uuskasutuskeskuse kogumiskastide kampaania panga kvartalis.

3. Eesti Pank vähendab järjepidevalt oma tegevuste süsinikujalajälge vastavalt keskkonnategevuskavale. Välise partneri Sustinere OÜ toel hinnati Eesti Panga ja finantsinspektsiooni 2022. aasta süsinikujalajälje suurust rahvusvaheliselt tunnustatud kasvuhoonegaaside protokoll (*Greenhouse Gas Protocol*) alusel. Süsinikujalajälje analüüsi on hõlmatud sularaha ja meene-toodete tellimine ja kontoritegevus mõjualade 1–3 ulatuses¹¹. Et keskkonnategevus oleks senisest veelgi tulemuslikum, uuendas keskpank energiatarbimise vähendamise, energiatõhususe suurendamise ja säästlikuma tarbijakäitumise eesmärgi. 2023. aastal kasutati kesklinna kvartalis ainult taastuvatest energiaallikatest pärinevat elektrienergiat ning lisaks paigaldati büroohoone katusele väikese võimsusega päikesejaam, mis võimaldab kohapeal elektrit toota. Samuti alustati pangakvartali sisevalgustuse rekonstrueerimisega, mille käigus asendatakse vanema põlvkonna valgustid LED-tehnoloogial põhinevate valgustitega. Tarneahelate jalajälje vähendamiseks valmisid aasta jooksul ürituste korraldamise ning meenete ja trükiste tellimise põhimõtted, mis toetavad keskkonnahoidlikku lähenemist. Kontoritegevuses valmistati ette üleminek kestlikule printimislahendusele: teenus koondatakse kesksesse printimisjaamadesse. Alustati ettevalmistusi ühtsete põhimõtete väljatöötamiseks riigihangete keskkonnahoidlikuks korraldamiseks.
4. Eesti Pank aitas 2023. aastal kaasa müntide taasringluse parandamisele ja nende tootmisega kaasneva keskkonnamõju vähendamisele. Mündiringluse paremaks toimimiseks ning keskkonnamõju vähendamiseks algatati koostöös Omnivaga mündikorjekampaania ja jätkusid ettevalmistused ümardamisreeglite kehtestamiseks (vt lähemalt "[Mündivahetuse pilootprojekt](#)" lk 31).
5. Eesti Pank jätkab investeerimisstrateegia kohandamist nii, et see oleks lisaks keskpanga mandaadist lähtuvaid üldisi investeerimispõhimõtteid silmas pidades vastavuses eesmärgiga saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalne portfelli. Jätkusuutliku ja vastutustundliku investeerimise printsiipe järgides taotleme nii oma portfellis olevate investeeringute süsinikujalajälje vähendamist kui ka roheüleminekust tulenevate ja kliimalahendustele suunatud investeeringute rahastamist. Põhjalikumalt saab Eesti Panga kliimaga seotud investeerimistegevusest lugeda eraldiseisvast aruandest, mis ilmub 2024. aasta kevadel.

ORGANISATSIOONI VÄÄRTUSED JA TÖÖTAJATE ARENDAMINE

Eesti Pank jätkas 2022. aastal uuendatud organisatsiooniliste väärtuste kinnistamist erinevate tegevustega ning kirjeldas konkreetseid käitumisi, mis aitavad neid väärtuseid järgida. Selleks, et viia ellu Eesti Panga visiooni olla tõhus ja uuendusmeelne organisatsioon, jätkati tööd oodatavate tulemuste, eesmärkide ja mõõdikute paremaks kirjeldamiseks ning plaanimis- ja aruandlussüsteemi elementide senisest paremaks seostamiseks.

11 Mõjuala 1 – otsesed emissioonid, mõjuala 2 – kaudsed emissioonid, mõjuala 3 – tarneahelast tulenevad emissioonid. Vt lähemalt keskpanga süsiniku jalajälje raportist https://haldus.eestipank.ee/sites/default/files/2023-11/ep-susniku-jalajalg-2022_sustinere-luhiport.pdf.

Eesti Pank järgib võrdse kohtlemise, mitmekesisuse ja kaasamise põhimõtteid

Et täita Euroopa Keskpankade Süsteemi ja ühtse järelevalvemehhanismi võrdse kohtlemise, mitmekesisuse ja kaasamise hartaga ühinedes võetud kohustusi, jätkati Eesti Pangas võrdse kohtlemise, mitmekesisuse ja kaasamise analüüsi ja töötajate teadlikkuse parandamist. Töötajaskonna soolise paiknemise analüüs näitab, et kogu töötajaskonnast 60% on naised ja 40% mehed, kuid juhtide hulgas (juhatas, osakonnajuhatajad ja allosakonnajuhatajad) on olukord vastupidine: naisi oli 31. detsembri 2023 seisuga 39% ja mehi 61%. Üks levinumaid diskrimineerimise mõõdikuid on sooline palgalõhe. Eesti Pangas on see 0,7%. Kui arvesse võtta ametikohtade erinevusi, siis soolist palgalõhet Eesti Pangas ei ole.

Juba alates 2014. aastast on Eesti Pangas kasutusel vihjeliin, mis võimaldab töötajatel konfidentsiaalselt või anonüümselt teada anda võimalikest ametialase käitumisjuhendiga, aga ka tööga või töökeskkonnaga seotud probleemidest, rikkumistest ja riskide realiseerumisest, millest teavitamine tavapäraste kanalite kaudu pole erinevatel põhjustel võimalik. Eesti Panga eesmärk on 2024. aastal vihjeliinile laekuvate teemade ringi laiendada, lisades sinna ka võrdse kohtlemise teemad, nagu diskrimineerimine, kius ja ahistamine.

Selleks, et senisest paremini plaanida järgmisi tegevusi, korraldati 2023. aastal töötajate hulgas võrdse kohtlemise ja mitmekesisuse küsitlus. Suuri kitsaskohti õnneks ei tuvastatud, kuid tööd on vaja teha inimeste teadlikkuse tõstmisega, et nad oskaksid nii võimalikke diskrimineerimisjuhtumeid ära tunda kui ka vajadust mööda neisse sekkuda. Tulemuste tutvustamist kasutati selleks, et parandada töötajate teadlikkust võrdse kohtlemise olulisusest. Vaadati üle pangasisesed õigusaktid võrdse kohtlemise seisukohast ning juhatus kinnitas võrdse kohtlemise põhimõtteid ja tegevuskava. Võrdse kohtlemise põhimõtete eesmärk on tagada Eesti Panga töötajatele võrdsete võimalustega töökeskkond. Selleks tagab pank võrdsed võimalused ja toetava töökeskkonna, suurendab töötajate teadlikkust ja järgib võrdse kohtlemise põhimõtteid avalikus suhtluses.

Eesti Panga asjaajamisteenistuse juhataja Pille Vestung, finantsosakonna juhataja Helen Riitsaar ja kinnisvara all-osakonna juhataja Peeter Kulasalü täiendavad ennast strateegia- ja teenusedisaini koolitusel. Foto: Eesti Pank

Eesti Pank seadis sihiks, et:

- hoidutakse mis tahes vormis diskrimineerimisest
- keskpanga töötajad oskavad diskrimineerimist ära tunda ja julgevad sel puhul tegutseda
- töötajate mitmekesisust rakendatakse parema töötulemuse saavutamiseks
- keskpangas on valdav kaasamiskultuur: töö ja suhtlus põhinevad vastastikusel austusel, väärtustamisel ja võrdsetel võimalustel

Eesti Puuetega Inimeste Koda viis Eesti Panga kvartalis läbi ligipääsetavuse auditi ja andis hulgaliselt soovitusi, kuidas kohandada töökeskkond sobilikuks ka puuetega inimestele. Koostamisel on täpsem tegevuskava pangakvartali ligipääsetavuse parandamiseks, võttes arvesse nii muinsuskaitselisi kui ka turvalisusnõudeid.

Koolituspäevi oli ühe töötaja kohta keskmiselt viis

Et 2023. aastal oli endiselt tähtsal kohal küberturvalisuse teema, siis jätkati töötajate küberhügieeniteadmiste täiendamist. Kõik infosüsteemi kasutajad läbisid küberhügieeni koolituse ja tegid testi. Koolituste märksõnad olid ka kriisijuhtimine, visuaalne kommunikatsioon, keskkonnateadlikkus, eetiline käitumine ja väärtused. Mahukaim koolitus- ja arendusprogramm oli strateegia- ja teenusedisaini arenguprogramm, mis õpetas koosloome meetodil panga protsesse disainima teenusedisaini tööriistu kasutades. 2023. aastal oli koolituspäevi ühe töötaja kohta keskmiselt viis.

Toetamaks uute töötajate sisseelamist ja kohanemist organisatsioonikultuuriga, loodi nn semuprogramm ja süsteemsem lähenemine sisseelamisaja vestlustele.

2023. aasta alguses võeti töötajatega peetavate vestluste jaoks kasutusele tarkvaraline vestlusmoodul. Sellesse viidi üle juba ennegi kasutusel olnud aastavestlused ning lisati sisseelamisvestlus ja katseaja lõpuvestlus, mille jaoks varem eraldi vorme ei olnud.

Terviseedendus ja terviseeadlikkuse suurendamine on keskpangas olnud tähelepanu all juba pikemat aega. 2023. aastast alates aga on tervisekuudest kujunenud igakuised „terviseampsud“ ehk ettevõtmised, mis hoiavad terviseemasid fookuses aasta ringi – näiteks mõne spordiala proovitrenn, vähiennetusuuring mammograafiabussis, vaimse tervise loeng, ühtekuuluvustunnet toetavad ühised vereloovutuskäigud, linna-orienteerumine jms. Eesti Panga töötajad hääletasid terviseampsude projekti „Aasta koostöö 2023“ laureaadiks.

Kui 2022. aastal alustas Eesti Pank koostööd e-õppe platvormiga Coursera, siis 2023. aastal võeti kasutusele ka õppe- ja arenguplatvorm EUREKA, mis koondab ühte keskkonda keskpankade süsteemiülesed koolitus- ja arendustegevused. Sealt leiavad töötajad koolitusi ja arenguprogramme ning õpirände- ja töötamisvõimalusi.

Semuprogrammi eesmärk on pakkuda tuge uutele kolleegidele

Semuprogrammi sünni taga on soov senisest enam rakendada staažikamate kolleegide teadmisi ja kogemusi Eesti Pangas töötamisest ning pakkuda sellega tuge uutele kolleegidele. Seega on tegu kõigile kasuliku programmiga: see aitab uusi tulijaid ning samal ajal pakub vanematele olijatele võimalusi end arendada oma teadmisi, oskusi ja kogemusi jagades. Laiemas vaates teenib aga see ka suuremat eesmärki hoida Eesti Panga organisatsioonikultuuri ja ühist väärtusruumi.

Semuprogramm aitab uutel kolleegidel tunda end teretulnuna ja teha Eesti Panka sisseelamine sujuvamaks. Uus töötaja saab endale toeks kolleegi teisest

osakonnast (hellitavalt nimetame teda semuks), kes aitab värskel kaastöötajal oma küsimustele vastuseid leida. Semu aitab uut kolleegi igapäevaste praktiliste teemadega, jagab kogemusi ja selgitab, kust midagi leida. Semu roll on tutvustada ka panga organisatsioonikultuuri ja traditsioone, samuti kaasata uut kolleegi algatustesse ja üritustele. See aitab uuel töötajal ehitada tööalast suhtevõrgustikku ja luua sotsiaalseid kontakte teiste kolleegidega. Kuna tööle asudes on uut infot väga palju ja osa sellest ei pruugi olla sel hetkel aktuaalne (nt jõulupeo kombed, kui kolleeg asub tööle jaanipäeval), on semu keegi, kellelt asju üle küsida või kellega panga elu-olu põhjalikumalt arutada.

Semu toel sujub sisse elamine hõlpsamini kui üksi uurides ja õppides, samuti tekib kiiremini enesekindlus ja rahulolu ning ühtsustunne.

SPORDI- JA KULTUURITEGEVUS

Tööheaolu suurendamiseks on Eesti Pank igati soodustanud töötajate sportlikke eluviise ning laulu- ja tantsuharrastust. Sporditegevust koordineerib juba 1996. aastast tegutsenud spordiklubi; samast aastast tegutsenud Eesti Panga kammerkoori ja 2011. aastal asutatud rahvatantsurühma ühendab panga kultuuriklubi.

2023. aasta lõpu seisuga oli spordiklubil 263 liiget, neist 201 Eesti Pangast ja 62 finantsinspeksioonist, ning kultuuriklubil 45 liiget, kellest 29 tegelesid koorilaulu ja 20 tantsuharrastusega. Klubisse kuulumine võimaldab töötajal olla paremini kursis klubide korraldatud ettevõtmistega, osaleda ühisüritustel ja esindada Eesti Panka nii asustevahelistel ja rahvaspordivõistlustel Eestis kui ka rahvusvahelistel Euroopa keskpankade võistlustel ning koori- ja tantsufestivalidel.

Kultuuriklubi rahvatantsurühm loob meeleolu Eesti Panga jõuluhommikul. Foto: Eesti Pank

Pärast koroonaaastaid sai 2023. aastal jälle korraldada suuremas mahus ühistegevusi. Toimused tavapärasel kevad- ja sügis-bowling'u- ning kettagolfiturniirid, regulaarselt toimused kooriproovid, tantsutunnid ja rühmatreeningud. Suuremad pangasisesed üritused olid traditsioonilised tali- ja suvespordipäevad, sügislaad ning vastlapäeva tähistamine, lisaks korraldati väiksemaid teemaüritusi.

PERSONALIÜLEVAADE

31. detsembri 2023 seisuga oli Eesti Pangas 229 töötajat ja kolm juhatuse liiget. Tööleping oli peatatud kaheksa töötajaga, kellest kolm viibis lapsehoolduspuhkusel.

2023. aastal töötas Rahvusvahelises Valuutafondis üks töötaja ja Euroopa Keskpangas neli töötajat. Üks töötaja stažeerib Itaalia keskpangas.

Osakoormusega töötas Eesti Pangas 16 inimest. 2023. aasta jooksul töötas pangas neli praktikanti.

Personali koguvoolavus 2023. aastal oli 5,5%. Voolavus on jäänud samale tasemele kui 2022. aastal.

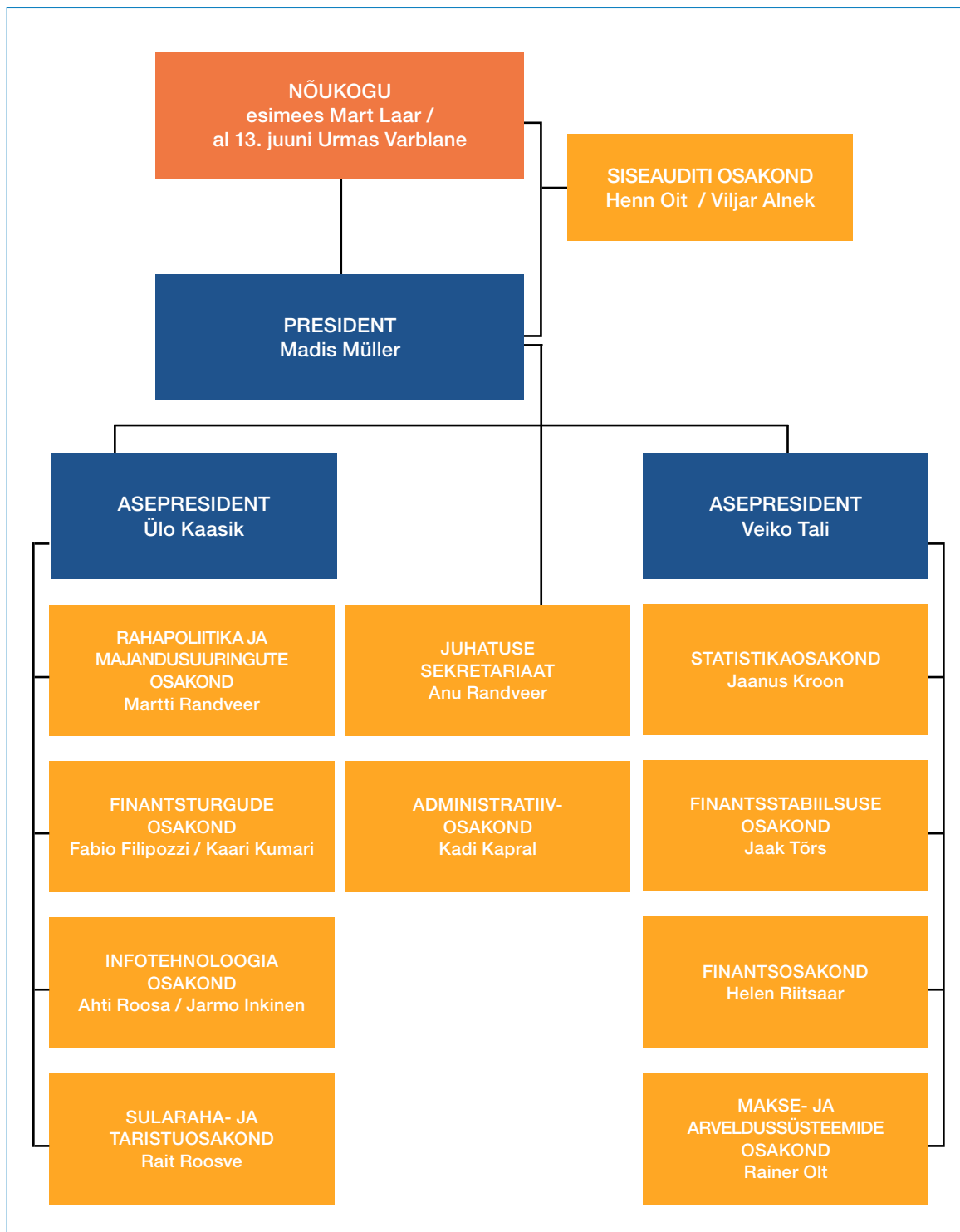
Eesti Panga töötajate keskmine vanus on 48 aastat, keskmine tööstaaž 14 aastat. Keskpanga töötajatest 40% on mehed ja 60% naised. Töötajatest 84% on kõrgharidusega, neist 6,6% doktorikraadiga.

Vanuseliselt jagunesid töötajad järgmiselt:

- 20–30 aastat: 3,9%
- 31–40 aastat: 17,7%
- 41–50 aastat: 38,8%
- 51–60 aastat: 25,4%
- üle 61 aasta: 14,2%

2023. aastal võeti Eesti Pangas kasutusele kaks uut personalitarkvara: värbamise tarkvara Teamtailor (värbamise haldamise ja karjäärilehe teenus) ja personali- ja palgaarvestustarkvara (personaliarvestus, palgaarvestus ja iseteenindusportaal).

Eesti Panga organisatsiooniskeem 2023

EESTI PANGA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE 31. DETSEMBRIL 2023 LÕPPENUD MAJANDUSAASTA KOHTA

EESTI PANGA FINANTSSEISUNDI ÜLEVAADE

KAPITAL JA RESERVID

Eesti Panga kapitali ja reservide maht oli 2023. aasta 31. detsembri seisuga 485,8 miljonit eurot. Üksikasjalik teave Eesti Panga kapitali ja reservide kohta on esitatud bilansi lisas kirjel 31 „Kapital ja reservid”.

ERALDIS FINANTSRIISKIDE KATTEKS

Võttes arvesse riskihinnanguid on Eesti Pank alates 2012. aastast teinud eraldisi finantsriskide katteks. Eraldise suurust ja jätkuvat vajalikkust hinnatakse igal aastal, võttes arvesse mitmeid tegureid. Riskihinnang põhineb riski kandvate varade riskiväärtuste arvutustel, mis omakorda arvestab riski kandvate varade hulka, jooksva majandusaasta vältel realiseerunud riskide ulatust ning eelolevaks aastaks prognoositavat tulemust. 2022. aasta 31. detsembri seisuga ulatus finantsriskide katteks ette nähtud eraldis 3,6 miljoni euroni. Pank suurendas 2023. aastal riskieraldist 87,2 miljoni euro võrra ning seisuga 31.12.2023 kasvas eraldise summa 90,8 miljoni euroni. Vaata ka bilansi lisa kirje 29 „Eraldised”.

ERALDIS EESTI KROONIDE VAHETAMISE KOHUSTUSE TÄITMISEKS

Euro kasutuselevõtust on möödunud 12 aastat ja seniajani on ringlusest tagasi tulemata ligi 43,6 miljoni euro väärtuses Eesti kroone. Suure tõenäosusega tulevikus kõiki emiteeritud kroone eurodeks ei vahetata, kuna osa neist on hävinenud, osa aga jäetud mälestuseks. Seetõttu moodustati 2016. aastal sihtotstarbeline eraldis summas 29,6 miljonit eurot. Eraldise arvelt rahastatakse tulevikus tehtavaid kroonide vahetusi eurode vastu. 2023. aastal kasutati eraldist Eesti kroonide tagastamise tõttu summas 165 516 eurot (2022. aastal 235 892 eurot). Alates eraldise moodustamisest 2016. aastal on Eesti kroone seitsme aasta jooksul tagastatud 2,1 miljoni euro väärtuses ehk 7% eraldisest. Eesti kroonide vahetuse summad on väikesed ja aasta-aastalt vähenevad. Tulenevalt eraldise kasutuse prognoosist otsustas juhatus vähendada 31.12.2023 Eesti kroonide vahetamise kohustuse eraldist 90% võrra ja kanda tulusse 24,8 miljonit eurot, mille tulemusena kahanes eraldis Eesti kroonide vahetamise kohustuse täitmiseks 2,8 miljoni euroni. Vaata ka bilansi lisa kirje 29 „Eraldised”.

ÜMBERHINDLUSKONTOD

Kulla, valuuta ja väärtpaberitega seotud realiseerimata kasumit ei kajastata tulude-kulude aruandes tuluna ning see kantakse ümberhindluskontodele Eesti Panga bilansi kohustuste poolel. Neil kontodel olevaid varasid kasutatakse selleks, et vähendada hindade ja/või vahetuskursside edasise ebasoodsa arengu mõju panga finantstulemusele. Seega saab selliste finantspuhvrile abil tugevdada panga võimet finantsriskidele vastu panna. Kulla, valuuta ja väärtpaberite ümberhindluskontode kogusumma oli 2023. aasta detsembri lõpu seisuga 82,7 miljonit eurot (2022. aastal 20,2 miljonit eurot). Vaata lähemalt arvestuspõhimõtteid käsitlevat lisa ning bilansi lisa kirjet 30 „Ümberhindluskontod”.

2023. AASTA FINANTSTULEMUS

2023. aastal ja 2022. aastal oli Eesti Panga puhaskasum 0 eurot.

2023. aasta puhas intressitulu oli -204,8 miljonit eurot (2022. aastal 0,8 miljonit eurot). Intressikulud suurenesid peamiselt pankade üleõhoiustele makstava intressi olulise tõusu tõttu. 2023. aastal oli investeerimisportfelli tootlus positiivne. Tulemusse panustasid positiivselt nii aktsia- kui võlakirjaportfell. Madalamad intressid aitasid kaasa aktsia- ja võlakirjahindade tõusule. Eesti Pank sai 2023. aastal monetaartulu jaotusest netotulemina 287,3 miljoni euro ulatuses tulu (2022. aastal 30,5 miljonit eurot). Aktsiatelt ja osalustelt saadi tulu summas 12,8 miljonit eurot (2022. aastal 4,6 miljonit eurot), sh dividende investeringutelt summas 9,8 miljonit eurot (2022. aastal 3,5 miljonit eurot). Vaata lähemalt tulude-kulude aruande lisa kirje 35 „Tulu aktsiatelt ja osalustelt”.

Eesti Panga põhitegevuskulud kokku (sh amortisatsioon) kasvasid 25 miljonilt eurolt 2022. aastal 25,6 miljoni euroni 2023. aastal. Suuremad kulutused tehti töötasudele ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale.

RISKID

Eesti Pangas on juurutatud riskide juhtimise süsteem, mis hõlmab kõiki panga protsesse ja võimaldab käsitleda erinevaid riske ühes raamistikus. Riskijuhtimise eesmärk on vähendada juhuslike sündmuste kahjulikku mõju panga eesmärkide saavutamisele. Selleks on riskijuhtimine integreeritud muu hulgas investeerimise, planeerimise, eelarvestamise ja juhtimisaruandluse protsessidesse.

Riskide aruandlus ja analüüs näitavad, et väliskeskkonnast tulenevad riskid on jätkuvalt suured. Panga hinnangul kriitiliste protsesside võimalike katkestuste mõju vähendamiseks ja tegevuse jätkuvuse tagamiseks on koostatud talitluspidevuse plaanid. Välisaudiitorid hindavad korrapäraselt panga riskijuhtimise korraldust.

Eesti Panga jätkuvalt suured finantsriskid tulenevad peamiselt suurest bilansimahust seoses varaostukava ja pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorralise varaostukava raames tehtud väärtpaberistudega ning finantsturgude suurest volatiilsusest.

Eesti Panga finantsriskide hindamiseks kasutatakse nii riskiväärtuse (ingl *value at risk*) kui ka eeldatava puudujäägi (ingl *expected shortfall*) riskihinnanguid. Täiendavate riskimõõdikute kasutamise vajaduse tingis oluliselt suurenenud bilansimaht ja muutustega kaasnevad riskid.

Eesti Panga varad on mõjutatud erinevatest riskidest, nagu turu-, krediidi- ja likviidsusrisk. Riske hallatakse pidevalt, seades investeringutele erinevaid riskilimiite ning tõhustades ettevaatusabinõusid (näiteks rakendades nelja silma printsiipi, hoides lahus otsustus- ja kontrollifunktsioonid jne).

Mitterahapoliitiliste investeringute riske mõõdetakse võimaluse korral riskiväärtusega. Eesti Panga juhatuse kinnitatud normportfell määrab Eesti Panga investeringute üldise riskitaluvuse. Praegu koosneb normportfell võlakirjadest ning fondiinvesteringutest. Juhatuse määrab normportfelliga ka aktsepteeritava valuutariski suuruse. Võlakirjaportfelli valuutarisk on osaliselt maandatud valuuta forvardtehingutega. Riske, mida ei mõõdetata riskiväärtusega, piiratakse koguseliselt või mõne muu parameetri abil. Tehingu osapoolte riski hallatakse erinevate lepingute sõlmimisega. Investeeringuvara haldamisel lubatud finantsinstrumentide nimekirja kinnitab Eesti Panga president. Lubatud riskide piiridesse mahtumist kontrollib riskihalduse allosakond.

Lisaks reservihaldusest tulenevatele riskidele sõltuvad Eesti Panga varad ka rahapoliitiliste tehingute riskidest. Rahapoliitiliste tehingute haldamise riskiraamistik töötatakse välja ühiselt Euroopa Keskpankade Süsteemi riskijuhtimise komitees, mille liikmed on euroala riikide keskpankade, sh Eesti Panga esindajad. Raamistik näeb näiteks ette tingimused tehingu osapooltele, rahapoliitiliste operatsioonide tagatiseks toodavatele varadele, ostukavade raames ostetavatele finantsinstrumentidele jms. Kooskõlas EKPSi ja EKP põhikirja artikliga 32.4 peavad eurosüsteemi riikide keskpangad rahapoliitiliste operatsioonide ning väärtpaberituruprogrammi ja laiendatud varaostukava raames (v.a valitsuste võlakirjad) hoitavate väärtpaberite realiseeruvaid kahjumeid täies ulatuses jagama proportsionaalselt EKP kapitali sissemakstud osadega.¹²

¹² EKPSi ja EKP põhikirja artikli 29 kohaselt märgivad liikmesriikide keskpangad vastavalt kapitalivõtmele oma osa EKP kapitalis. Kapitalivõtme arvestamisel võetakse võrdses osas arvesse liikmesriikide osa Euroopa Liidu elanikkonnas ja sisemajanduse koguproduktis. Osakaalu korrigeeritakse iga viie aasta järel või siis, kui muutub EKPSi kuuluvate riikide keskpankade koosseis. Kuna euroalavälised liikmesriigid ei oma õigust kapitalivõtme alusel jaotatavale EKP kasumile ja kahjumile, on Eesti Panga osalus EKP riskide jagamises alates 2023. aasta 1. jaanuarist 0,2794%.

JUHATUSE KINNITUS 31. DETSEMBRIL 2023 LÖPPENUD MAJANDUSAASTA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANDELE

Juhatus kinnitab, et vastutab Eesti Panga 31. detsembril 2023 lõppenud majandusaasta raamatupidamise aastaaruande koostamise eest.

Eesti Panga raamatupidamise aastaaruanne on koostatud Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja artikli 26.4 alusel kehtestatud eeskirjade kohaselt kooskõlas Euroopa Keskpanga nõukogu 3. novembri 2016. aasta suunisega (EKP/2016/34) raamatupidamise ja finantsaruandluse õigusraamistiku kohta Euroopa Keskpankade Süsteemis (uuesti sõnastatud)¹³ ning Eesti Panga seadusega. Osades, mida EKP suunised ei reguleeri, on lähtutud Eesti finantsaruandluse standardi nõuetest. Raamatupidamise aastaaruanne kajastab õigesti ja õiglaselt Eesti Panga vara, kohustusi, kapitali ning majandustegevuse tulemust.

Raamatupidamise aastaaruande koostamine eelmises lõigus kirjeldatud nõuete kohaselt eeldab juhatuselt hinnanguid, mis mõjutavad Eesti Panga varasid ja kohustusi aruande kuupäeva seisuga ning tulusid ja kulusid aruandeperioodil. Need hinnangud põhinevad kättesaadaval info Eesti Panga seisundi ning kavatsuste ja riskide kohta raamatupidamise aastaaruande koostamispäeva seisuga. Raamatupidamise aastaaruandes kajastatud majandustehingute lõplikud tulemused võivad erineda juhatuse antud hinnangutest.

Raamatupidamise aastaaruande on 14. märtsil 2024 digitaalselt allkirjastanud kõik sellel päeval juhatusse kuulunud liikmed.

Madis Müller	Eesti Panga president, juhatuse esimees
Ülo Kaasik	Eesti Panga asepresident, juhatuse liige
Veiko Tali	Eesti Panga asepresident, juhatuse liige

¹³ EKP 3. novembri 2016. aasta suunis (EKP/2016/34) raamatupidamise ja finantsaruandluse õigusraamistiku kohta Euroopa Keskpankade Süsteemis (uuesti sõnastatud) (ELT L 347, 20.12.2016, lk 37).

BILANSS SEISUGA 31. DETSEMBER 2023

tuhandetes eurodes			
	Kirje	31.12.2023	31.12.2022
VARAD			
Kuld ja nõuded kullas	1	15 410	14 075
Nõuded välisvääringus euroalaväliste residentide vastu		2 328 556	2 059 880
Nõuded Rahvusvahelise Valuutafondi vastu	2	483 616	448 313
Pankade saldod, väärtpaberinvesteeringud ja muud välisvarad	3	1 844 940	1 611 567
Nõuded välisvääringus euroala residentide vastu	4	143 920	179 144
Nõuded eurodes euroalaväliste residentide vastu	5	267 692	170 026
Rahapoliitiliste operatsioonidega seotud laenud eurodes euroala krediidiasutustele	6	0	150 000
Muud nõuded eurodes euroala krediidiasutuste vastu	7	240	272
Euroala residentide väärtpaberid eurodes		10 456 842	10 987 780
Rahapoliitika eesmärgil hoitavad väärtpaberid	8	10 456 842	10 987 780
Eurosüsteemisesed nõuded		1 143 419	1 213 844
Kapitaliosalus Euroopa Keskpangas	9	95 252	95 252
Välisvaluutareservide ülekandmisega samaväärsed nõuded	10	113 648	113 648
Netonõuded seoses europangatähtede jaotamisega eurosüsteemis	11	858 769	1 004 944
Muud eurosüsteemisesed nõuded (neto)	12	75 750	0
Muud varad		112 070	122 319
Materiaalne ja immateriaalne põhivara	13	13 830	14 004
Muud finantsvarad	14	234	234
Bilansiväliste instrumentide ümberhindlusest tulenevad erinevused	15	0	145
Viitlaekumised ja ettemakstud kulud	16	88 767	70 941
Mitmesugused muud varad	17	9 239	36 995
VARAD KOKKU		14 468 149	14 897 341

Märkus. Bilansi lisa tabelites esitatud vahe- ja kogusummad ei pruugi ümardamise tõttu ühtida kõikide arvude summaga.

Selgitused lk 80–100 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

tuhandetes eurodes

	Kirje	31.12.2023	31.12.2022
KOHUSTUSED			
Ringluses olevad pangatähed	18	4 027 773	4 071 565
Rahapoliitiliste operatsioonidega seotud kohustused eurodes euroala krediidasutuste vastu		8 793 139	7 429 207
Arvelduskontod (sh kohustusliku reservi katmiseks)	19	398 529	487 221
Hoiustamise püsivõimalus	20	8 394 611	6 941 986
Muud kohustused eurodes euroala krediidasutuste vastu	21	95 004	85 005
Kohustused eurodes teiste euroala residentide vastu	22	191 569	477 632
Valitsussektor		170 443	454 712
Muud kohustused		21 125	22 920
Kohustused eurodes euroalaväliste residentide vastu	23	24	25
Kohustused välisvääringus euroala residentide vastu	24	205 056	274 965
Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikute (SDR) vastaskirje	25	359 172	369 808
Eurosüsteemisesed kohustused		0	1 516 299
Muud eurosüsteemisesed kohustused (neto)	26	0	1 516 299
Muud kohustused		134 285	135 593
Bilansiväliste instrumentide ümberhindlusest tulenevad erinevused	15	6 191	7 228
Viitvõlad ja ettemakstud tulud	27	41 643	34 626
Mitmesugused muud kohustused	28	86 452	93 739
Eraldised	29	93 700	31 258
Ümberhindluskontod	30	82 668	20 224
Kapital ja reservid	31	485 759	485 759
Kapital		271 445	271 445
Reservid		214 314	214 314
Aruandeaasta kasum		0	0
KOHUSTUSED KOKKU		14 468 149	14 897 341

Märkus. Bilansi lisa tabelites esitatud vahe- ja kogusummad ei pruugi ümardamise tõttu ühtida kõikide arvude summaga.

Selgitused lk 80–100 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

2023. AASTA TULUDE-KULUDE ARUANNE

tuhandetes eurodes			
	Kirje	2023	2022
Intressitulu		355 071	303 106
Intressikulu		-559 918	-302 312
Puhas intressitulu	32	-204 847	794
Realiseeritud kasum finantstehingutest		-2 496	-13 908
Finantsvarade allahindlused		-6 912	-99 991
Eraldised finantsriskide katmiseks		-87 245	100 016
Finantstehingute, allahindluste ja riskieraldiste puhastulem	33	-96 654	-13 883
Tulu tehingutasudest ja muudest tasudest		393	643
Kulu tehingutasudest ja muudest tasudest		-90	-59
Puhastulu tehingutasudest ja muudest tasudest	34	303	584
Tulu aktsiatelt ja osalustelt	35	12 837	4 553
Monetaartulu puhastulem	36	287 340	30 463
Muud tulud ja kulud	37	26 660	2 471
Puhastulu kokku		25 640	24 981
Personalikulu	38	-13 996	-12 346
Halduskulu	39	-7 816	-7 292
Materiaalse ja immateriaalse põhivara kulum	13	-1 623	-1 775
Pangatähtede tootmise teenused	40	-439	-939
Muud põhitegevuskulud	41	-1 766	-2 629
Põhitegevuskulud		-25 640	-24 981
Aruandeaasta kasum		0	0

Märkus. Tulude-kulude aruande lisa tabelites esitatud vahe- ja kogusummad ei pruugi ümardamise tõttu ühtida kõikide arvude summaga.

Selgitused lk 80–100 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

EESTI PANGA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANDE LISAD

RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANDE KOOSTAMISEL KASUTATUD ARVESTUSPÕHIMÕTTED

ÜLDPÕHIMÕTTED

Eesti Panga (edaspidi pank) raamatupidamise aastaaruanne on koostatud Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja artikli 26.4 alusel kehtestatud eeskirjade kohaselt kooskõlas Euroopa Keskpanga nõukogu 3. novembri 2016. aasta suunisega (EKP/2016/34) raamatupidamise ja finantsaruandluse õigusraamistiku kohta Euroopa Keskpankade Süsteemis (uuesti sõnastatud)¹⁴ ning Eesti Panga seadusega. Osades, mida EKP suunised ei reguleeri, on lähtutud Eesti finantsaruandluse standardi nõuetest. Eesti finantsaruandluse standard on rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuse ja aruandluse põhimõtetele tuginev avalikkusele suunatud finantsaruandluse nõuete kogum, mille põhinõuded kehtestatakse Eesti Vabariigi raamatupidamise seadusega ja mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna juhendid.

Raamatupidamise aastaaruande koostamine eeldab juhatuse hinnanguid Eesti Panga varasid ja kohustusi ning aruandeperioodi tuluseid ja kulusid mõjutavate asjaolude kohta bilansikuupäeva seisuga. Need hinnangud põhinevad raamatupidamise aastaaruande koostamispäeva seisuga kättesaadaval teabel Eesti Panga seisundi ning kavatsuste ja riskide kohta.

Eesti Pank ei koosta rahavoogude aruannet, kuna Eesti Panga kui keskpanga rolli arvestades ei pakuks rahavoogude aruande avaldamine finantsaruande lugejatele olulist asjakohast teavet.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud tuhandetes eurodes, kui puudub viide mõnele teisele ühikule.

Bilansikirjed on rühmitatud residentsuse (euroala, mitteeuroala) ja valuuta (euro, muud valuutad) järgi. Eraldi ridadel tuuakse välja rahapoliitikaga seotud nõuded ja kohustused.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud soetusmaksumuse põhimõttest lähtudes, välja arvatud juhtudel, mida on lähemalt selgitatud järgnevates arvestuspõhimõtetes.

VARAD JA -KOHUSTUSED

Varad ja kohustused kajastatakse bilansis, kui on tõenäoline, et pank saab varast või kohustusest tulevikus majanduslikku kasu või kahju; peaaegu kõik varade ja kohustustega seotud riskid ning õigused on üle võetud; vara või kohustuse väärtust ja sellest tekkivat tulu või kulu saab usaldusväärselt mõõta.

FINANTSVARAD JA -KOHUSTUSED

Finantsvarad hõlmavad raha, lepingulist õigust saada teiselt poolelt raha või muud finantsvara, ja lepingulist õigust vahetada teise poolega finantsvara eelduslikult kasulikel tingimustel. Finantskohustused hõlmavad lepingulist kohustust tasuda teisele poolele raha või muu finantsvaraga või vahetada teise poolega finantsvara eelduslikult kahjulikel tingimustel.

Finantsvara võetakse algselt arvele soetusmaksumuses, mis on selle finantsvara eest makstud tasu õiglane väärtus. Finantskohustus võetakse algselt arvele soetusmaksumuses, mis on selle eest saadud tasu õiglane väärtus. Finantsvara ja -kohustust arvestatakse edaspidi selle tüübist tulenevalt turuväärtuses, soetusmaksumuses või korrigeeritud soetusmaksumuses. Turuväärtuse all mõistetakse summat, mille eest informeeritud, mitteseotud ning huvitatud pooled vahetavad varasid või arveldavad kohustusi. Turuväärtuses kajastatavat finantsvara hinnatakse ümber igal bilansipäeval.

Korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil kajastatav finantsvara hinnatakse alla, kui on tõenäoline, et selle kaetav väärtus on väiksem bilansilisest väärtusest. Olulise finantsvara väärtuse langust hinnatakse iga

¹⁴ EKP 3. novembri 2016. aasta suunis (EKP/2016/34) raamatupidamise ja finantsaruandluse õigusraamistiku kohta Euroopa Keskpankade Süsteemis (uuesti sõnastatud) (ELT L 347, 20.12.2016, lk 37).

objekti puhul eraldi. Väärtuse langust hinnatakse kogumina niisuguse finantsvara puhul, mis ei ole indivi-
duaalselt oluline ja mille korral ei ole otseselt teada, et selle väärtus on langenud. Finantsvara allahindlusi
kajastatakse aruandeperioodi tulude-kulude aruandes kuluna.

VÄLISVÄÄRINGUS TOIMUNUD TEHINGUTE KAJASTAMINE

Välisvääringus nomineeritud finantsinstrumentidega tehtud tehingud (v.a võlakirjatehingud) kajastatakse
tehingupäeval bilansivälistel kontodel. Arvelduspäeval pööratakse bilansivälised kanded ümber ja tehingud
kajastatakse bilansis. Välisvaluuta ost ja müük mõjutavad välisvaluuta netopositsiooni tehingupäeval ning
realiseeritud müügitulem arvutatakse samuti tehingupäeval. Välisvääringus nomineeritud finantsinstrumen-
tidelt kogunenud intress ning üle- või alakurss arvutatakse ja kirjendatakse iga päev. Need summad mõju-
tavad iga päev ka välisvaluuta positsiooni.

Välisvääringus nomineeritud varad ja kohustused konverteeritakse eurodeks bilansipäeval kehtiva EKP
vahetuskursi alusel. Tulud ja kulud konverteeritakse tehingu kajastamise päeval kehtiva EKP vahetuskursi
alusel. Bilansiliste ja bilansiväliste instrumentide ning välisvaluutavarade ja -kohustuste ümberhindlus toimub
vääringute kaupa.

Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) arvestusühik (SDR) määratakse valuutakorvi alusel. Eesti Pangale kuulu-
vate IMFi arvestusühikute ümberhindamiseks arvutati SDRi väärtus viie vääringu (USA dollar, euro, Jaapani
jeen, Suurbritannia nael ja Hiina renminbi) vahetuskursside kaalutud summana eurosse seisuga 29. det-
sember 2023.

2023. ja 2022. aasta 31. detsembril kasutati järgmisi valuutakursse:

	31.12.2023	31.12.2022
USD	1,1050	1,0666
GBP	0,86905	0,88693
JPY	156,33	140,66
CNY	7,8509	7,3582
SDR	0,822571	0,798913

KULD

Kulla väärtust hinnatakse aasta lõpu turuhinna alusel, eristamata hinna ja valuuta ümberhindluse erinevusi.
31. detsembril 2023 lõppenud aastal hinnati kulla väärtust sama aasta 29. detsembril kehtinud euro ja USA
dollari vahetuskursi põhjal arvutatud kullaunsi eurohinna alusel.

VÄÄRTPABERID

Rahapoliitilistel eesmärkidel hoitavad väärtpaberid

Rahapoliitilistel eesmärkidel hoitavaid väärtpabereid kajastatakse amortiseeritud soetusmaksumuses, mida
väärtuse languse korral korrigeeritakse.

Muud väärtpaberid

Turukõlblikke väärtpabereid (v.a rahapoliitilistel eesmärkidel hoitavad väärtpaberid) ja muid samalaadseid
varasid hinnatakse konkreetsete väärtpaberite kaupa bilansipäeval kehtinud keskmiste turuhindade või
asjakohase tulukõvera alusel. 31. detsembril 2023 lõppenud aasta puhul kasutati sama aasta 29. detsemb-
ril kehtinud keskmisi turuhindu.

TULUDE KAJASTAMINE

Tulud ja kulud on kajastatud tulude-kulude aruandes arvestusperioodi jooksul tekkepõhiselt, sõltumata raha
laekumisest või tasumisest. Välisvaluuta, kulla ja väärtpaberite müügist saadud realiseeritud kasum ja kah-
jum arvutatakse vastava vara keskmise hinna alusel ning kajastatakse tulude-kulude aruandes.

Realiseerimata kasumit ei kajastata tulude-kulude aruandes, vaid bilansis kirjel „Ümberhindluskontod”.

Realiseerimata kahjum kajastatakse aasta lõpu seisuga tulude-kulude aruandes kirjel „Finantsvarade

allahindlused”, kui see ületab vastaval ümberhindluskontol kajastatud eelnevate perioodide ümberhindluskasumit. Ühe valuuta-, väärtpaberi- ja kullapositsiooni realiseerimata kahjumit ei tasaarvestata teise valuuta-, väärtpaberi- ega kullapositsiooni realiseerimata kasumiga. Kui mis tahes valuuta-, väärtpaberi- või kullapositsiooni puhul tuvastatakse aasta lõpus realiseerimata kahjum, vähendatakse selle keskmist hinda, et see vastaks aasta lõpu vahetuskursile või turuhinnale.

Ostetud väärtpaberite üle- ja alakursid kajastatakse osana intressitulust ning amortiseeritakse igapäevaselt väärtpaberi eluea lõpuni.

Rahapoliitiliste operatsioonide intressitulud ja -kulud esitatakse netona bilansi(alam-)kirjete kaupa.

PÖÖRDTEHINGUD

Repotehingud ehk väärtpaberite müügi- ja tagasiostutehingud on kajastatud väärtpaberite tagatisel võetud laenuna, st väärtpaberid kajastatakse bilansis varana ning tagasiostusumma kohustusena.

Pöördrepotehingud ehk väärtpaberite ostu- ja tagasimüügitehingud on kajastatud väärtpaberite tagatisel antud laenuna. Pöördrepotehingute tagatiseks olevaid väärtpabereid ei kajastata panga bilansis.

INVESTEERINGUD AKTSIATESSE

Investeeringud aktsiatesse on kajastatud turuväärtuses, kui seda saab usaldusväärselt hinnata. Aktsiate turuväärtust ei saa usaldusväärselt hinnata, kui aktsiatega aktiivselt ei kaubelda ning puuduvad nende väärtuse usaldusväärse hindamise alternatiivsed meetodid. Kõnealusel juhul kajastatakse aktsiad soetusmaksumuses, mida väärtuse languse korral korrigeeritakse. Aktsiate müügitulu ja -kulu on kirjendatud tulude-kulude aruan- des pärast seda, kui kõik müügitingimused on täidetud. Dividenditulu on kajastatud perioodi tuluna.

PÕHIVARA

Põhivaraks peetakse varasid kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja maksumusega alates 10 000 eurost. Põhivara võetakse arvele soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast ja muudest põhivara kasutuselevõtuga otse- selt seotud väljaminekutest. Põhivarana on bilansis kajastatud maa, hooned, hoonete tehnosüsteemid, info- tehnoloogia riistvara, tarkvara ja muu pikaajalise kasutuseaga vara. Samuti kajastatakse põhivara hulgas ettemaksed põhivara eest.

Maa ja kunsti- ning kultuurivara soetusmaksumust ei amortiseerita. Lähtudes varade eeldatavast kasutuseast, arvestatakse ülejäänud põhivaralt kulumit lineaarsel meetodil allpool esitatud kulumimäärade kohaselt.

	2023
Hooned ja ehitised	3%
Hoonete tehnosüsteemid	10%
Riistvara	20%
Tarkvara, mootorsõidukid	15–50%
Muu põhivara	7–20%

Tarkvara kulumimäärade eristamise vajadus tuleneb kõrge soetusmaksumuse ja erineva kasuliku tööeaga rakendustarkvara kasutuselevõtust.

Hilisemad väljaminekud materiaalse põhivara objektile kajastatakse põhivarana, kui on tõenäoline, et pank saab tulevikus varaobjektiga seotud majanduslikku kasu ning varaobjekti soetusmaksumust saab usaldus- väärselt mõõta. Jooksvad hooldus- ja remonditööd kajastatakse perioodikuluna.

ERALDISED FINANTSRIISKIDE KATMISEKS

Keskpanga tegevust arvestades võib pank moodustada bilansis eraldise finantsriskide katmiseks. Panga juhatuse otsustab eraldise suurendamise või vähendamise panga riskipositsiooni põhjendatud hinnangu alusel. Riskieraldist kasutatakse ümberhindluskontodega katmata kahjude katmiseks juhatuse kinnitatud mahus. Kui riskidele antud hinnangu tagajärjel eraldise suurust vähendatakse, siis kajastatakse vähendatav summa aruandeperioodi tuluna.

FINANTSINSPEKTSIOONIGA SEOTUD NÕUDED JA KOHUSTUSED

Eesti Panga bilansis on nõue finantsinspektsiooni vastu Eesti Panga osutatud teenuste ja käibevara hankimise eest ning kohustus seoses finantsinspektsiooni arvelduskontoga Eesti Pangas.

BILANSIVÄLISED INSTRUMENDID

Välisvaluutainstrumendid, st välisvaluuta forvardtehingud, valuutavahetustehingute forvardosad ja muud välisvaluutainstrumendid, mis hõlmavad ühe valuuta vahetamist teise vastu tulevasel kuupäeval, arvatakse kursivahest tuleneva kasumi ja kahjumi arvutamisel välisvaluuta netopositsiooni hulka. Hetke- ja tähtpäeva-kursi vahet käsitletakse nii ostu kui ka müügi puhul tekkepõhiselt intressikohustuse või -nõudena.

Intressimäära futuurlepingute marginaalide igapäevased muutused kajastatakse tulude-kulude aruandes.

TINGIMUSLIKUD KOHUSTUSED

Tingimuslike kohustustena avalikustatakse aastaaruande lisades lubadused, garantiid ja muud kohustused, mis teatud tingimustel võivad tulevikus muutuda kohustusteks, kuid mille realiseerumise tõenäosus on panga juhtkonna hinnangul väiksem kui mitterealiseerumise tõenäosus.

BILANSIPÄEVAJÄRGSED SÜNDMUSED

Varade ja kohustuste positsioone korrigeeritakse sündmuste korral, mis ilmsid bilansipäeva ja aruande koostamispäeva vahel, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega ja/või mõjutavad oluliselt varade ja kohustuste olukorda bilansipäeval. Olulised bilansipäevajärgsed sündmused, mis ei mõjuta varade ega kohustuste olukorda bilansipäeval, avaldatakse aastaaruande lisas.

RINGLUSES OLEVAD PANGATÄHED

Europangatähti lasevad ringlusse EKP ja euroala riikide keskpangad, kes koos moodustavad eurosüsteemi.¹⁵ Ringluses olevate europangatähtede koguväärtus jaotatakse eurosüsteemi riikide keskpankade vahel iga kuu viimasel tööpäeval vastavalt pangatähtede jaotamise alusele.¹⁶

EKP-le jaotatud osa ringluses olevate europangatähtede koguväärtusest on 8%. Ülejäänud 92% on jaotatud eurosüsteemi riikide keskpankadele vastavalt nende kapitaliosalusele EKP-s. Eesti Panga osa eurosüsteemi riikide keskpankadele jaotatud pangatähtede koguväärtusest on avaldatud bilansi kohustuste poolel kirjel „Ringluses olevad pangatähed”.

Pangatähtede jaotamise aluse kohaselt eurosüsteemi riikide keskpankadele jaotatud europangatähtede väärtuse ja keskpankade tegelikult ringlusse lastud europangatähtede väärtuse erinevust kajastatakse eurosüsteemisiseste saldodena. Need nõuded või kohustused¹⁷ avaldatakse allkirjel „Eurosüsteemisisestest saldod: netonõuded/netokohustused seoses europangatähtede jaotamisega eurosüsteemis” (vt „Eurosüsteemisisestest saldod” arvestuspõhimõtteid käsitlevas lisas).

Eurosüsteemis europangatähtede jaotamisest tulenevaid eurosüsteemisiseseid saldodid korrigeeritakse eurosularahale ülemineku aasta¹⁸ ja sellele järgneva viie aasta jooksul, et vältida suuri muutusi riikide keskpankade tuludes eelnevate aastatega võrreldes. Korrigeerimisel võetakse arvesse erinevust vaatlusalusel perioodil¹⁹ eurosüsteemi riikide keskpankade ringlusse lastud pangatähtede keskmise väärtuse ja nende pangatähtede keskmise väärtuse vahel, mis neile sel perioodil EKP kapitali märkimise aluse järgi oleks jaotatud. Korrigeerimisi vähendatakse aasta-aastalt kuni eurosularaha kasutuselevõtule järgnenud kuuenda aasta esimese päevani, kui tulu pangatähtedelt jaotatakse täielikult proportsionaalselt eurosüsteemi riikide

15 EKP 13. detsembri 2010. aasta otsus (EKP/2010/29) europangatähtede emiteerimise kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 35, 9.2.2011, lk 26).

16 Pangatähtede jaotamise alus – protsentuaalne väärtus, mis tuleneb EKP osa arvessevõtmisest europangatähtede koguväljalaskes ja kapitali märkimise aluse kohaldamisest riikide keskpankade osale selles kogusummas.

17 EKP 3. novembri 2016. aasta otsus (EKP/2016/36) eurot rahaühikuna kasutavate liikmesriikide keskpankade emissioonitulu jaotuse kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 347, 20.12.2016, lk 26).

18 Eurosularahale ülemineku aasta on aasta, kui europangatähed saavad liikmesriigis seaduslikuks maksevahendiks.

19 Vaatlusperiood on 24 kuu pikkune ajavahemik, mis algab 30 kuud enne päeva, kui europangatähed saavad vaadeldavas liikmesriigis seaduslikuks maksevahendiks.

keskpankade EKP kapitali sissemakstud osadega. Nendelt saldodelt saadav intressitulu ja -kulu tasaarvel datakse EKP kaudu ja avaldatakse tulude-kulude aruandes kirjel „Puhas intressitulu”.

MEENEMÜNDID

Emiteeritud meenemüntide nimiväärtust ei kajastata bilansis kohustusena, kuna nende tagasiostmise tõenäosus on väga väike ning nende väärismetalli väärtus ületab nominaalväärtust. Meenemüntide müügist saadud tulu kajastatakse tulude-kulude aruandes tekkepõhiselt.

EUROOPA KESKPANGA KASUMI VAHEJAOTUS

EKP nõukogu otsuse kohaselt tuleb EKP emissioonitulu, mis tekib 8% europangatähtede jaotamisest EKP-le, ja EKP tulu, mis tekib väärtpaberituruprogrammi (SMP), pandikirjade kolmanda ostukava (CBPP3), varaga tagatud väärtpaberite ostukava (ABSPP), avaliku sektori väärtpaberite ostukava (PSPP) ning pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorralise ostukava (PEPP) raames ostetud väärtpaberitelt, täies ulatuses jaotada eurosüsteemi riikide keskpankadele samal majandusaastal, kui see tekib. Kui EKP nõukogu ei otsusta teisiti, jaotab EKP selle tulu järgneva aasta jaanuaris kasumi vahejaotuse käigus.²⁰ Jaotatakse kogu tulu, välja arvatud juhul, kui EKP aasta puhaskasum on väiksem kui saadud tulu. Jaotatavat tulu võidakse vähendada juhul, kui EKP nõukogu teeb otsuse eraldise moodustamiseks, katmaks finantsriske. EKP nõukogu võib ka otsustada, et kulud, mida EKP on kandnud seoses europangatähtede emiteerimise ja käitlemisega, kaetakse ringluses olevatelt europangatähtedelt saadud tulust.

Eurosüsteemi riikide keskpankadele jaotatud tulu avaldatakse tulude-kulude aruandes kirjel „Tulu aktsiatelt ja osalustelt”.

EUROSÜSTEEMISESED SALDOD

Eurosüsteemisesed nõuded, mis tulenevad Eesti Panga kapitaliosalusest EKP-s, esitatakse kirjel „Kapitaliosalus Euroopa Kesk pangas”. Nimelt hõlmab see bilansikirje i) riikide keskpankade sissemakseid EKP märgitud kapitali, ii) riikide keskpankade tasutud netosummasid nende osade suurenemise tõttu EKP omakapitali väärtuses²¹ tulenevalt kõigist eelmistest kohandustest EKP kapitali märkimise aluses ja iii) sissemakseid kooskõlas EKPSi põhikirja artikliga 48.2 seoses nende liikmesriikide keskpankadega, kelle suhtes kehtestatud erandid on tühistatud.

Eurosüsteemisesed saldod, mis tulenevad eurosüsteemiga liituvate riikide EKP-le üle kantud välisvaluutareservidest, nomineeritakse eurodes ja esitatakse kirjel „Välisvaluutareservide ülekandmisega samaväärsed nõuded”.

Eurosüsteemis europangatähtede jaotamisest tulenevad eurosüsteemisesed saldod esitatakse ühtse netovara või -kohustusena kirjel „Netonõuded/netokohustused seoses europangatähtede jaotamisega eurosüsteemis” (vt „Ringluses olevad pangatähed” arvestuspõhimõtteid käsitlevas lisas).

Eurosüsteemisesed saldod tulenevad valdavalt Euroopa Liidus tehtavatest piiriülestest maksetest, mis arveldatakse keskpangarahas eurodes. Enamasti algatavad neid tehinguid erasektori üksused (st krediidiasutused, ettevõtted ja üksikisikud). Tehingud töödeldakse TARGET²² kaudu ja nende põhjal tekivad vastastikku saldod Euroopa Liidu keskpankade TARGET kontodel. EKP ja riikide keskpankade tehtud maksete mõjutavad samuti neid kontosid. Kõik arveldused koondatakse automaatselt ja kohandatakse nii, et need moodustaksid iga riigi keskpanga positsiooni EKP suhtes. Liikumised TARGETi kontodel kajastuvad iga päev EKP ja riikide keskpankade raamatupidamises. Euroala riikide keskpankade eurosüsteemisesed nõuete ja kohustuste positsioonid EKP suhtes, mis tulenevad nende osalusest TARGETis, ning muud eurosüsteemisesed positsioonid eurodes (nt kasumi vahejaotus keskpankadele, monetaartulu jaotamine) esitatakse bilansis ühtse varade või kohustuste netopositsioonina kirjetel „Muud eurosüsteemisesed nõuded (neto)” või „Muud eurosüsteemisesed kohustused (neto)”.

20 EKP 15. detsembri 2014. aasta otsus (EKP/2014/57) Euroopa Keskpanga tulu vahepealse jaotamise kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 53, 25.2.2015, lk 24).

21 Omakapitali väärtus hõlmab kõiki EKP reserve, ümberhindluskontosid ja reservidega samaväärseid eraldisi, millest on maha arvatud varasematest perioodidest üle kantud kahjum. Kui kapitali märkimise alust kohandatakse majandusaasta jooksul, hõlmab omakapitali väärtus ka kohandamise kuupäevaks akumuleeritud EKP netokasumit või netokahjumit.

22 Üleeuroopaline automatiseeritud reaalaegne brutoarvelduste kiirülekandesüsteem.

BILANSI LISA

KIRJE 1 – KULD JA NÕUDED KULLAS

Eesti Panga kullareservide väärtusest annab ülevaate alljärgnev tabel.

	31.12.2023	31.12.2022
Kuld (untsi)	8250.171	8250.171
Untsi turuhind (eurot)	1867.828	1706.075
Ümberhindlus (tuhat eurot)	8 222	6 888
Turuväärtus (tuhat eurot)	15 410	14 075

Eesti Panga kullareservide väärtus eurodes kasvas kulla turuhinna (eurodes) tõusu tõttu (vt bilansi lisa kirje 30 „Ümberhindluskontod“).

KIRJE 2 – NÕUDED RAHVUSVAHELISE VALUUTAFONDI VASTU

Nõuded Rahvusvahelise Valuutafondi vastu sisaldavad IMFi arvestusühiku (SDR) kontot IMFis ja reservpositsiooni IMFis.

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
SDRi konto IMFis	361 162	371 048
Reservpositsioon IMFis	79 905	77 264
Osalus IMFis	296 469	305 135
IMFi konto nr 1	-216 564	-227 870
PRGT ja RST laenud	42 549	0
Kokku	483 616	448 313

SDRi konto Rahvusvahelises Valuutafondis

IMFi igale liikmesriigile avatakse SDRi konto, mida kasutatakse laenuhingute ja mitmesuguste muude operatsioonide korral. SDRi kontol kajastatakse IMFi liikmesriikidele välisreservide toetuseks ja ülemaailmse likviidsuse suurendamiseks jagatud SDRid (vt bilansi lisa kirje 25 „Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikute (SDR) vastaskirje“).

2021. aasta lõpus liitus Eesti Pank SDRide vabatahtliku kauplemisskorpusega. 2023. aastal tehti selle raames üks tehing, mille tulemusel suurenes SDRi konto maht 33 miljoni SDRi võrra.

2023. aastal otsustas Eesti Pank osa Eestile 2021. aastal jagatud SDRidest hoiustada IMFi vaestele riikidele soodustingimustel laenamise fondi (Poverty Reduction and Growth Trust, PRGT) ja struktuursete makromajanduslike väljakutsete lahendamiseks, eelkõige kliimainvesteeringuteks, pikaajalist finantseerimist pakkuvasse IMFi uude fondi (Resilience and Sustainability Trust, RST). Selle tulemusel vähenes SDRi konto maht 35 miljoni SDRi võrra.

Reservpositsioon Rahvusvahelises Valuutafondis

Eesti Pank esindab Eesti Vabariiki Rahvusvahelises Valuutafondis. IMFi igale liikmesriigile on kehtestatud kvoot, mis määrab tema osaluse (liikmemaksu) suuruse ja hääleõiguse IMFis. Rahvusvahelise Valuutafondi liikmeks olek on kajastatud varades ja võrdub liikmesriigi kvoodiga.

Eesti Vabariigi kvoot Rahvusvahelises Valuutafondis oli 2023. aasta lõpul 243,6 miljonit SDRi.

Reservpositsiooni IMFis moodustab kvoodi ja IMFi konto nr 1 netosumma. Reservpositsiooni suurust mõjutab Eesti Vabariigi osalemine IMFi finantstehingute plaanis (FTP). Reservpositsiooni suurenemise põhjus 2023. aastal oli FTP laenude väljamakse summas 4 miljonit SDRi (2022. aastal 2 miljonit SDRi). Eesti osaleb IMFi finantstehingute plaanis alates 2012. aastast.

KIRJE 3 – PANKADE SALDOD, VÄÄRTPABERIINVESTEEINGUD JA MUUD VÄLISVARAD

Kirjel 3 kajastatakse pangakontode jäägid välisvääringus euroalavälistes krediitdiasutustes, USA dollarites nomineeritud aktsia- ja võlakirjafondid, tähtajalised hoiused ning USA, Austraalia, Kanada dollarites ning Suurbritannia naelades nomineeritud investeeringud euroalaväliste residentide väärtpaberitesse. Investeeringute õiglane väärtus määratakse aktiivsetel turgudel noteeritud hindade alusel.

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
Võlakirjad	1 343 956	1 304 225
Aktsiafondid	237 278	178 678
Võlakirjafondid	177 072	104 626
Arvelduskontod	64 281	598
Tähtajalised hoiused	22 353	23 439
Kokku	1 844 940	1 611 567

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
USD	1 021 240	842 829
AUD	291 604	246 042
CAD	284 837	243 692
GBP	183 500	179 360
JPY	63 741	99 637
NZD	14	1
CHF	2	2
SEK	1	3
NOK	0	1
Kokku	1 844 940	1 611 567

KIRJE 4 – NÕUDED VÄLISVÄÄRINGUS EUROALA RESIDENTIDE VASTU

Kirjel 4 kajastatakse pöördrepod ja pangakontode jäägid välisvääringus euroala krediidasutustes.

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
Pöördrepod	143 179	178 433
Arvelduskontod	741	711
Kokku	143 920	179 144

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
GBP	143 237	178 489
USD	400	396
CAD	141	120
AUD	134	130
JPY	7	8
Kokku	143 920	179 144

KIRJE 5 – NÕUDED EURODES EUROALAVÄLISTE RESIDENTIDE VASTU

2023. aasta 31. detsembri seisuga hõlmas see kirje investeringuid võlakirjafondidesse 267,7 miljoni euro väärtuses (2022. aastal 170 miljonit eurot).

KIRJE 6 – RAHAPOLIITILISTE OPERATSIOONIDEGA SEOTUD LAENUD EURODES EUROALA KREDIIDIASUTUSTELE

2023. aasta 31. detsembri seisuga oli eurosüsteemi omanduses kokku 410,3 miljardi euro väärtuses rahapoliitilisi nõudeid, millest Eesti Panga bilansis on 0 miljoni euro väärtuses (2022. aastal 150 miljoni euro väärtuses) pikemaajalisi refinantseerimistehinguid. Kooskõlas EKPSi põhikirja artikliga 32.4 peavad eurosüsteemi riikide keskpangad rahapoliitiliste operatsioonidega seotud realiseeruvaid kahjumeid täies ulatuses jagama proportsionaalselt EKP kapitali sissemakstud osadega. Eesti Panga osatähtsus EKP sissemakstud kapitalis on 0,2794%.

Kahjum võib tekkida vaid siis, kui vastaspool jääb maksejõuetuks ja kui vastaspoole tagatise realiseerimisest saadud vahendid on ebapiisavad. EKP nõukogu on välistanud riskide jagamise, kui tegu on tagatisega, mida riikide keskpangad võivad aktsepteerida omal vastutusel.

EKP nõukogu võttis 2019. aastal kasutusele seitsmest operatsioonist koosneva seeria suunatud pike-maajalisi kvartaalseid refinantseerimisoperatsioone (TLTRO-III). 2020. aasta detsembris lisas EKP nõukogu veel kolm selle seeria operatsiooni, mis viidi läbi ajavahemikus juuni–detsember 2021 ja mille tähtaeg on kolm aastat. Kõikide TLTRO-III operatsioonide puhul on 12 kuud pärast iga TLTRO-III operatsiooni arveldamist osalejatel võimalus kord kvartalis TLTRO-III operatsioon enne selle tähtaja saabumist lõpetada või selle summat vähendada. Nende operatsioonide intressimäär võib olla kuni 50 baaspunkti alla hoiustamise püsivõimaluse keskmise intressimäära ajavahemikul 24. juunist 2020 kuni 23. juunini 2022, kuid ei tohi igal juhul olla madalam kui –1% ja madalam kui asjaomase perioodi hoiustamise püsivõimaluse keskmine intressimäär sama operatsiooni ülejäänud kestuse jooksul²³.

Tegelikud intressimäärad saavad teatavaks alles operatsiooni lõpptähtajal või ennetähtaegse tagasimakse ajal ning enne seda kasutatakse TLTRO-III kogunenud intresside arvestamiseks usaldusväärset hinnangut. See tähendab, et 2023. aasta finantsaruannetes kasutati kogunenud intresside arvutamiseks intressimäära, mis indekseeriti keskmise kohaldatava EKP baasintressimääraga alates nende operatsioonide viimasest intressiperioodist, mis algas 23. novembril 2023.

KIRJE 7 – MUUD NÕUDED EURODES EUROALA KREDIIDIASUTUSTE VASTU

2023. aasta 31. detsembri seisuga hõlmas see kirje arvelduskontode saldosid eurodes euroala krediitdialustes 239 936 euro väärtuses (2022. aastal 272 279 euro väärtuses).

KIRJE 8 – RAHAPOLIITIKA EESMÄRGIL HOITAVAD VÄÄRTPABERID

Kirjel 8 kajastatakse väärtpaberid, mis Eesti Pank on omandanud pandikirjade kolmanda ostukava (CBPP3) raames, avaliku sektori väärtpaberite ostukava (PSPP) raames ning pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorralise ostukava (PEPP) raames.

	Alguskuupäev	Lõppkuupäev	Otsus	Kõlblikud väärtpaberid ²⁴
Varaostukava²⁵				
Pandikirjade kolmas ostukava	oktoober 2014	käimasolev	EKP/2020/8 (koos muudatustega)	Euroala residentide pandikirjad
Varaga tagatud väärtpaberite ostukava	november 2014	käimasolev	EKP/2014/45 (koos muudatustega)	Euroala residentide kõrgema ja garanteeritud keskmise järgu nõudeõigusega varatagatisega väärtpaberid
Avaliku sektori väärtpaberite ostukava	märts 2015	käimasolev	EKP/2020/9	Võlakirjad, mille on emiteerinud euroala riikide keskvalitsused, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused või euroalal asuvad rahvusvahelised organisatsioonid ja mitmepoolsed arengupangad
Ettevõtlussektori väärtpaberite ostukava	juuni 2016	käimasolev	EKP/2016/16 (koos muudatustega)	Võlakirjad ja kommertsväärtpaberid, mille on emiteerinud euroalal asutatud pankadevälised ettevõtted
Pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorraline varaostukava				
Pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorraline varaostukava	märts 2020	käimasolev	EKP/2020/17 (koos muudatusega)	Kõik varaostukava raames kõlblikud varaliigid

23 27. oktoobril 2022 otsustas EKP nõukogu, et alates 23. novembrist 2022 kuni iga vastava TLTRO-III operatsiooni lõpptähtajani või ennetähtaegse tagasimaksmise kuupäevani indekseeritakse TLTRO-III operatsioonide intressimäär sellel ajavahemikul kehtivate keskmiste EKP baasintressimääradega.

24 Konkreetsete ostukavade kõlblikuskriteeriumeid on täpsemalt selgitatud EKP nõukogu otsustes.

25 Varaostukava raames tehtavad reinvesteeringud peatati alates 2023. aasta juulist.

Kuni 2023. aasta veebruari²⁶ lõpuni jätkas eurosüsteem varaostukava (APP)²⁷ raames ostetud aegumistähtajani jõudnud väärtpaberite põhiosamaksete täies mahus reinvesteeringut. Seejärel kahanes APPi portfelli mõõdetava ja ennustatava tempoga. Kahanemine ulatus kuni 2023. aasta juuni lõpuni keskmiselt 15 miljardi euroni kuus, kuna eurosüsteem ei investeerinud enam kõiki aegumistähtajani jõudnud väärtpaberite põhiosamakset. 2023. aasta juunis otsustas EKP nõukogu²⁸ APP raames tehtavad reinvesteeringud lõpetada. Peale seda kahanes APP portfelli aegumistähtaegadeni jõudmise tõttu.

Pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorralise varaostukava (PEPP) raames²⁹ ostetud ja aegumistähtajani jõudnud väärtpaberite põhiosamakset reinvesteeringu kogu aasta vältel. EKP nõukogu kavatses³⁰ jätkata aegumistähtajani jõudnud väärtpaberite põhiosamaksete täies mahus reinvesteeringut 2024. aasta esimeses pooles. Samuti kavatses ta 2024. aasta teises pooles vähendada PEPPi portfelli keskmiselt 7,5 miljardi võrra kuus ning lõpetada PEPPi raames tehtavad reinvesteeringud sama aasta lõpus. Reinvesteeringul jätkab nõukogu paindlikku lähenemist, et vältida pandeemiaga seotud ohtusid rahapoliitika ülekandemehhanismidele.

Kõigi nende ostukavade raames ostetud väärtpaberite hinnatakse amortiseeritud soetusmaksumuses, väärtpaberite allahindlus tehakse väärtuse languse korral (vt „Väärtpaberid“ arvestuspõhimõtteid käsitlevas lisas). Eesti Pangale kuuluvate väärtpaberite amortiseeritud soetusmaksumused ja turuväärtused³¹ (mida ei kajastata bilansis ega tulude-kulude aruandes ning esitatakse vaid teavitamise eesmärgil) on järgmised:

tuhandetes eurodes

	31.12.2023		31.12.2022	
	Amortiseeritud soetusmaksumus	Turuväärtus	Amortiseeritud soetusmaksumus	Turuväärtus
Avaliku sektori väärtpaberite ostukava	6 137 188	5 549 220	6 770 252	5 908 923
Pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorraline ostukava	3 921 283	3 442 332	3 869 090	3 201 128
Pandikirjade kolmas ostukava	398 372	385 959	348 439	324 233
Kokku	10 456 842	9 377 511	10 987 780	9 434 284

EKP nõukogu hindab regulaarselt nende ostukavade raames ostetud väärtpaberitega seotud finantsriske. Varade väärtuse langust kontrollitakse igal aastal, võttes arvesse andmeid aasta lõpu seisuga, ning tulemused kiidab heaks EKP nõukogu. Seejuures hinnatakse varade väärtuse languse näitajaid iga ostukava puhul eraldi. Kui täheldatakse väärtuse languse näitajaid, tehakse täiendav analüüs, et kinnitada, et väärtuse langus pole väärtpaberite rahavoogusid mõjutanud.

Kooskõlas EKPSi põhikirja artikliga 32.4 peavad eurosüsteemi riikide keskpangad eelnimetatud varaostukavade raames hoitavate väärtpaberite realiseeruvaid kahjumeid täies ulatuses jagama proportsionaalselt EKP kapitali sissemakstud osadega. PEPPi raames ostetud ettevõtlussektori väärtpaberite vara väärtuse languse testi tulemusel pidas EKP nõukogu asjakohaseks luua 2023. aastal rahapoliitiliste operatsioonide krediidiriskide katteks eraldi (vt bilansi lisa kirje 29 „Eraldised“).

KIRJE 9 – KAPITALIOSALUS EUROOPA KESKPANGAS

Kirjel 9 kajastatakse Eesti Panga osalus EKPs. EKPSi põhikirja artikli 28 järgi on EKPSi liikmesriikide keskpangad ainsad EKP kapitali märkijad. Märgitava kapitali arvutamise alus on kapitaliosaluse määra, mis on kehtestatud EKPSi põhikirja artikli 29 kohaselt; seda korrigeeritakse iga viie aasta järel või siis, kui muutub EKPSi kuuluvate riikide keskpankade koosseis.

Eesti Panga puhul hõlmab see bilansikirje i) sissemakset EKP märgitud kapitali, ii) Eesti Panga tasutud netosummat tema osa suurenemise tõttu EKP omakapitali väärtuses tulenevalt kõigist eelmistest

26 Vt 2022. aasta 15. detsembri pressiteadet EKP nõukogu otsuste kohta.

27 Lisateave varaostukava kohta on saadaval EKP veebisaidil.

28 Vt 2023. aasta 15. juuni pressiteadet EKP nõukogu otsuste kohta.

29 Lisateave erakorralise varaostukava kohta on saadaval EKP veebisaidil.

30 Vt 2023. aasta 14. detsembri pressiteadet EKP nõukogu otsuste kohta.

31 Turuväärtused on ligikaudsed ja tuletatakse turunoteeringute alusel. Kui turunoteeringud ei ole kättesaadavad, arvutatakse turuväärtused eurosüsteemi sisemudelite abil.

kohandustest EKP kapitali märkimise aluses ja iii) sissemakseid kooskõlas EKPSi põhikirja artikliga 48.2.

Euroalaga liitumisel kohaldati Eesti Pangale EKPSi põhikirja artikli 48.2 sätet, mille järgi on keskpank kohustatud tasuma osa EKP reservidest, ümberhindluskontodest ning riskieraldisest vastavalt oma kapitaliosalusele EKPs. Eesti Panga osa EKP reservides, ümberhindluskontodes ning riskieraldistes moodustas aasta lõpu seisuga 70 452 404 eurot.

Horvaatia võttis 1. jaanuaril 2023 kasutusele ühisraha. Kooskõlas EKPSi põhikirja artikliga 48.1 maksis Hrvatska Narodna Banka EKP-le puuduva osa oma märgitud kapitalist 1. jaanuaril 2023³². Eesti Panga osalus EKP sissemakstud kapitalis oli 2023. aasta lõpu seisuga 24 800 091 eurot.

KIRJE 10 – VÄLISVALUUTARESERVEDE ÜLEKANDMISEGA SAMAVÄÄRSED NÕUDED

Kirjel 10 kajastatakse Eesti Panga nõuded, mis tulenevad eurosüsteemiga liitumisel EKP-le üle kantud välisvaluutareservidest. Kõnealune välisvaluutareserv koosnes 85% ulatuses Jaapani jeenidest ja 15% ulatuses kullast. Nõuded on nomineeritud eurodes nende ülekandmise ajal kindlaks määratud väärtuse alusel. EKPSi põhikirja artikli 30.2 kohaselt on need summad fikseeritud vastavalt riikide keskpankade osakaalule EKP märgitud kapitalis. Välisvaluutas üle kantud nõuetelt makstav intress arvutatakse iga päev eurosüsteemi põhiliste refinantseerimisoperatsioonide hiliseima kehtiva intressi piirmäära kohaselt, arvestamata kulda, millelt intressi ei maksta.

KIRJE 11 – NETONÕUDED SEOSSES EUROPANGATÄHTEDE JAOTAMISEGA EUROSÜSTEEMIS

Kirje 11 hõlmab Eesti Panga nõudeid eurosüsteemi vastu seoses europangatähtede jaotamisega eurosüsteemis (vt „Ringluses olevad pangatähed” ja „Eurosüsteemisisised saldod” arvestuspõhimõtteid käsitlevas lisas).³³ Nõuetelt makstav intress arvutatakse iga päev eurosüsteemi põhiliste refinantseerimisoperatsioonide hiliseima kehtiva intressi piirmäära kohaselt.

KIRJE 12 – MUUD EUROSÜSTEEMISISESED NÕUDED (NETO)

Kirjel 12 kajastatakse netonõuded, mis tulenevad eurosüsteemi riikide keskpankadelt kogutava ja neile jaotatava monetaartulu vahet ja TARGET konto saldost.

<i>tuhandetes eurodes</i>		
	31.12.2023	31.12.2022
Monetaartulu ümberjaotamine	287 460	0
Muud eurosüsteemisisised nõuded	675	0
TARGET	-212 385	0
Kokku	75 750	0

31. detsembril 2023 sisaldab kirje nõuet EKP vastu seoses monetaartulu ümberjaotamisega, mis tuleneb eurosüsteemi riikide keskpankadelt kogutava ja neile jaotatava monetaartulu vahet (vt tulude-kulude aruande lisa kirje 36 „Monetaartulu puhastulem”).

Lisaks sisaldab kirje netokohustust eurosüsteemi ees, mis tekib muude euroala riikide keskpankadega TARGETi maksesüsteemi kaudu tehtud ülekannetest. TARGETi saldole makstav intress arvutatakse iga päev eurosüsteemi põhiliste refinantseerimisoperatsioonide hiliseima kehtiva intressi piirmäära kohaselt.

2022. aasta lõpus oli nende saldode tulemuseks netokohustus, mis kajastati kirjel 26 „Muud eurosüsteemisisised kohustused (neto)“.

32 EKP 30. detsembri 2022 otsus (EKP/2022/51) kapitali sissemaksmise, välisvaluutareservide ülekande ja sissemaksete kohta Euroopa Keskpanga reservidesse ja eraldistesse Hrvatska narodna banka poolt (ELT L 17, 19.1 2023 lk-d 94-98).

33 Eurosüsteemi europangatähtedega seoses valitud arvestusmetoodika kohaselt jaotatakse EKP-le ringluses olevate europangatähtede koguväärtusest iga kuu 8%. Ülejäänud 92% ringluses olevate europangatähtede väärtusest jaotatakse iga kuu riikide keskpankadele, kusjuures riikide keskpangad kajastavad bilansis oma europangatähtede osatähtsust EKP kapitali sissemakstud osa kohaselt. Eespool nimetatud arvestusmetoodika järgi riigi keskpangale jaotatud europangatähtede väärtuse ja ringluses lastud europangatähtede erinevus kajastatakse kirjel „Eurosüsteemisisised netonõuded/netokohustused seoses europangatähtede jaotamisega eurosüsteemis”.

KIRJE 13 – MATERIAALNE JA IMMATERIAALNE PÕHIVARA

tuhandetes eurodes

Soetusmaksumus	Hooned	Riistvara	Tarkvara	Muu põhivara	Mootorsõidukid	Kokku
Jääk 2022. aasta lõpul	28 993	3 741	5 989	6 074	10	44 807
Soetatud	142	253	852	297	0	1 544
Maha kantud, müüdnud	-396	-173	-987	-46	0	-1 602
Varaklassidevaheline liikumine	-11	0	0	11	0	0
Jääk 2023. aasta lõpul	28 728	3 821	5 854	6 336	10	44 748

Akumuleeritud kulum

Jääk 2022. aasta lõpul	18 931	3 228	4 443	5 356	10	31 968
Arvestatud	709	259	407	247	0	1 622
Vähendatud	-284	-173	-987	-46	0	-1 490
Jääk 2023. aasta lõpul	19 356	3 314	3 863	5 557	10	32 100

Jääkväärtus

Jääk 2022. aasta lõpul	10 062	513	1 546	718	0	12 839
Jääk 2023. aasta lõpul	9 372	507	1 991	779	0	12 649

Ettemaksud põhivara eest

Jääk 2022. aasta lõpul	137	0	1 027	0	0	1 165
Jääk 2023. aasta lõpul	301	14	866	0	0	1 182

Kokku põhivara

Jääk 2022. aasta lõpul	10 199	513	2 574	718	0	14 004
Jääk 2023. aasta lõpul	9 673	521	2 857	779	0	13 830

Põhivara soetati 2023. aastal 1 543 918 euro eest (2022. aastal 706 287 euro eest). Hoonete hangete raames osteti Maardu mõisa hoonete alune maa ja alustati Estonia pst 13 vana pangasaali ümberehitusega. Riistvarahanked olid seotud salvestus- ja võrguseadmete täiendamisega. Tarkvarahangetest olid suurimad maksete- ja arveldussüsteemi tarkvara ning personali- ja palgaarvestustarkvara. Muudest põhivara hange- test moodustasid suure osa pangatähtede sorteerimismasinade, valvesüsteemide ning audio-videoseadmete uuendused.

KIRJE 14 – MUUD FINANTSVARAD

Kirjel 14 kajastatakse Rahvusvaheliste Arvelduste Panga ja SWIFTi aktsiad.

Eesti Pangal on Rahvusvaheliste Arvelduste Pangas 214 aktsiat (200 hääleõigusega aktsiat) soetusmaksu- musega 217 118 eurot ja 5 SWIFTi aktsiat soetusmaksumusega 17 150 eurot.

KIRJE 15 – BILANSIVÄLISTE INSTRUMENTIDE ÜMBERHINDLUSEST TULENEVAD ERINEVUSED

Kirjel 15 kajastatakse aasta lõpuks lõpetamata valuutavahetustehingute ja valuutaforvardite ümberhindlu- sest tulenevaid muutusi. Muutused tulenevad sellest, et tehingud hinnatakse ümber eurodesse bilansipäe- val kehtiva vahetuskursi alusel, võrreldes väärtusega eurodes, mis saadakse tehingute konverteerimisel vastava välisvääringu keskmise maksumuse alusel kõnealusel päeval.

KIRJE 16 – VIITLAEKUMISED JA ETTEMAKSTUD KULUD

Kirjel 16 on kajastatud finantsinstrumentide tekkepõhised intressid ning mitmesugused ettemaksud tee- nuste eest. Samuti kajastatakse sellel kirjel nõue finantsinspektsiooni vastu Eesti Panga osutatud teenuste ja käibevara hankimise eest.

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
Intressinõuded	85 471	68 044
Võlakirjad	42 177	42 093
Tuletistehingud	25 904	18 376
Eurosüsteemisesed saldod	13 474	5 131
IMF	3 338	2 051
Pöördrepotehingud	561	373
Tähtajalised hoiused ja arvelduskontod	10	19
Laenud	7	1
Ettemakstud kulud	1 573	1 145
Nõuded finantsinspeksiooni vastu	1 258	1 126
Muud nõuded	465	626
Kokku	88 767	70 941

KIRJE 17 – MITMESUGUSED MUUD VARAD

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
Valuutavahetustehingud	7 755	34 719
Eesti Panga töötajate laenud	1 438	2 197
Muud varad	45	79
Kokku	9 239	36 995

Eesti Panga töötajatele on antud kinnisvaraga tagatud eluasemelaene maksimaalselt 30 aastaks. Enne 2012. aastat välja antud eluasemelaenude intressimäär on krediitdiasutustele makstav hoiustamise püsivõimaluse intressimäär, millele lisandub riskimarginaal, kuid kokku mitte üle intressimäära ülempiiri. Hoiustamise püsivõimaluse intressimäär oli võrdne EKP hoiuseintressimääraga, mis 2023. aastal oli vahemikus 2 kuni 4% (2022. aastal –0,5 kuni 2%). Intressimäära ülempiir on kahekordne EKP põhiliste refinantseerimisoperatsioonidele kohaldatav intressimäär. Alates 2012. aastast välja antud eluasemelaenude intressimäär on kuue kuu euribor, millele lisandub 0,5%, kuid kokku mitte üle intressimäära ülempiiri. Alates 2014. aasta juunikuust välja antud eluasemelaenude intressimäär on kuue kuu euribor, millele lisandub 1,25%. Alates 2015. aasta 1. juulist lõpetati Eesti Panga töötajatele laenude andmine.

Kirjel kajastatakse aasta lõpuks lõpetamata valuutavahetustehingute saldod (vt lisa kirje 42 „Tuletistehingud“). Need tulenevad sellest, et tehingud hinnatakse eurodesse ümber bilansipäeval kehtiva vastava valuuta keskmise kursi alusel, võrreldes seda euroväärtusega, millega tehingud esialgu kajastati (vt „Bilansivälised instrumendid“ arvestuspõhimõtteid käsitlevas lisas).

KIRJE 18 – RINGLUSES OLEVAD PANGATÄHED

Kirje 18 kajastab Eesti Panga osa ringluses olevate europangatähtede koguväärtusest (vt „Ringluses olevad pangatähed“ arvestuspõhimõtteid käsitlevas lisas). Eesti Panga tegelikult ringlusse lastud europangatähtede koguväärtus on väiksem kui pangatähtede jaotamise aluse kohaselt Eesti Pangale jaotatud europangatähtede väärtus. Erinevusest tulenev nõue kajastatakse bilansi kirjel 11 „Netonõuded seoses europangatähtede jaotamisega eurosüsteemis“.

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
Europangatähed	3 169 004	3 066 621
Europangatähtede korrigeerimine	1 209 114	1 359 213
EKP pangatähed (8%)	-350 345	-354 269
Kokku	4 027 773	4 071 565

KIRJE 19 – ARVELDUSKONTOD (SH KOHUSTUSLIKU RESERVI KATMISEKS)

Kirjel 19 on kajastatud Eesti krediidasutuste arvelduskontod Eesti Pangas, välja arvatud krediidasutuste vahendid, mis ei ole vabalt kasutatavad, mis on eraldi välja toodud kohustuste kirjel 21 „Muud kohustused eurodes euroala krediidasutuste vastu“. 20. detsembrini 2022 maksti pankade kohustusliku reservi saldodele intressi eurosüsteemi põhiliste refinantseerimisoperatsioonide hiliseima kehtiva intressi piirmäära kohaselt. Alates 21. detsembrist 2022 kuni 19. septembrini 2023 maksti neile saldodele intressi vastavalt hoiustamise püsivõimaluse intressimääradele. 27. juulil 2023 otsustas EKP nõukogu, et alates 20. septembrist 2023 on intressimääraks 0%.

Reservihoiuseid, mis ületavad nõutava kohustusliku reservi, tasustatakse nullprotsendilise või hoiustamise püsivõimaluse intressimääraga, sõltuvalt sellest, kumb on madalam. Alates 30. oktoobrist 2019 võttis EKP nõukogu kasutusele reservidelt makstavate intresside kaheastmelise süsteemi, milles osa krediidasutuste hoitavast ülelikviidsusest (st kohustusliku reservi nõudeid ületavad reservihoiused) vabastati hoiustamise püsivõimaluse suhtes kohaldatavast negatiivsest intressimäärast. Sellelt osalt võetav aastaintressimäär oli 0%. Kohustusliku reservi nõudeid ületav reservihoiuste maht, mis oli aasta lõpu seisuga vabastatud hoiustamise püsivõimaluse intressimäärast – nn vabastatud osa –, oli kindlaks määratud krediidasutuse kohustusliku reservi kuuekordse nõudena³⁴. Hoitavalt ülelikviidsuselt, mille suhtes vabastust ei kohaldatud, tuli ka edaspidi tasuda intressi, mille määr oli 0% või võrdne hoiustamise püsivõimaluse intressimääraga, olenevalt sellest, kumb oli madalam. Pärast seda, kui hoiustamise püsivõimaluse intressimäär alates 14. septembrist 2022 üle nulli tõsteti, otsustas nõukogu kaheastmelise süsteemi peatada ning määras kordajaks nulli, kuna nimetatud süsteem polnud enam vajalik.

2023. aastal oli krediidasutuste arvelduskontode keskmine saldo 353 519 024 eurot (2022. aastal 5 965 717 805 eurot).

KIRJE 20 – HOIUSTAMISE PÜSIVÕIMALUS

Kirjel 20 kajastatakse üleööhoiused, mida teevad pangad, kes saavad kasutada eurosüsteemi likviidsust vähendavat püsivõimalust eelnevalt kindlaksmääratud intressimääraga. Hoiustamise püsivõimaluse intressimäär on võrdne EKP hoiuseintressimääraga, mis 2023. aastal oli vahemikus 2 kuni 4% (2022. aastal vahemikus –0,5 kuni 2%).

KIRJE 21 – MUUD KOHUSTUSED EURODES EUROALA KREDIIDIASUTUSTE VASTU

Kirjel 21 kajastatakse krediidasutuste vahendid, mis ei ole vabalt kasutatavad.

KIRJE 22 – KOHUSTUSED EURODES TEISTE EUROALA RESIDENTIDE VASTU

Kirje 22 sisaldab peamiselt rahandusministeeriumi, finantsinspektsiooni ja tagatise fondi Eesti Pangas avatud arvelduskonto saldot. Nendele arvestati kuni 30. aprillini 2023 intresse kord kuus arvelduskonto päeva jäägi alusel vastavalt €STR (ingl *euro short-term rate*) intressimääradele. Alates 1. maist kehtib neile arvelduskontodele intressimäär €STR-20bp.

KIRJE 23 – KOHUSTUSED EURODES EUROALAVÄLISTE RESIDENTIDE VASTU

Kirjel 23 kajastatakse euroalaväliste residentide hoiused eurodes.

KIRJE 24 – KOHUSTUSED VÄLISVÄÄRINGUS EUROALA RESIDENTIDE VASTU

Kirjel 24 kajastatakse USA dollarites nomineeritud repotehingud euroala residentidega.

KIRJE 25 – RAHVUSVAHELISE VALUUTAFONDI ARVESTUSÜHIKUTE (SDR) VASTASKIRJE

Kirjel 25 kajastatakse kohustus IMFi vastu, mis tuleneb IMFi 2009. aasta 7. augusti otsusest suurendada kõigile liikmesriikidele suunatud SDRide emissiooni. Eesmärk oli liikmesriikide välisreserve toetades suurendada ülemaailmselt likviidsust. SDRide jagamise tulemusena sai Eesti 61 965 241 SDRi. 2021. aasta 2. augustil otsustas IMF suurendada kõigile liikmesriikidele suunatud SDRide emissiooni. Eesmärk on suurendada globaalset

34 EKP nõukogu võib aja jooksul seda kordajat hoitava ülelikviidsuse taseme muutmise järgi kohandada.

reservide likviidsust ja toetada nõrgemaid riike praeguses majandusolukorras. SDRide jagamise tulemusena sai Eesti 233 479 644 SDRi (vt bilansi lisa kirje 2 „Nõuded Rahvusvahelise Valuutafondi vastu“).

KIRJE 26 – MUUD EUROSÜSTEEMISESED KOHUSTUSED (NETO)

Kirjel 26 kajastatakse netokohustused, mis tulenevad TARGET konto saldost ning eurosüsteemi riikide keskpankadelt kogutava ja neile jaotatava monetaartulu vahest.

2023. aasta lõpus oli nende saldode tulemuseks netonõue, mis kajastati kirjel 12 „Muud eurosüsteemisesed nõuded (neto)“.

	<i>tuhandetes eurodes</i>	
	31.12.2023	31.12.2022
TARGET	0	1 547 436
Monetaartulu ümberjaotamine	0	-30 463
Muud eurosüsteemisesed kohustused	0	-675
Kokku	0	1 516 299

KIRJE 27 – VIITVÕLAD JA ETTEMAKSTUD TULUD

	<i>tuhandetes eurodes</i>	
	31.12.2023	31.12.2022
Intressikohustused	35 981	29 726
Tuletistehingud	27 054	20 441
TARGET	3 361	3 141
IMF	2 496	1 698
Rahapoliitilised operatsioonid	1 865	2 974
Repotehingud	718	610
Krediitdiasutuste hoiused	486	859
Arvelduskontod	0	4
Tasumata arved	1 905	1 353
Maksukohustused	1 456	1 135
Puhkusereserv	793	733
Väljamaksmata töötasu	629	700
Muud kohustused	878	979
Kokku	41 643	34 626

Kirjel 27 kajastatakse finantsinstrumentide tekkepõhised intressid, millest suurema osa moodustavad tuletistehingute intressikohustused. Kirjel kajastatakse ka bilansipäeval tähtaega ootavad arveldamata kohustused, millest suurema osa moodustavad tasumata arved Eesti Pangale osutatud teenuste eest ja maksukohustused.

KIRJE 28 – MITMESUGUSED MUUD KOHUSTUSED

	<i>tuhandetes eurodes</i>	
	31.12.2023	31.12.2022
Euromündid	84 066	79 740
Lisatagatise nõudega laenud	2 349	13 812
Valuutaforvardtehingud	23	174
Muud kohustused	14	13
Kokku	86 452	93 739

Kirjel 28 kajastatakse peamiselt emiteeritud euromündid.

Kirjel kajastatakse aasta lõpuks lõpetamata valuutaforvardtehingute saldod (vt lisa kirje 42 „Tuletistehingud“). Need tulenevad sellest, et tehingud hinnatakse eurodesse ümber bilansipäeval kehtiva vastava valuuta keskmise kursi alusel, võrreldes seda euro väärtusega, millega tehingud esialgu kajastati (vt „Bilansivälised instrumendid“ arvestuspõhimõtteid käsitlevas lisas).

KIRJE 29 – ERALDISED

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
Eraldis finantsriskide katteks	90 829	3 584
Eesti kroonide vahetamise kohustus	2 751	27 674
Rahapoliitika eesmärgil hoitavate väärtpaberite allahindlus	120	0
Kokku	93 700	31 258

Kirjel 29 kajastatakse eraldis finantsriskide katteks (riskieraldis), eraldis Eesti kroonide vahetuskohustuse täitmiseks ja rahapoliitika eesmärgil hoitavate väärtpaberite allahindlus.

Riskieraldise moodustamise eesmärk on katta rahapoliitiliste operatsioonide ja investeerimisvarade finantsriskid eraldistega. Kooskõlas EKPSi põhikirja artikliga 32.4 peavad eurosüsteemi riikide keskpangad väärtpaberituruprogrammi raames, laiendatud varaostukava raames (v.a valitsuste võlakirjad) ning pandeemia majandusmõju ohjeldamise uue erakorralise varaostukava raames hoitavate väärtpaberite realiseeruvaid kahjumeid täies ulatuses jagama proportsionaalselt EKP kapitali sissemakstud osadega. Riskieraldise moodustamisel on lähtutud erinevatest riskihinnangutest (ingl *value at risk, expected shortfall*). 2022. aasta 31. detsembri seisuga oli üldise riskieraldise suurus 3,6 miljonit eurot. Eesti Panga juhatuse hinnangul tuleb riskieraldise varasem maht mitte ainult taastada, vaid edaspidi seda suurendada. Riskieraldise taastamine varasemalt suuremal määral on põhjendatud lähtuvalt erinevatest riskihinnangutest. Pank suurendas 2023. aastal riskieraldist 87,2 miljoni euro võrra (vt tulude-kulude aruande lisa kirje 33 „Finantstehingute, allahindluste ja riskieraldiste puhastulem“). Seisuga 31.12.2023 kasvas riskieraldise summa 90,8 miljoni euroni.

2016. aastal tehti eraldis summas 29,6 miljonit eurot Eesti kroonide vahetamise kohustuse täitmiseks, mis moodustas 66% vahetuskohustuse summast. Eraldise tegemisel lähtuti teiste keskpankade varasemast vahetuskohustuse täitmise statistikast. Eraldise arvelt rahastatakse Eesti kroonide vahetusi eurode vastu. 2023. aastal vähendati eraldist Eesti kroonide tagastamise tõttu summas 165 516 eurot (2022. aastal 235 892 eurot). Alates eraldise moodustamisest 2016. aastal on Eesti kroone seitsme aasta jooksul tagastatud 2,1 miljoni euro väärtuses ehk 7% eraldisest. Eesti kroonide vahetuse summad on väikesed ja aasta-aastalt vähenevad. Tulenevalt eraldise kasutuse prognoosist otsustas juhatus vähendada 31.12.2023 Eesti kroonide vahetamise kohustuse eraldist 90% võrra ja kanda tulusse 24,8 miljonit eurot (vt tulude-kulude aruande lisa kirje 37 „Muud tulud ja kulud“). Selle tulemusena kahanes eraldis Eesti kroonide vahetamise kohustuse täitmiseks 2,8 miljoni euroni. Eesti krooni pangatähti ja münte saab panga muuseumis eurodeks vahetada tähtajatult piiramatul koguses kursiga 1 EUR = 15,6466 EEK.

Pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorralise ostukava raames ostetud väärtpaberite väärtuse languse testi tulemusena pidas EKP nõukogu asjakohaseks luua 2023. aastal rahapoliitiliste operatsioonide krediidiriskide vastu eraldis, mille suurus on 42,9 miljonit eurot. EKP põhikirja artikli 32.4 järgi rahastavad seda eraldist kõik osalevate liikmesriikide keskpangad proportsionaalselt nende 2023. aastal kehtiva EKP kapitali märkimise aluse osakaaluga. Selle tulemusena loodi 119 926 euro suurune eraldis, mis on 0,27943% kogu eraldisest (vt tulude-kulude aruande lisa kirje 36 „Monetaartulu puhastulem“).

KIRJE 30 – ÜMBERHINDLUSKONTOD

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
Aktsiafondid	60 182	578
Võlakirjad	11 190	30
Kuld	8 222	6 888
Võlakirjafondid	2 903	0
Välisvaluuta	171	12 728
Kokku	82 668	20 224

Ümberhindluskontodel kajastatakse varade ja kohustuste realiseerimata tuludest tulenevad ümberhindlusreservid. Aasta lõpu realiseerimata kulu kajastatakse tulude-kulude aruandes kirjel „Finantsvarade allahindlused“.

KIRJE 31 – KAPITAL JA RESERVID

Kapitalis ja reservides 2023. aastal muutusi ei olnud.

	<i>tuhandetes eurodes</i>	
	31.12.2023	31.12.2022
Põhikapital	100 000	100 000
Reservkapital	171 445	171 445
Erireserv	214 314	214 314
Kokku	485 759	485 759

Eesti Panga seaduse (EPS) paragrahvi 30 kohaselt suunatakse vähemalt 25% aastakasumist põhikapitali suurendamiseks kuni riigikogu poolt määratud summani.³⁵ Riigikogu poolt määratud summa on EPSis sätestatud põhikapitali suurus, milleks on 100 miljonit eurot.³⁶ Vähemalt 25% aastakasumist suunatakse Eesti Panga nõukogu otsusel reservkapitali täiendamiseks.³⁷ Eesti Panga nõukogu 28. aprilli 2015. aasta otsusega Eesti Panga 2014. aasta kasumi jaotamise kohta võrdsustus Eesti Panga reservkapital Eesti Panga põhikapitaliga. Reservkapitali võrdsustumisel põhikapitaliga otsustas riigikogu 12. aprillil 2016 jätkata Eesti Panga reservkapitali suurendamist 300 miljoni euroni. Pärast nimetatud eraldiste tegemist võidakse osa kasumist Eesti Panga nõukogu otsuse alusel eraldada sihtkapitalide ja -fondide moodustamiseks ning täiendamiseks. Kasumi ülejäänud osa kantakse riigieelarvesse. 2022. aastal oli Eesti Panga puhaskasum 0 ja seega kasumi jaotamist ei toimunud.

35 EPS § 30 lg 2.

36 EPS § 25 lg 2.

37 EPS § 30 lg 3.

TULUDE-KULUDE ARUANDE LISA

KIRJE 32 – PUHAS INTRESSITULU

	tuhandetes eurodes	
	2023	2022
Puhas intressitulu	-204 847	794
Intressitulu	355 071	303 106
Tuletistehingud	192 814	207 603
Eurosüsteemiseses saldod	76 946	37 040
Võlakirjad	59 109	46 495
IMF	14 726	4 430
Pöördrepotehingud	9 100	2 407
Tähtajalised hoiused	1 184	446
Võlakirjade laenamine	412	325
Arvelduskontod	110	39
Eesti Panga töötajate laenud	79	5
Võlakirjafondid	0	2 384
Hoiused	0	1 887
Muud intressitulud	590	46
Intressikulu	-559 918	-302 312
Eurosüsteemiseses saldod	-311 805	-52 549
Tuletistehingud	-208 239	-224 837
Repotehingud	-14 667	-5 951
IMF	-13 901	-4 567
Hoiused	-8 755	-2 100
Võlakirjad	-2 285	-12 221
Arvelduskontod	-51	-29
Muud intressikulud	-215	-59

	tuhandetes eurodes	
	2023	2022
Eurosüsteemiseses intressitulud	76 946	37 040
Rahapoliitika eesmärgil hoitavad väärtpaberid	36 406	10 279
Pangatähtede jaotamine eurosüsteemis	34 636	5 933
Välisvaluutareservide ülekandmine	3 729	567
Rahapoliitilised operatsioonid	2 112	20 261
Muud	63	0
Eurosüsteemiseses intressikulud	-311 805	-52 549
Rahapoliitilised operatsioonid	-246 398	-38 299
TARGET	-65 407	-14 250

KIRJE 33 – FINANTSTEHINGUTE, ALLAHINDLUSTE JA RISKIERALDISTE PUHASTULEM

	tuhandetes eurodes	
	2023	2022
Finantstehingute, allahindluste ja riskieraldiste puhastulem	-96 654	-13 883
Realiseeritud kasum finantstehingutest	-2 496	-13 908
Võlakirjad	-6 850	-44 333
Finantsvarahalduse kulu	-158	-26

	tuhandetes eurodes	
	2023	2022
Võlakirjafondid	0	-478
Aktsiafondid	2 536	25 199
Valuutakursi tulud/kulud	1 903	5 263
Tuletistehingud	72	467
Finantsvarade allahindlused	-6 912	-99 991
Võlakirjade realiseerimata kahjum	-3 701	-67 676
Valuutakursi realiseerimata kahjum	-3 253	-744
Laenuportfelli allahindluse netomuutus	41	4
Võlakirjafondide realiseerimata kahjum	0	-23 291
Aktsiafondide realiseerimata kahjum	0	-8 285
Eraldised finantsriskide katmiseks	-87 245	100 016

KIRJE 34 – PUHASTULU TEHINGUTASUDEST JA MUUDEST TASUDEST

	tuhandetes eurodes	
	2023	2022
Puhastulu tehingutasudest ja muudest tasudest	303	584
Tulu tehingutasudest ja muudest tasudest	393	643
Arveldusteeninduse tulud	374	633
Trahvid, viivised ja muud tasud	18	10
Kulu tehingutasudest ja muudest tasudest	-90	-59
Komisjonitasud	-86	-54
Muud tasud	-3	-5

KIRJE 35 – TULU AKTSIALELT JA OSALUSTELT

	tuhandetes eurodes	
	2023	2022
Tulu aktsiatelt ja osalustelt	12 837	4 553
Dividendid aktsia- ja võlakirjafondidelt	9 827	3 468
Dividendid osalusest IMFis	2 936	893
Rahvusvaheliste Arvelduste Panga dividendid	74	74
EKP kasumi jaotamine	0	118

Kirje hõlmab peamiselt dividenditulu aktsia- ja võlakirjafondidelt.

KIRJE 36 – MONETAARTULU PUHASTULEM

	tuhandetes eurodes	
	2023	2022
Monetaartulu puhastulem	287 340	30 463
Monetaartulu ümberjaotamine	287 484	30 340
Eesti Panga kogutud monetaartulu	173 589	10 238
Eesti Pangale jaotatud monetaartulu	113 895	20 102
Eelmiste aastate monetaartulu korrigeerimine	-23	122
Rahapoliitika eesmärgil hoitavate väärtpaberite allahindlus	-120	0

Eurosüsteemi riikide keskpankade 2023. aastal kogutud monetaartulu puhastulem oli kokku 40,8 miljardit eurot, mis sisaldab ka Eesti Panga osa. Eurosüsteemi kogutud monetaartulu jaotatakse riikide keskpankadele nende osa kohaselt EKP kapitali märkimise aluses. Eesti Panga –173,6 miljoni euro ulatuses kogutud monetaartulu ja Eesti Pangale jaotatud 113,9 miljoni euro suuruse monetaartulu erinevusest tekkis

netotulemina 287,5 miljoni euro ulatuses tulu. Eesti Panga kogutud monetaartulu moodustavad eurosüsteemiseses intressitulud ja -kulud, mis kajastatakse kirjel 32 „Puhas intressitulu“. Eesti Pangale on jaotatud monetaartulu proportsionaalselt EKP kapitali sissemakstud osadega. Eesti Panga osatähtsus EKP sissemakstud kapitalis on 0,2794%.

Kirje sisaldab ka Eesti Panga osa rahapoliitilistest operatsioonidest tuleneva krediidiriski katteks loodud eraldises summas 119 926 eurot (vt bilansi lisa kirje 29 „Eraldised“).

Eurosüsteemi iga riigi keskpanga monetaartulu tekib riigi keskpanga märgitud varade tegelikust aastatulust, millest on maha arvatud kulud kohustuste baasi kuuluvatelt kohustustelt.

Märgitud varad koosnevad järgmistest kirjetest: rahapoliitiliste operatsioonidega seotud laenud eurodes euroala krediitiasutustele, rahapoliitika eesmärgil hoitavad väärtpaberid, EKP-le välisvaluutareservide ülekandmisega samaväärsed nõuded, eurosüsteemiseses netonõuded seoses TARGET tehingutega, eurosüsteemiseses netonõuded seoses europangatähtede jaotamisega eurosüsteemis, pikema kui üheaastase tähtajaga rahapoliitiliste operatsioonide kvartali lõpus kajastatud kogutud intressinõue, piiratud kogus riikide keskpankade kullavarudest proportsionaalselt nende EKP kapitali sissemakstud osadega.

Kohustuste baas koosneb põhiliselt järgmistest kirjetest: ringluses olevad pangatähed, rahapoliitiliste operatsioonidega seotud kohustused eurodes euroala krediitiasutuste vastu, eurosüsteemiseses netokohustused seoses TARGET tehingutega, eurosüsteemiseses netokohustused seoses europangatähtede jaotamisega eurosüsteemis, pikema kui üheaastase tähtajaga rahapoliitiliste operatsioonide kvartali lõpus kajastatud kogutud intressikohustus. Kohustuste baasi kuuluvatelt kohustustelt makstav intress arvatakse kogutavast monetaartulust maha.

Iga riigi keskpanga monetaartulu määratakse, mõõtes tegelikku tulu, mis tuleneb raamatupidamises kirjendatud märgitud varadest. Erandina ei peeta kulda tuluallikaks ning järgnevat peetakse tulu tekitavaks intressi piirmääraga, mida kasutati eurosüsteemi viimases põhilises refinantseerimisoperatsioonis: i) väärtpaberid, mida hoitakse 2. juuli 2009. aasta otsuse EKP/2009/16 (tagatud võlakirjade ostu kava rakendamise kohta) alusel rahapoliitika eesmärgil; ii) väärtpaberid, mida hoitakse 3. novembri 2011. aasta otsuse EKP/2011/17 (teise tagatud võlakirjade ostu kava rakendamise kohta) alusel rahapoliitika eesmärgil, ning iii) võlainstrumendid, mille on emiteerinud regionaalsed keskvalitsused, kohalikud omavalitsused ja tunnustatud asutused, ning asendusinstrumendid, mille on emiteerinud avaliku sektori mittefinantsettevõtted 3. veebruari 2020. aasta otsuse EKP/2020/9 (avaliku sektori varade järelturult ostmise kava kohta) või 24. märtsi 2020. aasta otsuse EKP/2020/17 (pandeemia majandusmõju ohjeldamise erakorralise ja ajutise varaostukava kohta) alusel.

Kui riigi keskpanga märgitud varade väärtus ületab kohustuste baasi väärtust või jääb sellele alla, siis erinevuse tasakaalustamiseks korrutatakse saadud tulemus iga päev eurosüsteemi põhiliste refinantseerimisoperatsioonide hiliseima kehtiva intressi piirmääraga ning arvestatakse monetaartulu jaotamisel aasta jooksul saadud tuluna või kuluna.

KIRJE 37 – MUUD TULUD JA KULUD

	<i>tuhandetes eurodes</i>	
	2023	2022
Muud tulud ja kulud	26 660	2 471
Eesti kroonide vahetamise kohustus	24 760	0
Finantsinspektsiooni hüvitatavad kulud	1 106	1 078
Meenemüntide ja numismaatiliste toodete müügitulu	575	1 082
Varahalduse tulu	210	114
Euromeenemüntide vahetamise kohustus	108	100
Renditulu	8	9
Tulu vara müügist	2	31
Muud tulud	17	37
Tulu eelmistest perioodidest	0	19
Kulu põhivara allahindlusest	-126	0

Muudes tuludes kajastatakse tulu Eesti kroonide vahetamise kohustuse eraldise vähendamisest (vt bilansi lisa kirje 29 „Eraldised“).

Finantsinspeksiooni ja Eesti Panga koostööprotokolli kohaselt tasub inspeksioon Eesti Pangale osutatud tugiteenuste eest iga kuu 100% tugiteenuste maksumusest. Eesti Pank osutab finantsinspeksioonile info-tehnoloogia-, raamatupidamis- ning kinnisvara- ja haldusteenust. Inspeksioon hüvitab neile soetatud põhivara amortisatsioonikulu.

Varahalduse tuludes kajastatakse Eesti Pangale makstav teenustasu tagatisfondi vahendite investeerimise eest. Rendituludes kajastatakse Eesti Panga koolituskeskuse renditulud.

KIRJE 38 – PERSONALIKULU

	<i>tuhandetes eurodes</i>	
	2023	2022
Personalikulu	-13 996	-12 346
Töötasu	-10 057	-8 975
Sotsiaalmaks	-3 450	-3 034
Hüvitised ja soodustused	-411	-269
Töötuskindlustusmaks	-78	-68

Hüvitiste ja soodustuste kuludes kajastatakse peamiselt pensionihüvitised ning mitmesugused toetused.

Eesti Panga töötajate keskmine arv taandatud täistööajale oli 2023. aastal 229,5 töötajat (2022. aastal 229,5 töötajat).

KIRJE 39 – HALDUSKULU

	<i>tuhandetes eurodes</i>	
	2023	2022
Halduskulu	-7 816	-7 292
Infotehnoloogia hoolduskulu	-2 978	-2 648
Kinnisvara remondi- ja halduskulu	-1 675	-1 853
Finantsvara halduskulu	-1 358	-1 310
Avalike suhete ja trükiste kulu	-400	-367
Lähetuskulu	-348	-249
Majandusuuringute kulu	-220	-161
Koolituskulu	-210	-153
Bürookulud	-176	-169
Side- ja transpordikulu	-59	-57
Õigusteeninduse, -ekspertiisi ja kohtukulu	-41	-35
Muud halduskulud	-353	-290

Halduskulude tõus 2023. aastal oli tingitud peamiselt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia hoolduskulude suurenemisest. Infotehnoloogia hoolduskuludes kajastatakse tarkvara ja riistvara hoolduse, andmeside ja hangete konsultatsioonide kulud.

Finantsvara halduskuludes kajastatakse turuinfo ostukulu ja välisarvelduste teenustasu.

Avalike suhete ja trükiste kuludes kajastatakse avalike ürituste kulu, trükiste kulu, infoagentuuride, avaliku veebi ja sidusandmebaaside kulu, avalike suhete uuringute ja teabekampaaniate kulu ning panga muuseumi kulu.

Lähetuskuludes kajastatakse töölähetusi Eesti Panga esindamisel ja koostöös rahvusvaheliste organisatsioonide ning finantsasutustega. 2023. aastal suurenes pandeemiajärgselt füüsilises vormis korraldatud töökoosolekute ja kohtumiste arv. 2023. aastal toimus 408 lähetust (2022. aastal 309 lähetust).

KIRJE 40 – PANGATÄHTEDE TOOTMISE TEENUSED

Eesti Pank osaleb koostöös teiste euroala keskpankadega europangatähtede tootmises. Igal aastal tuleb toota euroala riikidele EKP nõukogu määratav sularahakogus. Eesti Pank hankis europangatähed ühishan-
kega koostöös euroala kaheksa teise keskpangaga. Tasuti eurosüsteemi teise seeria 50euroste pangatäh-
tede tootmise eest.

KIRJE 41 – MUUD PÕHITEGEVUSKULUD

	tuhandetes eurodes	
	2023	2022
Muud põhitegevuskulud	-1 766	-2 629
Meenemüntide ja numismaatiliste toodete valmistamine	-1 184	-1 002
Müntide valmistamine	-221	-1 233
Sularaharingluse korraldamine	-91	-100
Muud kulud	-270	-295

KIRJE 42 – TULETISTEHINGUD

	tuhandetes eurodes	
	31.12.2023	31.12.2022
Valuutavahetus- ja forvardtehingud		
Ost	1 488 357	7 401
Müük	-1 487 684	-7 448
Intressimäära futuuride lepinguline väärtus		
Ost	3 620	0
Müük	-2 262	-3 375

KIRJE 43 – TINGIMUSLIKUD KOHUSTUSED

Rahvusvaheliste Arvelduste Pank

Alates 1930. aastast eksisteerib tinglik kohustus Rahvusvaheliste Arvelduste Panga vastu, mis tähendab 75% suurust sisse maksmata osa Šveitsi kuldfrankides nomineeritud Rahvusvaheliste Arvelduste Panga aktsiate eest, mille summa oli 2023. aasta lõpul 658 877 eurot (2022. aasta lõpul 682 598 eurot, vt bilansi lisa kirje 14 „Muud finantsvarad“).

Pangatähtede valmistamine

2023. aasta lõpul ulatusid Eesti Panga lepingulised kohustused 2024. aastal pangatähtede valmistamiseks 657 000 euroni.

KIRJE 44 – OLULISED BILANSIPÄEVAJÄRGSED SÜNDMUSED

EKPSi põhikirja artikli 29 kohaselt iga viie aasta järel toimuva kapitalivõtme korrigeerimise tulemusel muutusid 1. jaanuaril 2024 liikmesriikide keskpankade EKP märgitud kapitali osakaalud. 1. jaanuaril 2024 suurenes Eesti Panga osa EKP märgitud kapitalis 0,2291%-lt 0,2437%-le ja seetõttu suurenes kapitaliosalus EKPs 95 252 495 eurolt 96 832 946 euroni. Samuti kasvas Eesti Panga nõue, mis tulenes välisreservide ülekandmisest EKP-le 113 647 559 eurolt 120 890 048 euroni.

SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

Eesti Panga nõukogule

Arvamus

Oleme auditeerinud Eesti Panga raamatupidamise aastaaruannet, mis sisaldab bilanssi seisuga 31. detsember 2023 ning eeltoodud kuupäeval lõppenud majandusaasta tulude-kulude aruannet ja raamatupidamise aastaaruande lisasid, sealhulgas peamiste arvestuspõhimõtete kokkuvõtet.

Meie arvates kajastab kaasnev raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistel osades õiglaselt Eesti Panga finantsseisundit seisuga 31. detsember 2023 ning sellel kuupäeval lõppenud majandusaasta finantstulemust kooskõlas Euroopa Keskpanka nõukogu poolt 3. novembril 2016 kehtestatud suunise (EKP/2016/34) raamatupidamise ja finantsaruandluse õigusraamistiku kohta Euroopa Keskpankade süsteemis (uuesti sõnastatud) ning Eesti Panga seadusega.

Arvamuse alus

Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega (Eesti). Meie kohustusi vastavalt nendele standarditele kirjeldatakse täiendavalt meie aruande osas „Vandeauditori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga”. Me oleme Eesti Pangast sõltumatud kooskõlas kutseliste arvestuseksperthe rahvusvahelise eetikakoodeksi (sh rahvusvaheliste sõltumatuse standardite) (edaspidi: IESBA koodeks) ja Eestis finantsaruannete auditi läbiviimisel asjassepuutuvate eetikanouetega, mis meile rakenduvad, ning oleme täitnud oma muud eetikaalased kohustused vastavalt nendele nõuetele ja IESBA koodeksile.

Me usume, et auditi tõendusmaterjal, mille oleme hankinud, on piisav ja asjakohane aluse andmiseks meie arvamusele.

Muu informatsioon

Muu informatsioon hõlmab Eesti Panga finantsseisundi ülevaadet, kuid ei hõlma raamatupidamise aastaaruannet ega meie asjaomast vandeauditori aruannet. Juhtkond vastutab muu informatsiooni eest.

Meie arvamus raamatupidamise aastaaruande kohta ei hõlma muud informatsiooni ja me ei tee selle kohta mingis vormis kindlustandvat järeldust.

Seoses meie raamatupidamise aastaaruande auditiga on meie kohustus lugeda muud informatsiooni ja kaaluda seda tehes, kas muu informatsioon oluliselt lahkneb raamatupidamise aastaaruandest või meie poolt auditi käigus saadud teadmistest või tundub muul viisil olevat oluliselt väärkajastatud. Kui me teeme tehtud töö põhjal järelduse, et muu informatsioon on oluliselt väärkajastatud, oleme kohustatud sellest faktist aru andma. Meil ei ole sellega seoses millegi kohta aru anda.

Juhtkonna ja nende, kelle ülesandeks on valitsemine, kohustused raamatupidamise aastaaruande osas

Juhtkond vastutab raamatupidamise aastaaruande koostamise ning õiglase esitamise eest kooskõlas Euroopa Keskpanka nõukogu poolt 3. novembril 2016 kehtestatud suunise (EKP/2016/34) raamatupidamise ja finantsaruandluse õigusraamistiku kohta Euroopa Keskpankade süsteemis (uuesti sõnastatud) ning Eesti Panga seadusega ning sellise sisekontrollisüsteemi eest nagu juhtkond peab vajalikuks, võimaldamaks raamatupidamise aastaaruande korrektset koostamist ja esitamist ilma pettustest või vigadest tulenevate oluliste väärkajastamisteta.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on juhtkond kohustatud hindama Eesti Panga suutlikkust jätkata jätkuvalt tegutsevana, esitama infot, kui see on asjakohane, tegevuse jätkuvusega seotud asjaolude kohta ja kasutama tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi, välja arvatud juhul, kui juhtkond kavatseb kas Eesti Panga likvideerida või tegevuse lõpetada või tal puudub sellele realistlik alternatiiv.

Need, kelle ülesandeks on valitsemine, vastutavad Eesti Panga raamatupidamise aruandlusprotsessi üle järelevalve teostamise eest.

Vandeauditiitori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga

Meie eesmärk on saada põhjendatud kindlus selle kohta, kas raamatupidamise aastaaruanne tervikuna on kas pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta, ja anda välja vandeauditiitori aruanne, mis sisaldab meie arvamust. Põhjendatud kindlus on kõrgetasemeline kindlus, kuid see ei taga, et olulise väärkajastamise eksisteerimisel see kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega (Eesti) läbiviidud auditi käigus alati avastatakse. Väärkajastamised võivad tuleneda pettusest või veast ja neid peetakse oluliseks siis, kui võib põhjendatult eeldada, et need võivad üksikult või koos mõjutada majanduslikke otsuseid, mida kasutajad raamatupidamise aastaaruande alusel teevad.

Kasutame auditeerides vastavalt rahvusvahelistele auditeerimise standarditele (Eesti) kutsealast otsustust ja säilitame kutsealase skeptitsismi kogu auditi käigus. Me teeme ka järgmist:

- ▶ teeme kindlaks ja hindame raamatupidamise aastaaruande kas pettusest või veast tuleneva olulise väärkajastamise riskid, kavandame ja teostame auditiprotseduure vastuseks nendele riskidele ning hangime piisava ja asjakohase auditi tõendusmaterjali, mis on aluseks meie arvamusel. Pettusest tuleneva olulise väärkajastamise mitteavastamise risk on suurem kui veast tuleneva väärkajastamise puhul, sest pettus võib tähendada salakokkulepet, võltsimist, info esitamata jätmist, vääresitiste tegemist või sisekontrolli eiramist;
- ▶ omandame arusaamise auditi puhul asjassepuutuvast sisekontrollist, et kavandada nendes tingimustes asjakohaseid auditiprotseduure, kuid mitte arvamuse avaldamiseks Eesti Panga sisekontrolli tulemuslikkuse kohta;
- ▶ hindame kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasust ning juhtkonna arvestushinnangute ja nendega seoses avalikustatud info põhjendatust;
- ▶ teeme järelduse juhtkonna poolt tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi kasutamise asjakohasuse kohta ja saadud auditi tõendusmaterjali põhjal selle kohta, kas esineb olulist ebakindlust sündmuste või tingimuste suhtes, mis võivad tekitada märkimisväärset kahtlust Eesti Panga suutlikkuses jätkata jätkuvalt tegutsevana. Kui me teeme järelduse, et eksisteerib oluline ebakindlus, oleme kohustatud juhtima vandeauditiitori aruandes tähelepanu raamatupidamise aastaaruandes selle kohta avalikustatud infole või kui avalikustatud info on ebapiisav, siis modifitseerima oma arvamust. Meie järeldused põhinevad vandeauditiitori aruande kuupäevani saadud auditi tõendusmaterjalil. Tulevased sündmused või tingimused võivad siiski kahjustada Eesti Panga suutlikkust jätkata jätkuvalt tegutsevana;
- ▶ hindame raamatupidamise aastaaruande üldist esitusviisi, struktuuri ja sisu, sealhulgas avalikustatud informatsiooni, ning seda, kas raamatupidamise aastaaruanne esitab aluseks olevaid tehinguid ja sündmusi viisil, millega saavutatakse õiglane esitusviis.

Me vahetame nendega, kelle ülesandeks on valitsemine, infot muu hulgas auditi planeeritud ulatuse ja ajastuse ning märkimisväärsete auditi tähelepanekute kohta, sealhulgas mis tahes sisekontrolli märkimisväärsete puuduste kohta, mille oleme tuvastanud auditi käigus.

Tallinn, 14. märts 2024

/allkirjastatud digitaalselt/

Olesia Abramova
Vandeauditiitori number 561
Ernst & Young Baltic AS
Audiitorettevõtja tegevusloa number 58
Rävala pst 4, 10143 Tallinn

LISA 1. EESTI PANGA NÕUKOGU OTSUSED 2023. AASTAL

1. **EPN 14.02.2023 otsus nr 1-1**
„Kasumijaotuse strateegia ülevaatus“
2. **EPN 14.02.2023 otsus nr 1-2**
„Siseauditi osakonna tööplaani kinnitamine“
3. **EPN 21.03.2023 otsus nr 2-1**
„Eesti Panga 2022. a aastaaruanne“
4. **EPN 21.03.2023 otsus nr 2-2**
„Eesti Panga presidendi töötasu“
5. **EPN 21.03.2023 otsus nr 2-3**
„Eesti Panga asepresidentide ametitasu“
6. **EPN 21.03.2023 otsus nr 2-4**
„Siseauditi osakonna juhataja palk“
7. **EPN 21.03.2023 otsus nr 2-5**
„Hansalinn Tartu“ hõbe- ja kuldmeenemündi kujunduste ning nimiväärtuste kinnitamine“
8. **EPN 16.05.2023 otsus nr 4-1**
„2eurose pühendusmündi „Rahvuslill rukkilill“ kujunduse kinnitamine“
9. **EPN 16.05.2023 otsus nr 4-2**
„XXXIII Pariisi suveolümpiamängudel osalevatele Eesti sportlastele pühendatud hõbedast meenemündi kujunduse ning nimiväärtuse kinnitamine“
10. **EPN 01.08.2023 otsus nr 6-1**
„Eesti Panga siseauditi osakonna juhataja ametisse nimetamine“
11. **EPN 01.08.2023 otsus nr 6-2**
„Siseauditi osakonna juhataja palk“
12. **EPN 19.09.2023 otsus nr 7-1**
„Eelarvenõukogu liikmete nimetamine“
13. **EPN 19.12.2023 otsus nr 10-1**
„Eesti Panga siseauditi osakonna tööplaani täiendamine“
14. **EPN 19.12.2023 otsus nr 10-2**
„Finantsinspektsiooni nõukogu liikme nimetamine“

LISA 2. EESTI PANGA PRESIDENDI MÄÄRUSED 2023. AASTAL

Nr 1, 10. jaanuar 2023

Riikliku statistika programmi Eesti Panga statistikatööde loetelu

(RT I, 13.01.2023, 8)

Kinnitati riikliku statistika programmi Eesti Panga statistikatööde loetelu aastateks 2023–2027

Nr 2, 1. märts 2023

Eesti Panga presidendi 22. septembri 2022. aasta määruse nr 6 „TARGET-Eestis osalemise ühtsete tingimuste kinnitamine” muutmine

(RT I, 08.03.2023, 7)

Määruse preambulis asendati määruse andmise volitusnorm, sest 11. märtsil 2023 jõustunud makse- ja arveldussüsteemide seaduse rakendamisel viidi see krediitdialustuste seadusest üle Eesti Panga seadusesse

Nr 3, 17. märts 2023

Eesti Panga presidendi 13. juuli 2018. aasta määruse nr 7 „Makseteenuse ja sularaharingluse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded” muutmine

(RT I, 24.03.2023, 1)

Elutähtsa teenuse osutajate nimekirja lisati Coop Pank AS ja täpsustati elutähtsa teenuse osutajate kohustuste täitmise tähtaegu

Nr 4, 18. aprill 2023

Hõbedast meenemündi „Eesti taluperenaine ja -peremees” emiteerimine

(RT I, 20.04.2023, 3)

Määruse alusel lasti alates 6. juunist 2023 käibele hõbedast meenemünt „Eesti taluperenaine ja -peremees” nimiväärtusega 14 eurot

Nr 5, 2. november 2023

Eesti Panga presidendi 22. septembri 2022. aasta määruse nr 6 „TARGET-Eestis osalemise ühtsete tingimuste kinnitamine” muutmine

(RT I, 10.11.2023, 1)

Määrust muudeti, et viia see vastavusse TARGETi tingimusi reguleerivas EKP suunises tehtud muudatustega. Muudatused täpsustavad määruses kasutatavaid mõisteid, eriolukorras kasutatavaid lahendusi, teenuste eest võetavaid tasusid ja TARGET-Eestis osalemise lõpetamise tingimusi isikutele, kellele kehtib kohustusliku reservi hoidmise nõue

Nr 6, 10. november 2023

Konstantin Koniku 150. sünniaastapäevale pühendatud hõbedast meenemündi emiteerimine

(RT I, 14.11.2023, 8)

Määruse alusel lasti alates 12. detsembrist 2023 käibele Konstantin Koniku 150. sünniaastapäevale pühendatud hõbedast meenemünt nimiväärtusega 15 eurot

Nr 7, 11. detsember 2023

Makse- ja arveldussüsteemide järelevaatamise tingimused ja kord

(RT I, 13.12.2023, 8)

Määrus sätestab makse- ja arveldussüsteemide järelevaatamise tingimused ja korra, sealhulgas süsteemide kohta esitatavate andmete loetelu, esitamise perioodilisuse ning edastamise vormi

LISA 3. PUBLIKATSIOONID 2023

Eesti Panga 2022. aasta aruanne

Rahapoliitika ja Majandus

Rahapoliitika ja Majandus 1/2023
Rahapoliitika ja Majandus 2/2023
Rahapoliitika ja Majandus 3/2023
Rahapoliitika ja Majandus 4/2023

Finantsstabiilsuse Ülevaade

Finantsstabiilsuse Ülevaade 1/2023
Finantsstabiilsuse Ülevaade 2/2023

Tööturu Ülevaade

Tööturu Ülevaade 1/2023
Tööturu Ülevaade 2/2023

Majanduse Rahastamise Ülevaade. Veebruar 2023

Eesti Konkurentsivõime Ülevaade 2023

Finantssektori Struktuuri Ülevaade 2023

Eesti Panga Toimetised 2023

1/2023 Karsten Staehr. Majanduskasv, jooksevkonto dünaamika ja kasvurežiimid Balti riikides
(*Economic Growth, Current Account Dynamics and Growth Regimes in the Baltic States*)

2/2023 Łukasz Wiktor Olejnik. Majanduskasv ja kaitsekulutused NATO idatiiva riikides aastatel 1999–2021
(*Economic growth and military expenditure in the countries on NATO's Eastern flank in 1999–2021*)

3/2023 Karsten Staehr, Oļegs Tkačevs, Katri Urke. Inflatsiooni ja inflatsiooniüllatuste mõju eelarvele: euroala riikide eelarve reaktsioonifunktsioonide näitel
(*Fiscal Performance under Inflation and Inflation Surprises: Evidence from Fiscal Reaction Functions for the Euro Area*)

4/2023 Merike Kukk, Natalia Levenko, Nicolas Reigl. Laenajapõhiste poliitikameetmete mõju uutele eluasemelaenudele Eestis
(*Measuring the effects of borrower-based policies on new housing loans in Estonia*)

5/2023 Eva Branten. Sissetulekuootused, suhtumine finantsriski ja majapidamiste laenuvõtuotsused
(*Income expectations, risk attitudes and household borrowing decisions*)

6/2023 Dmitry Kulikov, Nicolas Reigl. Loomuliku tööpuuduse määr Eestis: empiirilised tegurid ja uus semistruktuurne mudel
(*The natural rate of unemployment in Estonia: empirical determinants and a new semi-structural model*)

7/2023 Merike Kukk, Jan Toczyński, Christoph Basten. Inflatsioonist täpsemalt: kuidas isiklik kokkupuude inflatsiooniga kujundab kodumajapidamiste finantsvalikuid
(*Beyond the Headline: How Personal Exposure to Inflation Shapes the Financial Choices of Households*)

Eesti Panga Teemapaberid 2023

1/2023 Sünne Korasteljev, Annika Laarmaa, Jaanika Meriküll, Tairi Rõõm. Eesti leibkondade varad ja kohustused: 2021. aasta uuringu tulemused

2/2023 Jaanika Meriküll, Tairi Rõõm. Mis selgitab varalist ebavõrdsust Eestis? Varakomponentide, leibkonna suuruse ja piirkonna mõju (*What explains wealth inequality in Estonia? The role of wealth components, household size and regions*)

Eesti Panga blogi

25.01.2023

Jaak Tõrs. Rahandusministri vägitükk korrastada aastatega tekkinud segadus

03.02.2023

Madis Müller. Intresside tõstmine jätkub kiire hinnakasvu pidurdamiseks

08.02.2023

Kaspar Oja. Kolm tegurit, mis mõjutavad kinnisvara hinda

15.02.2023

Mari Tamm. Inimesed on hakanud pärast kümneaastast pausi taas tähtajaliselt hoiustama

17.03.2023

Madis Müller. Euroopa Keskpanga tähelepanu on hinnatõusul, hoolimata ärevusest finantsturgudel

18.04.2023

Lauri Punga. IMF: kiire inflatsioon leevendab riigirahanduse olukorda vaid lühiajaliselt

05.05.2023

Madis Müller. Väiksem, kuid veel mitte viimane intressitõus

16.06.2023

Madis Müller. Euroala intressimäärad pole veel tippu läbinud

19.06.2023

Mari Tamm. Intressimäärade tõus ei tähenda üksnes pankade intressitulu suurenemist – kasvab ka nende intressikulu

22.06.2023

Jaanika Meriküll. Kui haavatavad on olnud leibkonnad intressimäärade tõusu suhtes?

06.07.2023

Kaspar Oja. Kui suur osa Eesti hinnatõusust on tulnud kasumite kasvust?

20.07.2023

Silver Karolin. Eesti panganduse rahastamine on viimastel aastatel mitmekesisistunud

28.07.2023

Madis Müller. Keskpanga intressiotsused avaldavad küll mõju, kuid kiire hinnatõus taandub visalt

21.08.2023

Natalja Viilmann. Avatud strateegiline autonoomia – trendikad sõnad või paradigma muutus?

28.08.2023

Jaanika Meriküll, Tairi Rõõm. Teisest pensionisambast lahkusid eelkõige väheste säästudega leibkonnad

07.09.2023

Jaak Tõrs. Pankade suurem kasum tuleb ebatavaliselt väikesest intressikulust

15.09.2023

Madis Müller. Kas selleks korra viimane intressitõus Euroopa Keskpankalt?

27.10.2023

Madis Müller. Euroala intressitase on hetkel piisav hinnatõusuga võitlemiseks

08.11.2023

Tairi Rõõm. Läbi nobelisti prillide: pikk vaade soolisele lõhele Eesti ja USA hõives ja palkades

17.11.2023

Ülo Kaasik: Valgus majandustunneli lõpus

15.12.2023

Madis Müller. Keskpanka intressimäärad on praegu täpselt õiges kohas

21.12.2023

Madis Müller. Kuidas Eesti majandus kraavist välja saada?

Eesti Panga töötajate teadusartiklid 2023. aastal

	Autor(id)	Artikli pealkiri	Avaldamisinfo	Märkus
1	Karsten Staehr	Economic growth, current account dynamics and growth regimes in the Baltic States	<i>Journal of Baltic Studies.</i>	Teadusartikkel kajastus ka 2022. aasta aruandes
2	Gerda Kirpson, Karsten Staehr	Do individuals expect the Phillips curve? Evidence from the European Consumer Expectations Survey	<i>Economics Letters, Vol 234, Art No 111430.</i>	
3	Gerda Kirpson, Martti Randveer, Nicolas Reigl, Karsten Staehr, Lenno Uusküla	Macroeconomic news and sovereign interest rate spreads before and during quantitative easing	<i>Applied Economics.</i>	
4	Natalia Levenko, Karsten Staehr	Self-reported tax compliance in post-transition Estonia	<i>Economic Systems, Vol 47, No 3, Art No 101047.</i>	Teadusartikkel kajastus ka 2022. aasta aruandes
5	Nicolas Reigl	Noise shocks and business cycle fluctuations in three major European Economies	<i>Empirical Economics, Vol 64, No 2.</i>	Teadusartikkel kajastus ka 2022. aasta aruandes
6	Jaanika Meriküll, Alari Paulus	Were jobs saved at the cost of productivity in the COVID-19 crisis?	<i>European Economic Review, Vol 161.</i>	
7	Jaanika Meriküll, Alari Paulus	The impact of the Covid-19 job retention support on employment	<i>Economics Letters, Vol 222.</i>	Teadusartikkel kajastus ka 2022. aasta aruandes
8	Merike Kukk, Jaanika Meriküll, Tairi Rõõm	The gender wealth gap in Europe: Application of machine learning to predict individual-level wealth.	<i>Review of Income and Wealth, Vol 69, lk 289-317.</i>	Teadusartikkel kajastus ka 2022. aasta aruandes
9	Jaanika Meriküll, Maryna Tverdostup	The gap that survived the transition: The gender wage gap in Estonia over three decades	<i>Economic Systems, Vol 47, No 3.</i>	Teadusartikkel kajastus ka 2022. aasta aruandes
10	Merike Kukk	What are the triggers for arrears on debt over a business cycle? Evidence from panel data	<i>International Journal of Finance & Economics, Vol 28, No 3, lk 2811-2833.</i>	
11	Juan Carlos Cuestas, Merike Kukk, Natalia Levenko	Misalignments in house prices and economic growth in Europe	<i>Applied Economics, Vol 55, No 28, lk 3215-3237.</i>	Teadusartikkel kajastus ka 2022. aasta aruandes
12	Łukasz Wiktor Olejnik	Short-run multiplier effects of military expenditures in NATO's Eastern Flank countries in 1999-2021	<i>Journal of Comparative Economics.</i>	

